

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om åtalsuppgörelse och till revidering av bestämmelserna om åtalseftergift

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det i förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål tas in bestämmelser om s.k. åtalsuppgörelse. Åklagaren får på framställning av undersökningsledaren bestämma att förundersökning inte ska göras i fråga om alla brott som en person misstänks ha begått, om den misstänkte genom att erkänna har främjat brottsutredningen och ett allmänt eller enskilt intresse inte kräver en förundersökning. I en sådan situation och när ett helt eller till väsentliga delar erkänt brott undersöks får åklagaren förbinda sig att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala.

Åklagaren får också tillsammans med den som misstänks för brott eller svaranden i ett brottmål lägga fram ett förslag till dom där den misstänkte eller svaranden erkänner brottet och åklagaren förbinder sig att yrka på straff enligt en lindrigare straffskala. Domsförslaget kan med samtycke av den misstänkte eller svaranden och med samtycke av målsäganden behandlas vid domstolen vid en erkännanderättegång där förfarandet är enklare än i en vanlig rättegång. Vid en erkännanderättegång undersöker domstolen erkännandets giltighet och andra frågor som har samband med domsförslaget samt övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget. Domstolen meddelar en dom som stämmer överens med domsförslaget, om brottet tillräknas på i förslaget avsett sätt och

det inte finns hinder för att meddela en dom. Domstolen ska då mäta straffet enligt en lindrigare straffskala.

Bestämmelserna om åtalsuppgörelse är tillämpliga på brott för vilka det inte föreskrivs strängare straff än fängelse i sex år, dock inte på brott mot liv och hälsa eller sexualbrott som kränker den sexuella självbestämmanderätten eller riktar sig mot barn. När åklagaren överväger åtalsuppgörelse, ska han eller hon beakta ärendets art, de kostnader som förfarandet eventuellt medför, den tid som går åt för förfarandet och delaktighetsfrågor.

Bestämmelserna om åtalseftergift av påföljdsnatur revideras så att åklagaren inte längre betraktar den som åtalseftergiften gäller som skyldig till ett brott utan konstaterar att förutsättningarna för att väcka åtal uppfylls men att man på i lag föreskrivna grunder avstår från vidare åtgärder. En ny grund för att avstå från att väcka åtal är att den som misstänks för flera brott erkänner något av brotten. En annan ny grund är att kostnaderna som behandlingen medför står i uppenbart missförhållande till sakens natur och den påföljd som eventuellt döms ut. I lagen tas det in en bestämmelse om åklagarens skyldighet att motivera sina beslut om åtalseftergift.

Lagarna avses träda i kraft i kraft den 1 maj 2014 .

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
Erkännande och åtalsuppgörelse	5
Åtalseftergift av påföljdsnatur.....	7
Motivering av ett beslut om åtalseftergift	7
Rättegångens längd.....	8
2.2 Den internationella utvecklingens samt lagstiftningen i utlandet	9
Europarådets ministerkommittés rekommendation	9
Europeiska människorättskonventionen.....	9
Utländsk lagstiftning	10
2.3 Bedömning av nuläget	10
Erkännande och åtalsuppgörelse	10
Åtalseftergift av påföljdsnatur.....	11
Motivering av ett beslut om åtalseftergift	12
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	12
Begränsande av förundersökningen och en nedbantning av rättegången på grund av erkännande.....	12
Åtalseftergift av påföljdsnatur.....	14
Motivering av ett beslut om åtalseftergift	15
Övriga propositioner.....	15
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	15
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	17
DETALJMOTIVERING	19
1 LAGFÖRSLAG	19
1.1 Lagen om rättegång i brottmål	19
1 kap. Om åtalsrätt	19
5 kap. Om väckande av åtal	28
5 b kap. Erkännanderättegång.....	29
1.2 Rättegångsbalken	34
2 kap. Om domförhet	34
1.3 Förundersökningslagen	35
3 kap. Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras	35
10 kap. Avslutande av förundersökning	36
11 kap. Särskilda bestämmelser.....	36
1.4 Strafflagen.....	36
6 kap. Om bestämmande av straff	36
8 kap. Om preskription	37
9 kap. Om straffansvar för juridiska personer	38
25 kap. Om brott mot friheten	38
35 kap. Om skadegörelse	38
50 kap. Om narkotikabrott.....	38

1.5	Lag om riksdagens justitieombudsman	38
1.6	Lagen om justitiekanslern i statsrådet	39
2	IKRAFTTRÄDANDE	39
3	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSDNING	39
	Åtalsuppgörelse och erkännanderättegång	39
	Åtalseftergift.....	42
	Bedömning av lagstiftningsordningen.....	43
	LAGFÖRSLAGEN.....	45
	1. Lag om ändring av lagen om rättegång i brottmål.....	45
	2. Lag om ändring av 2 kap. rättegångsbalken	49
	3. Lag om ändring av förundersökningslagen	49
	4. Lag om ändring av strafflagen.....	51
	5. Lag om ändring av 10 i lagen om riksdagens justitieombudsman	53
	6. Lag om ändring av 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet	54
	BILAGA	55
	PARALLELLELTEXTER	55
	1. Lag om ändring av lagen om rättegång i brottmål.....	55
	2. Lag om ändring av 2 kap. rättegångsbalken	63
	3. Lag om ändring av förundersökningslagen	64
	4. Lag om ändring av strafflagen.....	67
	5. Lag om ändring av 10 i lagen om riksdagens justitieombudsman	71
	6. Lag om ändring av 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet	73

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

I Förenta staterna har i rättspraxis utvecklats s.k. plea bargainarrangemang, vid vilka för att undvika en dyr och långsam juryrättegång åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål kommer överens om att rättegången inte ordnas eller fortsätts. Till avtalet hör i allmänhet att den misstänkte eller svaranden erkänner någon gärning eller ett eller flera av flera misstänkta brott. Svaranden belönas för detta med någon lättnad i fråga om det straffrättsliga ansvaret. I allmänhet är det fråga om ett lindrigare straff. Andra alternativ är att yrka på straff för en lindrigare gärning än den som svaranden uppenbarligen har gjort sig skyldig till och att låta bli att väcka åtal för någon av gärningarna, när svaranden samtidigt misstänks för flera brott. Av avtalet följer processekonomiska fördelar för åklagaren och domstolen, när en fullskalig undersökning inte behöver utföras eller en rättegång ordnas. Typiskt för plea bargainssystemen är att domstolen i sista hand godkänner avtalet och avkunnar en dom i enlighet med det.

Plea bargainssystemen har senare spritt sig till andra s.k. common law-länder såsom Kanada samt till England och Wales. Under de senaste åren har sådana här arrangemang tagits i bruk i kontinentaleuropas s.k. civil law-länder såsom Frankrike, Tyskland, Italien, Polen och Estland. Som ett slags arrangemang av plea bargintyp kan anses det särskilda förfarande som är i bruk vid erkända brottmål i Norge och Danmark.

I Finland har det inte funnits sådana här system. Man har av tradition förhållit sig restriktivt till att en myndighet lovar den misstänkte eller svaranden någon förmån för att ett brott erkänns. (Betänkande av kommittén för utvecklande av domstolsväsendet, justitieministeriets kommittébetänkande 2003:3 och Utvecklande av åklagarens befattningsbeskrivning, arbetsgruppsbetänkande 1.6.2001. Riksåklagarämbetets publikationsserie nr 1, s. 29—32). För plea bargain termen finns det inte ens någon inarbetad svenskspråkig motsvarighet. Uttrycken åtals-

uppgörelse och åtalsförhandling som används här torde vara de allmännaste, fastän inte heller de heltäckande beskriver fenomenet.

I den utredning om fördröjning av rättegången som justitieministeriet lämnade till grundlagsutskottet (14.10.2009, JM 77/03/2009) konstaterades det att man vid ministeriet utreder ett förfarande där ett tidigt erkännande som sparar undersöknings-, åklagar- och också domstolsresurser i ett transparent förfarande skulle kunna leda till ett lindrigare straff än vad som annars följer för brottet.

Om saken utarbetades vid justitieministeriet en utvärderingspromemoria (15.1.2010, JM 20/41/2009), som sändes på remiss. Utvärderingspromemorian innehöll inte någon konkret modell för åtalsuppgörelse, utan i den presenterades på ett allmänt plan olika system om vars lämplighet för den finländska rättsordningen vid sidan av vissa andra omständigheter begärdes ett utlåtande av olika instanser. Det kom in 28 svar, av vilka man i ca en femtedel förhöll sig positivt till möjligheten till åtalsuppgörelse, i en femtedel förhöll sig neutralt och i resten kritiskt (Utvärderingspromemoria om åtalsuppgörelse (plea bargain). Remissammandrag. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 47/2010, nämnda utvärderingspromemoria är en bilaga till publikationen).

Åtalsuppgörelse behandlades också i en arbetsgrupp som tillsattes av justitieministeriet och inrikesministeriet samt i en fortsatt arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet där man dryftade medel för att göra rättsprocesserna snabbare. Vardera arbetsgruppen ansåg att man bör tillsätta en arbetsgrupp för att reda ut möjligheterna att utvidga rätten att begränsa förundersökningen och möjligheten till åtalsuppgörelse (Förhindrande av utdragna rättsprocesser. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 47/2010, arbetsgruppspromemoria 10.3.2011, JM 1/69/2011). Arbetsgrupperna presenterade en modell där förundersökningen kunde begränsas på basis av erkännande genom att lämna lindrigare brott undersökta och eventuellt också lindra straffet.

Riksåklagare Matti Nissinen (21.6.2011 Dnr 47/61/11) har föreslagit för justitieministeriets lagberedningsavdelning en ändring av bl.a. förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål så att åtalsuppgörelse skulle vara möjlig.

Statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram av 22.6.2011 innehåller ett uttalande om att möjligheterna att ta i bruk ett åtalsuppgörelsesystem utvärderas.

De centralaste bestämmelserna om åtalsprövning och s.k. åtalseftergift av påföljdsnatur ingår i 1 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997, i fortsättningen också BRL). Bestämmelserna om åtalseftergift av påföljdsnatur överfördes till nämnda lag långt i samma form som de hade stiftats år 1990. Med åtalseftergift av påföljdsnatur avses att fastän åklagaren anser att en person har gjort sig skyldig till ett brott avstår han eller hon på någon i lagen föreskriven grund från vidare åtgärder, dvs. från att väcka åtal.

Riksåklagaren har i det ovan nämnda förslaget ansett att ett beslut om åtgärdseftergift av åtgärdsnatur inte i fortsättningen ska innehålla åklagarens ställningstagande om att brottet tillräknas och att i lagen ska föreskrivas om motivering av åklagarnas beslut.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Erkännande och åtalsuppgörelse

Erkännande definieras av hävd som en parts förklaring om att motpartens påstående om en för givaren av förklaringen oförmånlig omständighet är sant. I ett tvistemål där förlikning är tillåten binder ett erkännande den part som har gett förklaringen (17 kap. 4 § 1 mom. i rättegångsbalken, nedan också RB). Den erkända omständigheten har visats och tilläggsbevisning är inte nödvändig, genom erkännandet blir omständigheten ostridig. I andra tvistemål och i brottmål är erkännandet ett bevis vars bevisvärde domstolen prövar (RB 17:4.2). Det har av hävd ansetts att i lindriga brottmål räcker erkännandet också ensamt som bevis för en fällande dom. I allvarligare brottmål ska det å andra sidan förutom erkännandet finnas också annan bevis-

ning som stöder åtalet för att domströskeln ska överskridas.

Den finska lagstiftningen känner inte till avtal mellan den brottsmisstänkte och åklagaren och med sådana förknippad lindring av domen som en följd av erkännandet. Erkännandet har dock betydelse vid bedömningen det straffrättsliga ansvaret, mätningen av straffet och vid val av arten för förfarande.

Enligt 6 kap. 6 § 3 punkten i strafflagen (39/1989, nedan också SL) är en strafflindringsgrund gärningsmannens strävan att främja utredningen av sitt brott vilket bl.a. kan vara att erkänna brottet. Lindringen har motiverats med förutom moraliska framför allt med processekonomiska orsaker (RP 44/2002). Med stöd av 8 § 5 punkten i kapitlet kan ett erkännande också leda till en lindring av straffskalan. Enligt 12 § 4 punkten i kapitlet får domstolen avstå från att döma ut ett straff, om gärningsmannen har erkänt och straffet med beaktande av detta ska anses oskäligt eller obehövligt.

Erkännandets betydelse som en lindringrund och grund för domseftergift är uppenbart ringa. År 2009 tillämpades lindringsgrunden i SL 6:6 3 punkten 128 gånger (0,2 % av de dömda), grunden i 6:8 1 mom. 5 punkten 10 gånger och grunden för domseftergift i 6:12 4 punkten 107 gånger, av vilka man i 80 av fallen tillämpade nämnda punkt 4 som enda grund (Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 262, Helsingfors 2011, s. 328 och 330). Motsvarande tal för år 2010 är 136 (0,2 %) 10, 62 och 45 (Rikollisuustilanne 2011. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, Helsingfors 2012, s. 363 och 365).

I fråga om talen som gäller domstolar ska det beaktas att i statistiken endast syns de lagrum som nämnts i domen. Erkännande kan ha haft betydelse, fastän inte i domen har tagits in i lagrummet i fråga.

Å andra sidan ska det beaktas att i SL 6:6 3 punkten som lindringsgrund nämns förutom utredning av det egna brottet också förlikning mellan parterna och att gärningsmannen annars har strävat efter att förhindra eller avlägsna verkningarna av brottet. SL 6:8 1 mom. punkten gäller alla lindrings- eller skälighetsgrunder. I SL 6:12 nämns ut-

över de ovan nämnda också andra grunder (skälighetsgrunder och social- och hälsovårdsåtgärder).

Det går alltså inte att av statistiken få ett exakt svar på när en lindring av straffet eller en domseftergift uttryckligen har grundat sig på erkännande eller någon annan medverkan till utredningen. Det verkar dock vara klart att erkännande haft betydelse i mycket få fall. Det verkar inte finnas en sådan praxis där erkännande regelmässigt skulle belönas.

Att erkänna ett brott är inte en direkt grund för att fatta ett tillräknande beslut om åtalseftergift av påföljdskaraktär i fråga om det erkända brottet eller ett annat brott som samma svarande har begått. Indirekt kan ett erkännande få betydelse som en del av en förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden. En sådan förlikning är en grund för ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur (den s.k. skälighetsgrunden, BRL 1:8 1 punkten).

Ett erkännande kan också ha indirekt betydelse när det gäller den i punkten nämnda grunden om gärningsmannens verksamhet för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet. Ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur kan också grunda sig på att personen har begått andra brott och straffet för det brott som lämnas oåtalat inte väsentligt skulle inverka på det totala straffet (s.k. konkurrensgrund, BRL 1:8 2 punkten). För att meddela åtalseftergift med stöd av punkterna förutsätts också att inte ett allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks.

På motsvarande sätt är ett erkännande inte direkt en grund för att inte göra en förundersökning eller för att begränsa den. Om åklagaren senare sannolikt skulle fatta ett beslut om åtalseftergift grundat på BRL 1 kap. 8 §, kan på framställning av undersökningsledaren förundersökningen begränsas med stöd av 3 kap. 10 § 1 mom. i förundersökningslagen (805/2011). Nämnda lag träder i kraft den 1 januari 2014. En motsvarande bestämmelse ingår i 4 § i gällande förundersökningslag (449/1986). Eftersom lagförslagen på det sätt som framgår nedan föreslås träda i kraft 1.5.2014, behandlas inte gällande förundersökningslag mera omfattande.

Erkännandets betydelse syns också i valet av processlag, dvs. i det att erkännandet styr brottmål mot ett enklare förfarande. Ca en

tredjedel av tingsrätternas brottmål behandlas i ett skriftligt förfarande i enlighet med 5 a kap. i BRL. I ett skriftligt tingsrättsförfarande i enlighet med 5 a kap. i BRL kan behandlas erkända brott för vilka det föreskrivna maximistraffet är fängelse i två år. I förfarandet kan inte behandlas brott som minderåriga har begått.

I förfarandet kan dömas ut ett fängelsestraff på högst nio månader. I förfarandet kan dömas ut också andra straffrättsliga påföljder och skadestånd med anledning av brottet. Användningen av förfarandet förutsätter svaranden samtycke och det att han eller hon har erkänt den gärning som det åtalas för. Målsäganden ska avstå från en muntlig rättegång. Målet behandlas av en lagfaren medlem.

I fortsättningen kan i ett förfarande i enlighet med lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) som ersätter ordningsbots- och strafforderförfarandena med den misstänktes samtycke lindriga brottmål handläggas i summariskt förfarande utanför domstolen där polisen eller en annan tjänsteman som utför övervakning eller åklagaren har den beslutande makten. Som straff ska kunna dömas ut en ordningsbot eller böter för en gärning för vilken det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i sex månader. Det nya förfarandet torde tas i bruk tidigast under år 2014.

I lagen föreskrivs inte för den misstänkte eller svaranden någon fördel i fråga om påföljden för att ärendet behandlas i ett sådant här förenklat skriftligt förfarande eller i ett förfarande utanför domstolen. Incitamentet är i praktiken att svaranden inte behöver delta i en muntlig rättegång och han eller hon inte orsakar kostnader eller besvär av rättegången. En fördel är också att förfarandet är snabbt.

Erkännandet har samband med hur omfattande man skaffar utredning i brottmålet. Enligt 1 kap. 2 § i förundersökningslagen ska det misstänkta brottet utredas enligt vad ärendets art förutsätter. Brottets art inverkar på omfattningen av den utredning som ska skaffas och på hur grundlig undersökningen är. Vid lindrigare brott är ett erkännande i princip tillräckligt bevis medan igen t.ex. vid brott mot liv eftersträvas att utreda ärendet i grund. Grundligheten för den utredning som

krävs beaktas vid alla processkedan. Den brottsmisstänktes möjlighet att återta erkännandet leder i praktiken ofta till att bevisning skaffas för säkerhets skull.

Åtalseftergift av påföljdsnatur

Besluten om åtalseftergift i enlighet med 1 kap.7 och 8 § i lagen om rättegång i brottmål är s.k. tillräknande beslut. Med andra ord anses i beslutet om åtalseftergift att den misstänkte har gjort sig skyldig till brottet men det väcks inte åtal på grunder som föreskrivs i lag. Motsvarande typs specialbestämmelser om åtalseftergift av påföljdsnatur finns på annat håll i lagstiftningen.

Grunden för förfarandet sträcker sig till totalrevideringen år 1990 av lagstiftningen om åtgärdseftergift. I den regeringsproposition som ledde till lagens stiftande (RP 79/1989 rd) ansågs det då att åtgärdseftergift av påföljdsnatur som åklagaren meddelar är ett avgörande som utvisar straffrättsligt klander. Särskilt klart framgår detta när åklagaren ger den oåtalade en anmärkning.

I bestämmelserna om åtalseftergift föreskrivs inte direkt om tillräknande, men enligt 1 kap. 10 § i BRL ska åklagaren föra sitt avgörande av skuldfrågan till domstolen, om den oåtalade yrkar det.

Fastän åklagarens tillräknande beslut om åtalseftergift inte vinner rättskraft i ett brottmål, blir det dock i allmänhet ett slutligt beslut, om den brottsmisstänkte inte yrkar på en ny bedömning av skuldfrågan i domstol eller om det inte senare observeras att beslutet om åtalseftergift har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

De allmänna bestämmelserna om grunderna för att fatta beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur har inte i sak granskats efter reformen av år 1991. Till lagstiftningen har efter det fogats specialbestämmelser. Dessutom togs 2001 in i lagen bestämmelser om när man genom åtgärdseftergift får avstå från att framställa ett yrkande om förverkandepåföljd (nuvarande BRL 1:8 b).

Enligt de allmänna bestämmelserna i 1 kap. 7 och 8 § i BRL kan man avstå från att väcka åtal på grunden att skulden är ringa, att gärningsmannen är ung och på skälighets- och konkurrensgrunder. När de två sistnämnda

grunderna är för handen ska åtal likväl väckas, om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det. Som en jämförelse kan det konstateras att domstolen kan meddela domseftergift av påföljdsnatur på mera omfattande grunder. Förundersökningen kan för sin del begränsas, om åklagaren fattar ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur eller om kostnaderna för undersökningen skulle stå i ett klart missförhållande till arten av ärendet och den påföljd som är att vänta eller om åklagaren låter bli att väcka åtal på någon annan än ovannämnda grunder. Ett tilläggs villkor är dessutom att inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att förundersökningen ska fortsätta. Man kan låta bli att framställa ett yrkande på förverkande på obetydlighetsgrunden eller kostnadsgrunden eller för att åklagaren meddelar åtalseftergift av påföljdsnatur. Ett tilläggs villkor är att inget allmänt intresse kräver att det framställs ett yrkande på förverkande.

Motivering av ett beslut om åtalseftergift

Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen tryggas genom lag rätten att få ett motiverat beslut.

I 24 kap. 4 § i rättegångsbalken och 11 kap. 4 § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om domstolens motiveringsskyldighet i tviste- och brottmål. Enligt bestämmelserna ska av motiveringen framgå de omständigheter och rättsliga slutledning på vilka avgörandet grundar sig. I domskälen ska dessutom redogöras för på vilken grund en tvistig omständighet har styrkts eller inte styrkts.

I för närvarande gällande lag finns inga bestämmelser om skyldigheten att motivera ett förundersökningsbeslut. En bestämmelse om motiveringsskyldighet finns dock i den nya förundersökningslag som träder i kraft 1.1.2014. Enligt 11 kap. 1 § i lagen ska det fattas ett skriftligt beslut om att förundersökning inte görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 § och att den avslutas utan att saken förs till åklagaren för prövning. Motiveringsskyldigheten gäller andra liknande förundersökningsbeslut som kan påverka en parts rättigheter, intressen eller skyldigheter. Enligt nämnda 11 kap. 1 § ska av beslutet framgå bl.a. motiveringen till beslutet.

Om motiveringsskyldigheten som har samband med förvaltningsprocess föreskrivs i 53 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ett beslut ska motiveras och av motiveringen ska framgå de omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och den rättsliga grunden för avgörandet. Om motivering av förvaltningsbeslut föreskrivs i 45 § i förvaltningslagen (434/2003). Enligt 1 mom. i paragrafen ska i motiveringen anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet. I 2 mom. i paragrafen föreskrivs om grunder för att avvika från motiveringsskyldigheten. Enligt 3 § i förvaltningslagen tillämpas lagen inte på rättskipning eller på förundersökning.

I gällande lagstiftning finns inget omnämnande om åklagarens skyldighet att motivera sina beslut. Åklagarna motiverar sina beslut enligt de anvisningar som riksåklagaren har utfärdat (RÅ:2007:3 och RÅ:2007:4) och inarbetad praxis enligt anvisningarna. Dessa anvisningar har utfärdats såväl i fråga om motivering av beslut om åtalseftergift som av åtalsavgöranden. Riksåklagaren har utfärdat en anvisning om motivering av beslut om begränsning av förundersökningen (RÅ:2007:2).

I riksåklagarens anvisning RÅ:2007:4 har utfärdats direktiv om motivering av beslut om åtalseftergift som avfattas på olika grunder. Om beslutet fattas på den grund att det inte har skett något brott ska i motiveringen uttalas vilka rekvisitelement som inte uppfylls eller vilken av brottets beståndsdelar som är bristfällig. Om beslutet fattas på den grund att det inte finns sannolika skäl som stöder den brottsmisstänkte skuld, konstateras i beslutet de stridiga frågor som åklagaren finner relevanta med tanke på att påvisa uppfyllandet av bestridna eller oklara rekvisitelement. Därefter redogörs i korthet såväl för den bevisning som stöder åtalet som för den som talar emot det. Det viktigaste i motiveringen är att bedöma bevisvärdet av föreliggande bevis. När omständigheter som talar för eller emot ett åtal vägs mot varandra bör det framgå varför en omständighet som anförts till stöd för ett brott inte räcker för att väcka åtal. Om bevisningsfrågan är svår, har bevisprövningen en central roll för hur övertygande motiveringen är och i enkla fall

klargör bevisprövningen för parterna grunden för beslutet. I ett beslut om åtalseftergift som fattats utifrån bevisvärderingen redogörs för vilket rekvisitelement som inte kan bevisas. Bevisprövningen och slutsatsen av den är den viktigaste delen av "inga bevis"-avgöranden.

I motiveringen till beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur ska konstateras att svaranden har gjort sig skyldig till ett bestämt brott samt läggs fram grunderna för tillräknandet. Enligt motiveringen räcker det i allmänhet med en kort motivering om svaranden har erkänt. Om svaranden har bestridit brottet bör grunderna för detta anges samt de grunder på vilka åklagaren anser att bestridandet är uppenbart ogrundat. I beslutet anges grunderna för åtgärdseftergiften och beslutet att inte väcka åtal. Det är inte tänkt att lagrummet endast skall upprepas, utan åklagaren ska nämna de faktiska omständigheter på grund av vilka lagrummets innehåll realiserar.

Det föreskrivs inte uttryckligen i lag om motiveringen av ett beslut om att väcka åtal. I sakligt hänseende framgår motiveringen till beslutet av de uppgifter som ska tas in i stämningsansökan. Enligt 5 kap. 2 § i BRL ska av stämningsansökan framgå bl.a. gärningsbeskrivningen och för vilket brott som det yrkas straff samt de bevis jämte teman som ska läggas fram i saken. Riksåklagaren har utfärdat en allmän anvisning i frågan (RÅ:2007:3). Åtalsavgörandet avslutar inte ärendet, utan behandlingen fortsätter vid rättegången där åklagaren vidareutvecklar sitt åtal. Det behövs ingen ny lagstiftning om motiveringen av ett beslut om att väcka åtal.

Rättegångens längd

Såsom bl.a. i det i inledningsavsnittet nämnda arbetsgruppsbetänkandet OMML 87/2010 konstaterades är förverkligande av en snabb rättegång vilket ingår i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ett problem, fastän man försökt ingripa i frågan med olika slags medel. Som vittnesbörd för detta kan bl.a. nämnas att det har varit nödvändigt att stifta en lag om ersättning i efterskott för kränkningar av kravet på snabbhet (lag om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång, 362/2009). I brottmål

som räckt länge kan gottgörelsen genomföras också genom en lindring av straffet. Å andra sidan anses inte uttryckligen i lagstiftningen som en förmildrande omständighet att en part medverkat till att göra förfarandet snabbare.

Europeiska människorättsdomstolen har meddelat talrika avgöranden där Finland har konstaterats ha brutit mot konventionen som en följd av att rättegången har fördröjts. En stor del av avgörandena gäller brottsrättegångar. Europeiska människorättsdomstolens tolkningslinje kan grovt taget komprimeras så att en rättskränkning sannolikt är för handen, om rättegången som helhet, med beaktande också av förundersöknings- och åtalsprövningsskedet, har räckt över fyra år. I allmänhet har det ansetts att något klandervärt dröjsmål inte har inträffat, om behandlingen har räckt i genomsnitt ett år i varje behandlingsskede (förundersökning, åtalsprövning, tingsrättsbehandling, hovrättsbehandling, behandling i högsta domstolen).

Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning (utlåtande till riksdagens grundlagsutskott 3.11.2011 med anledning av regeringens proposition 59/2011 rd med förslag till statsbudget 2012) har behandlingstiderna blivit längre trots reformer och andra åtgärder.

Enligt utredningen var den genomsnittliga behandlingstiden från dagen för brottet till en lagakraftvunnen dom 2010 10 månader, då talet var ca 8 månader 2002. Hälften av målet behandlades inom 6 månader åren 2005—2010. Fastän dessa nyckeltal kan anses som mycket skäliga, behandlas särskilt grova ekonomiska brott betydligt längre. T.ex. har grovt skattebedrägeri behandlats i genomsnitt 4 år före tingsrättens dom. Klart över hälften av denna tid har gått åt till förundersökningen. År 2010 avgjordes lagakraftvunnet nästan 600 brottmål som hade behandlats över 5 år.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet

Europarådets ministerkommittés rekommendation

I Europarådets ministerkommittés rekommendation till en förenkling av straffprocesserna (Recommendation of the Committee of

Ministers concerning simplification of criminal Justice R (87) 18, 17.9.1987 understöds att det tas i bruk åtalsuppställning (guilty pleas), om konstitutionella och rättsliga traditioner tillåter det. Vid förfarandet ska den misstänkte vid en domstols offentliga sammanträde i ett tidigt skede av processen uttala om han eller hon godkänner eller bestrider misstankar eller åtal som framställs mot honom eller henne. Också andra förfaranden av motsvarande slag rekommenderas. Domstolen ska i förfarandet kunna besluta att inte undersökningen helt eller delvis görs och besluta om gärningsmannens person och det straff som ska utdömas samt, om det är möjligt, skadestånd.

Förfarandet ska genomföras i domstol vid ett officiellt sammanträde, den brottsmisstänkte ska godkänna de åtal som framställs mot honom eller henne och domstolen ska ha möjlighet att höra vardera parten innan målet avgörs. I förfarandet ska man begränsa sig till frågor som är nödvändiga med tanke på utredningen av fakta med beaktande av de tidigare behandlingsskedena. Man ska särskilt undvika att så långt som möjligt på nytt höra sådana vittnen i domstolen som har hörts i ett tidigare skede inför rättsliga myndigheter.

Europeiska människorättskonventionen

Människorättsdomstolen har ansett att medlen för att göra straffprocessen snabbare, t.ex. åtalsuppställning, har en obestridlig nytta för den åtalade, de straffrättsliga myndigheterna och brottsoffret eftersom det minskar myndigheternas arbete och snabbar upp att straffansvaret fastställs vilket också underlättar beslut om det civilrättsliga ansvaret (Nikolov mot Bulgarien, beslut 28.9.2010, ansökan 39672/03). Människorättsdomstolen har dessutom ansett att också i fråga om åtalsuppställning gäller snabbhetskravet i enlighet med artikel 6 i människorättskonventionen (t.ex. Yankov m.fl. mot Bulgarien 23.9.2010).

Europeiska människorättsdomstolen har konstaterat (Babar Ahmad m.fl. mot Förenade konungadömet, beslut 6.7.2010) att det i de europeiska straffrättsystemen allmänt förekommer arrangemang där svarande får en lindrigare dom som vederlag för erkännande

eller för att hjälpa åklagaren eller förundersökningsmyndigheterna och då en fullskalig rättegång inte ordnas. Med hänsyn till artikel 6 i människorättskonventionen är det inte problematiskt att svaranden delges en sannolik dom efter erkännande jämfört med en sannolik dom i en sedvanlig rättegång. Domstolen fäste i sitt beslut uppmärksamhet vid att personen i fråga själv kunde pröva om han eller hon väljer ett avtal och att det i plea bargainsystemet i fråga var domarens uppgift att säkerställa att svaranden hade ingått avtalet frivilligt och avsiktligt.

Enligt domstolens mening kan en avtalskränkning komma i fråga endast i de fall där 1) det att i fråga om strängheten för domar som döms å ena sidan efter ett erkännande å andra sidan i en sedvanlig rättegång råder en så betydande skillnad att det ställs ett osakligt tryck på svaranden att erkänna den mildare domen fastän han eller hon är oskyldig 2) den berörda personen pressas till en åtalsuppgörelse på ett sätt som helt eliminerar rätten att låta bli att medverka till utredningen av sin egen skuld eller 3) det verkar som om plea bargain vore det enda medlet att undvika straff som grundar en kränkning av artikel 3. I artikeln förbjuds tortyr samt omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Utländsk lagstiftning

I justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande Åtalsuppgörelse och åtalseftergift (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 26/2010) ingår en översikt av lagstiftningen i Förenta staterna, de övriga nordiska länderna än Finland samt Tyskland, Estland och Lettland.

2.3 Bedömning av nuläget

Erkännande och åtalsuppgörelse

Det är möjligt att beakta ett erkännande som en förmildrande omständighet vid straffmätningen redan utifrån de nuvarande lindringsbestämmelserna mera omfattande än tidigare. Erkännandet har också betydelse med tanke på omfattningen av den bevisning som förekommer i rättegången. Ett erkännande är som utgångspunkt ett synnerligen

betydelsefullt bevis som i lindrigare brottmål ensamt kan räcka som tillräckligt bevis för en tillräknande dom. I praktiken samlas det dock utöver erkännandet in andra bevis vid förundersökningen och de läggs fram i rättegången. Delvis kan det vara onödigt att samla in och lägga fram sådana bevis, men det är inte sällsynt att ett erkännande som getts i förundersökningen återtas i rättegången.

Det finns inga förfarandebestämmelser om att åklagaren kan ingå något avtal med svaranden och domstolarna vore inte heller bundna till ett sådant avtal. Dock är polisens, åklagarens och domstolens totalresurser för behandlingen av brottmål inom en rimlig tid knappa. En ökning av resurserna är inte att vänta utan tvärtom en minskning. Därför är det nödvändigt att utveckla ändamålsenliga sätt för att göra straffprocessen lättare i fall där det kan göras utan att kränka en parts rättsskydd och kraven från ett allmänt intresse.

Förundersökningsmyndighetens och åklagarens möjlighet att mera omfattande än för närvarande begränsa undersökningen i de situationer där en den arbetsmängd och tid som utredningen orsakar inte står i behörigt förhållande till att brottsansvaret förverkligas skulle främja att man uppnår detta mål. Man sparar tid och arbete för det första i förundersökningsskedet där det ofta i övrigt går åt mest tid och arbete. Inbesparingen skulle synas också i åtalsprövnings- och domstolsskedet, eftersom det kommer mera begränsade ärendehelheter till åklagarens och domstolens behandling och eftersom i de mål som behandlas inte behövs bevisning i nuvarande omfattning.

Ett enklare förfarande i domstolarna är också eftersträvansvärt eftersom av det följer att behandlingen av målet snabbas upp och den bevisning som måste läggas fram inskränks fram minskar och resursinbesparingar för myndigheterna.

Med hänsyn till den misstänktes eller svaranden i ett brottmål är utöver en uppsnabbning av behandlingen och minskning av kostnaderna en nedsättning av straffet eller någon annan lättnad som är förknippad med straffansvaret ett incitament för att erkänna och samtycka till ett förfarande som är enklare än behandlingen för sedvanliga brottmål.

För närvarande kan åklagaren i och för sig föreslå för domstolen att en lindrigsgrund ska tillämpas i ett enskilt fall. Domstolen är dock inte bunden till detta. Om åklagaren skulle ge en förbindelse om att ett lindrigare straff döms ut som en följd av ett erkännande, vore detta ägnat att sporra till att ge ett erkännande, eftersom de som ger erkännandet kan lita på en lindring av straffet. Detta skulle öka förutsägbarheten, vilket är väsentligt med hänsyn till rättskyddet för dem som ger erkännandet.

Också med hänsyn till målsäganden är det till fördel att ärendet snabbas upp. En minskning av den bevisning sin måste läggas fram minskar också det men som orsakas målsäganden och vittnena.

En lång och långsam behandling av enskilda omfattande och svåra mål har mera omfattande verkningar som sträcker sig utanför dem för myndigheterna förmår att med en behörig snabbhet behandla alla de brottmål som kommer till deras behandling. Dessa enskilda mål gör också behandlingen av andra mål långsammare. Om en del av dessa omfattande och svåra mål på ett ändamålsenligt sätt kan inskränkas och utredningen av dem underlättas skulle detta ha en verkan som främjar snabbheten i hela straffrättsvården. Polisen, åklagaren och domstolen ska kontrollerat kunna allokera sina knappa resurser så att behandlingen av enskilda mål utan skäl fördröjs, åtalsrätten inte preskriberas, allvarliga brottmål med flera svaranden än tidigare kan behandlas effektivt och brottmål som gäller flera svaranden kan behandlas jämlikt. Knappa resurser får inte leda till att en misstänkts ärende undersöks, men att man inte hinner undersöka en annans.

Åtalseftergift av påföljdsnatur

Det nuvarande systemet där ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur innehåller ett tillräknande ställningstagande om att den misstänkte har gjort sig skyldig till ett brott har till sina grundläggande delar införts för över tjugo år sedan. Av de reformer av grundlagen och dess bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna samt anslutningen till den europeiska människorättskonventionen som inträffat efter det följer att

systemet och den lag som reglerar det inte till alla delar kan betraktas vara tillfredsställande.

Det kan anses vara problematiskt att åklagarna i lagstiftningen inte har getts en uttrycklig behörighet att tillräkna brott. Det kan också anses som en brist att i lagen inte föreskrivs om hur kraftig bevisning som förutsätts för att fatta ett beslut ån åtalseftergift av påföljdsnatur. I praktiken har åsikterna fördelats i två grupper enligt vilka den ena den krävda bevisningen ska vara sannolika skäl som motsvarar åtalströskeln och enligt den andra bevisningen ska vara den högre tröskel som krävs för en tillräknande dom i domstolen.

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Den skyldighet att stifta lag preciseras i grundlagens 119 § enligt vilken de allmänna grunderna för statsförvaltningens organisation ska regleras genom lag. Detta innebär att när statens organ utövar offentlig makt ska behörighetsgrunden vara en riksdagslag. Åklagarens ställningstagande om den misstänktes skuld utgör utan tvivel sådan utövning av offentlig makt.

Ur principiell synvinkel har det ansetts betänkligt att åklagaren i ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur anser att personen har gjort sig skyldig till ett brott. I förfarandet avkrävs inte ett samtycke av den misstänkte för att skuldfrågan avgörs utanför domstolen utan att ordna en rättegång där man ska iaktta kraven på en rättvis rättegång och där personen hörs och där han eller hon har rätt att lägga fram motbevisning.

I viss mån kan det också anses vara problematiskt att ett tillräknande beslut om åtalseftergift anses upphäva den i artikel 6 i europeiska människorättskonventionen föreskrivna och i grundlagens 21 § avsedda oskuldspresumtionen som hör till elementen för en rättvis rättegång. Utgångspunkten är att detta hör till domstolen. Att utöva dömande makt utanför domstolen i brottmål där straffmaximum enligt den tillämpliga straffskalan är fängelse i sex månader har ansett vara i enlighet med grundlagen (GrUU 57/2010 rd), men åtalseftergift av påföljdsnatur kan gälla också klart allvarigare brott.

Grunderna för åtalseftergift av påföljdsnatur kan allmänt taget anses vara ändamålsenliga. Det kan dock anses vara en brist att åklagaren inte har rätt att avstå från att väcka åtal, när kostnaderna för behandlingen av målet står i missförhållande till arten av ärendet och den påföljd som är att vänta. När man dock på denna grund förundersökningen kan begränsas, är lagstiftningen på ett visst sätt inkonsekvent. Bestämmelserna om åtgärdseftergift är i allmänhet utformade så att ju längre förfarandet fortskrider desto större är befogenheten att avstå från åtgärder. Den snävaste befogenheten har förundersökningsmyndigheten i förundersökningsskedet, i åtalsprövningsskedet har åklagaren mera vidsträckta befogenheter och domstolen har de största. I praktiken kommer det vid åtalsprövningen fram fall där processekonomiska skäl talar för att avstå från åtgärder. Det är också möjligt att en sådan grund kommer fram under åtalsprövning eller att denna grund redan har förekommit vid förundersökningen, men att förundersökningen av någon orsak i det skedet inte har begränsats och att grunden fortsättningsvis är för handen under åtalsprövningen. I sådana fall vore det motiverat att avstå från åtgärder. Det går inte längre att uppnå inbesparingar när domstolen redan har undersökt saken och tar ställning till påföljderna.

Motivering av ett beslut om åtalseftergift

Det att åklagarna inte skulle motivera sina beslut kan inte ur praktisk synvinkel anses vara ett missförhållande för närvarande. Problemet är snarare att det inte är föreskrivet i lag om motiveringsskyldigheten, utan att frågan har ordnats genom riksåklagarens anvisningar. Avsaknaden av lagstiftning utgör ett undantag jämfört med övriga myndigheters lagstadgade motiveringsskyldighet.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Begränsande av förundersökningen och en förenkling av rättegången på grund av erkännande

Målsättningen är att i mån av möjlighet eftersträva att utforma sådana bestämmelser om åtalsuppgörelse som smidigt anknyter till bestämmelserna om och praxis för den nuvarande straffprocessen. Strävan är att bestämmelserna bättre än tidigare möjliggör en ändamålsenlig allokering av myndighetsresurserna, effektiviserar myndigheternas verksamhet och snabbar upp förundersökningen, åtalsprövningen och domstolsbehandlingen i brottmål men dock samtidigt tryggar rättigheterna för den brottsmisstänkte och målsäganden. Man ska inte inleda åtalsförhandlingar om det är mot ett vägande samhälleligt eller en enskild persons intresse.

Med hänsyn till processekonomin fås den största nyttan när resurserna blir tillgängliga redan under förundersökningen. Vid förundersökningen är det särskilt allvarliga ekonomiska brott som kräver resurser. Brotten bildar ofta en svärgestaltad helhet som innehåller grövre gärningar som kan karaktäriseras som s.k. huvudbrott och gärningar som är lindrigare än de. Undersökningen av en sådan helhet är också tidsödande av vilket följer att helhetstiden för rättegången blir längre.

I sådana fall vore det ofta befogat att lämna lindrigare gärningar oundersökta, om den brottsmisstänkte medverkar till utredningen av sina brott. Undersökningstiden blir då kortare och på motsvarande sätt blir förfarandet mera enklare och snabbare också i skedet för åtalsprövningen och rättegången. Att avgränsa sådana brott utanför förundersökningen inverkar på grund av strafflagens bestämmelser i 7 kap. om gemensamt straff inte heller nödvändigtvis på det straff som döms ut.

Dessutom är målsättningen att förundersökningsresurser frigörs från lindrigare gärningar och allokeras annanstans av vilket allmänt kan följas att undersökningen snabbas upp. Med tanke på en effektiv förundersökning är det i allmänhet till fördel om den kan inledas så snart som möjligt efter att ett brott har begåtts. Då finns de bästa förutsättningarna att få bevisning i ärendet och t.ex. egen- dom i kvarstad eller i beslag för att trygga verkställigheten av ett skadestånd eller förverkande av vinning av brottet.

Det kan också antas att resurser också frigörs för undersökning av sådana gärningar

som annars inte observeras av myndigheterna eller av annan orsak lämnas utanför förundersökningen eller vars förundersökning på grund av att tiden går sannolikt inte ger resultat. Detta vore önskvärt med hänsyn till den straffrättsliga preventionen eftersom den allmänna synen är att på preventionen i första hand inverkar risken för att åka fast och inte så mycket på följdernas stränghet.

Avsikten är dock inte att knyta förfarandet till alla erkända fall utan närmast till de där man kan tänkas få den största totalekonomiska nyttan. Att erkänna sitt eget rattfylleri eller något annat brott som i allmänhet är lätt att utreda leder inte till en lindring av straffet eller någon annan lättnad.

Det föreslås att ett erkännande ska beaktas för det första som en grund för att begränsa förundersökningen och samtidigt i vissa fall som en grund för att bli dömd enligt en lindrigare straffskala. Åklagaren kan på motsvarande sätt fatta ett beslut om åtal eftergift av påföljdsnatur. Dessutom ska åklagaren och den misstänkte eller svaranden i ett brottmål gemensamt kunna lägga fram ett domsförslag som behandlas i domstolen i ett förenklat förfarande, en erkännanderättegång, och på grund av vilket straffet döms ut enligt en lindrigare straffskala.

Enligt den engelskspråkiga terminologin vore en åtal eftergift som nämns i föregående stycke alltså count bargain, när man inte åtalar för alla brott. Till denna kategori kan räknas som en form av egen typ också begränsning av förundersökningen. En lindring av straffet är av formen egentlig plea bargain eller sentence bargain. Sådana här system är inte helt nya jämfört med gällande rätt. På det sätt som beskrivits ovan kan man redan för närvarande avgränsa gärningar utanför undersökningen. Också ett erkännande har i lagstiftningen getts en betydelse som en grund för att lindra straffet. Redan för närvarande anses i första hand att en utredning av det egna brottet som en strafflindringsgrund i första hand stöder sig på ändamålsenlighetsorsaker såsom offrets ersättningsintressen, processekonomiska inbesparingar eller andra fördelar som fås av att brottet utretts, fastän det också kan försvaras av etiska orsaker kan (RP 44/2002 rd). Det är dock fortsättningsvis inte befogat att utvidga de lindrande verk-

ningarna av utredningen av ett brott till brott som begåtts av någon annan än den som gett erkännandet (RP 44/2002 rd).

Här föreslås det inte att det ska föreskrivas att åklagaren ska åtala för en lindrigare gärning eller att åtaluppställningen ska gälla vilka omständigheter som erkänns (charge eller fact bargain). Ett sådant system vore problematiskt eftersom man i brottmål eftersträvar att utreda händelserna och bedöma vilket rekvisit som gärningen uppfyller. Det vilket brott som tillräknas kan ha betydelse också mera omfattande, såsom vid straffmätningen i fråga om återfall i brott eller med hänsyn till ett lagstadgat yrkande på tillförlitlighet eller något annat motsvarande yrkande. Sådana former av åtaluppställning skulle i allmänhet uppenbart inte medföra betydande processökonomiska fördelar.

Systemet vore också problematiskt för att det föreslås att användningsområdet för åtaluppställning som utgångspunkt avgränsas enligt det strängare föreskrivna straffet för brottet. Att åtala för en lindrigare gärning skulle kunna leda till att vid åtaluppställningen behandlas en gärning för vilken det strängaste straffet överskrider den i lagen föreskrivna gränsen. Det kan t.ex. inte anses godtagbart att åtal väcks för penningförfalskning (SL 37:1, maximistraff fängelse i fyra år) när det uppenbart har varit fråga om grov penningförfalskning (SL 37:2, maximistraff fängelse i tio år). Motsvarande kan konstateras om väckande av åtal för penningtvätt eller grov penningtvätt i enlighet med SL 32:6 eller 32:7 (maximistraff fängelse i två eller sex år), fastän det i verkligheten har varit fråga om sådant främjande av en terroristgrupps verksamhet som fyller rekvisitet i 34 a kap. 4 § 1 mom. 5 punkten och för vilket föreskrivs ett maximistraff på fängelse i åtta år.

Att begränsa förundersökningen och mäta straffet enligt en lindrigare skala ska omfattande vara möjligt vid olika brott på grund av ett erkännande, eftersom man inte på förhand kan utesluta brottstyper där man med dessa medel inte kan uppnå klara processekonomiska fördelar. De största fördelarna kan sannolikt uppnås i svårutredda och omfattande brottmål och framförallt när det förekommer flera gärningar av vilka en del klart är s.k. huvudbrott och en del lindriga brott som

är förknippade med dem. Medlen lämpar sig särskilt på brott som riktar sig mot förmögensintressen eller som begås i vinnings syfte och där det eventuellt finns komplicerade rättsliga och faktiska arrangemang. Man kan tala om ekonomiska brott i vid bemärkelse.

För en stor del av dessa brott har föreskrivits ett maximistraff på fängelse i fyra år. Som maximigräns föreslås dock fängelse i sex år för att förfarande särskilt ska omfatta grovt ordnande av olaglig inresa (SL 17:8 a), grovt koppleri (SL 21:9 a), människohandel (SL 25:3), yrkesmässigt häleri (SL 32:3), grov penningtvätt (SL 32:7) och grov miljöförstöring (SL 48:2). Det kan inte anses befogat att begränsa förundersökningen och lindra straffet i fråga om grövre brott än detta eftersom den brottsmisstänktes rättsskydd och allmänt och enskilt intresse också i övrigt kräver att sådana brott undersöks mera omfattande. Det ska märkas att på grund av erkännandet är förundersökningens grundlighet och den bevisning som presenteras i domstolen är mindre jämfört med ett sedvanligt förfarande och att erkännandets betydelse är avgörande.

Vissa arter av brott, dvs. de sexualbrott som avses i 20 kap. i strafflagen och som innebär våldtäkt tvingande eller utnyttjande och brotten mot liv och hälsa enligt 21 kap. i strafflagen är också avgränsade utanför tillämpningsområdet också när det föreskrivna strängaste straffet för dem är lägre än fängelse i sex år. Trots att undersökningen av, åtalsprövningen och domstolsbehandlingen för också dessa brott kan vara besvärliga och ta lång tid har man i förslaget ansett att en begränsning av förundersökningen eller en lindring av straffet på grund av erkännande inte kan förordas på grund av karaktären för dessa brott. Nämnda brott riktar sig mot ytterst sensibla skyddsintressen, mot liv och hälsa och den sexuella självbestämmanderätten och mot att skydda unga från att utnyttjas sexuellt. Vid dessa brott talar ett allmänt och enskilt intresse för att saken undersöks och behandlas i sedvanlig ordning och att straffet döms ut enligt en normal skala.

Den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål och målsäganden ska samtycka till en erkännanderättegång där man kan behand-

la förutom domsförslaget också de offentlig-rättsliga och privaträttsliga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i domsförslaget. Ett samtycke är också nödvändigt i fråga om den misstänkte eller svaranden, eftersom det material som läggs fram vid förfarandet är mindre omfattande än vid en sedvanlig rättegång och förfarandet också i övrigt avviker från en vanlig brotträttegång. Den misstänkte och svarande ska i regel ha ett biträde när man förhandlar om ett domsförslag och vid erkännanderättegången. Målsägandens samtycke är nödvändigt eftersom han eller hon inte kan yrka på straff om ett domsförslag läggs fram. Hans eller hennes privaträttsliga yrkanden kan prövas vid en erkännanderättegång.

Vid erkännanderättegången prövar domstolen samtycket och erkännandet samt försäkrar sig om att domsförslaget motsvarar svarandens avsikt. Om domstolen tillräknar det brott som avses i domsförslaget dömer den ut ett straff enligt en lindrigare straffskala. Domen kan överklagas i enlighet med de allmänna bestämmelserna.

Om domstolen inte tillräknar gärningen eller det finns något annat hinder för att meddela en dom enligt domsförslaget avskrivs målet. Efter detta kan åklagaren överväga om behandlingen av ärendet ska fortsätta i sedvanlig ordning.

Om ett domsförslag trots förhandlingar inte fås till stånd eller om domstolen inte avgör ärendet vid erkännanderättegången i enlighet med domsförslaget, får svarandens uttalanden inte användas som bevis i ett brottmål.

I den i inledningsavsnittet avsedda publikationen OMML 47/2010 s. 45—68 och i bilagan till publikationen s. 13—14 har dryftats fördelarna och nackdelarna med åtalsuppgörelsesystemen och olika slag av åtalsuppgörelse. Sådana brott som lämpar sig för ett sådant förfarande har dryftats på s. 68—95 i publikationen och målsägandens ställning på s. 85—92.

Åtalseftergift av påföljdsnatur

Enligt förslaget konstaterar inte längre åklagaren i beslutet om åtalseftergift som innebär att avstå från åtgärder att den brottsmisstänkte har gjort sig skyldig till ett brott. I

stället för det anser åklagaren att bevisen räcker för att väcka åtal och konstaterar att åtal dock inte väcks eftersom på fallet är tillämplig någon grund för att fatta ett beslut om åtalseftergift genom vilken man avstår från vidare åtgärder, dvs. från att väcka åtal. För det misstänkta brottet förutsätts då lika starka bevis som för att väcka åtal, dvs. sannolika skäl.

Den nya regleringslösningen innebär att det vid en sådan åtalseftergift inte är fråga om att upphäva oskuldspresumptionen. Därför är det inte längre befogat att kalla ett sådant beslut ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur. I fortsättningen talas det till denna del om av prövning beroende åtalseftergift.

Enligt gällande 1 kap. 9 § 2 mom. i BRL kan åklagaren, om han eller hon anser det behövt, ge den som eftergiften gäller en muntlig anmärkning, som är ett avgörande som utvisar klander. Av det ovan uttalade följer att det är skäl att upphäva bestämmelsen, som också i praktiken har tillämpats ytterst sällan. Samtidigt upphävs också regleringen i 1 kap. 10 § om att misstänkte kan föra skuldfrågan till domstol.

Till 1 kap. 8 § i BRL fogas två nya av prövning beroende grunder för att låta bli att väcka åtal. För det första får åklagaren med anknytning till det ovan behandlade erkännandet besluta att åtal inte väcks för alla brott, om det under åtalsprövning står två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon genom att erkänna har främjat utredningen av ett eller flera misstänkta brott. För det andra får åklagaren låta bli att väcka åtal, om kostnaderna för att fortsätta behandlingen av saken står i uppenbart missförhållande till arten av ärendet och den påföljd som är att vänta. Ett tilläggsvillkor i vartdera fallet är dessutom att inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks.

Motivering av ett beslut om åtalseftergift

Enligt förslaget ska åklagaren motivera beslutet om åtalseftergift som grundar sig på att det misstänkta brottet inte är föreskrivet vara straffbart, är preskriberat eller om det inte finns tillräckligt med bevis för brottet. Om åtal inte väcks på grund av att målsäganden

inte framställer en begäran om att väcka åtal eller återtar åtalet eller något annat motsvarande skäl ska beslutet motiveras när ärendets art så kräver. Också ett av prövning beroende beslut om att inte väcka åtal ska motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka avgörandet grundar sig. Förslaget motsvarar i sakligt hänseende riksåklagarens anvisningar.

Övriga propositioner

I enlighet med vad det redogjorts för ovan ska regleringen av åtalseftergift som innebär åtgärdseftergift ändras så att åklagaren inte längre konstaterar att den som meddelas åtalseftergift har gjort sig skyldig till ett brott. Därför avstår man från den reglering som ingår i gällande BRL 1:10 enligt vilken den som åtalseftergiften gäller har rätt att föra skuldfrågan till domstol.

Enligt riksdagens justitieombudsmans inarbetade praxis underrättas, när han eller hon har gett en tillräknande anmärkning, den som fått en tillräknande anmärkning om möjligheten om att få skuldfrågan avgjord av domstol på det sätt som avses ovan. Justitieombudsmannen finner det viktigt att man ska kunna förfara så också i fortsättningen, fastän regleringen i BRL 1:10 upphävs.

Därför föreslås det att till lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002) fogas en i sakligt hänseende motsvarande bestämmelse om rätten för den som fått en tillräknande anmärkning att få skuldfrågan avgjord av domstol. På grund av en enhetlig och konsekvent reglering av befogenheterna kompletteras på motsvarande sätt lagen om den andra högsta laglighetsövervakaren, dvs. lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000).

4 Propositionens konsekvenser

Den föreslagna nya grunden att begränsa förundersökningen som en följd av ett erkännande minskar polisens, åklagarens och domstolens arbete i fråga om de gärningar som avgränsats.

En begränsning av förundersökningen minskar polisens arbete på det sätt att en samlad brottslighet som består av flera gär-

ningar eller delgärningar vid en gärning inte behöver undersökas i samma omfattning som utan ett erkännande. Antalet personer som måste höras som vittnen är mindre, skaffandet av olika slags skriftligt material och användningen av tvångsmedel går ner och man behöver inte nödvändigtvis särskilda undersökningsmetoder i ärendet. På detta sätt behövs det mindre av polisens personresurser och andra resurser för undersökningen, fastän förhandlingarna med den brottsmisstänkte, dennes biträde och åklagaren kräver sin egen arbetsinsats. Helhetstiderna för förundersökningar blir kortare än vid ett normalförfarande.

Eftersom åklagarna ska vara tätt med i behandlingen av ärendet redan i förundersökningsskedet i fråga om besluten att begränsa förundersökningen uppstår det inte nödvändigtvis egentlig inbesparing i fråga om åklagarnas arbetsmängd i detta skede. Ett sådant arbete ökar också i övrigt på grund av samarbetsbestämmelserna i den nya förundersökningslagen. Om ärendet är sådant att det är möjligt att inleda en åtalsförhandling, orsakar detta åklagaren arbete i förundersökningsskedet. Det kan dessutom hända att åklagaren måste använda tid för förundersökningssamarbetet vid förundersökningen av ett sådant ärende, fastän en åtalsuppgörelse inte görs. Å andra sidan uppstår det inbesparing åtminstone av att antalet ärenden som kommer till åtalsprövning minskar och rättegångar inte ordnas och inte heller överklagande kommer i fråga.

De ärenden som avgränsats utanför förundersökningen kommer inte till domstolsbehandling.

De nya grunderna för att fatta ett på prövning beroende beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur som en följd av ett erkännande eller av processekonomiska skäl minskar åklagarens och domstolens arbete i fråga om de gärningar som inte åtalats, eftersom dessa ärenden inte behandlas vid domstol.

I fråga om de ärenden som behandlas i domsförslaget och vid erkännanderättegång minskar åklagarens och domstolens arbete när det gäller att förbereda sig för rättegången och vid rättegången.

Det läggs fram betydligt mindre bevis vid en erkännanderättegång än vid huvudför-

handlingen för ett normalt brottmål. Den tid som går åt till huvudförhandlingen förkortas alltså betydligt vid en erkännanderättegång, vilket frigör såväl åklagarens som domstolens resurser för andra arbetsuppgifter. Erkännanderättegången bör ordnas snabbt efter att domsförslaget kommit in till domstolen. Ärendet kan avgöras snabbt, eftersom avfattandet av domen inte kräver en motsvarande arbetsinsats som när det görs i slutet av en sedvanlig rättegång. Dessa omständigheter snabbar betydligt upp den tid som går åt för målets behandling i domstol.

De domar som meddelas i erkännanderättegångar överklagas sannolikt mycket sällan, såsom är fallet i fråga om de domar som grundar sig på ett i 5 a kap. i BRL avsett samtycke och erkännande. För dessas del var ändringssökandeprocenten ca 3 år 2008, och ca en tredjedel av överklagandena gällde straffmätningen (Virve-Maria de Godzinsky, Kirjallinen menettely rikosasioissa, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 102, Helsingfors 2010 s. 78-79).

Enligt förslaget ska den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål när domsförslaget bereds med undantag av vissa uppenbart fåtaliga undantagsfall ha ett biträde. Vid behov förordnas för uppdraget ett biträde. I ärendet kan beviljas rättshjälp av statens medel. Avsikten är att domsförslaget och erkännanderättegång används i stället för en sedvanlig huvudförhandling, när man genom det klart kan uppnå processekonomiska fördelar. Därför ska det i regel för att avfatta ett domsförslag och gå igenom en erkännanderättegång gå åt mindre av biträdets tid och arbetsinsats och på detta sätt av statens eller den berörda personens medel än för en sedvanlig huvudförhandling och de skeden som föregår den.

De förslag som har samband med gällande åtalsprövning och motivering av beslut om åtalseftergift och bevisrösklar för att besluta om åtalseftergift av påföljdsnatur har inga särskilda verkningar. Bestämmelserna om åtalsprövning och motivering av beslut om åtalseftergift motsvarar riksåklagarens anvisningar och den praxis som följts inom åklagarväsendet.

Genom bestämmelsen om bevisröskeln för åtalseftergift av påföljdsnatur avgörs den

långa oenigheten om huruvida man ska kräva sannolika skäl eller s.k. fullt bevis. Den tröskel sannolika skäl som genomförs genom reformen motsvarar den bevisströskel som åklagaren också i övrigt ska iaktta vid åtalsprövningen. Det kan väntas att detta inte har inverkan på antalet beslut om åtalseftergift.

Det är svårt att presentera en antalsmässig bedömning om hur mycket de nya bestämmelserna om begränsning av förundersökningen och åtalseftergift av påföljdsnatur samt domsförslag och erkännanderättegång kommer att tillämpas. Enligt polisens bedömning kan årligen ca 500 brottmål omfattas av åtalsuppgörelse. Bedömningen grundar sig på att till förundersökning årligen kommer ca 2 000 sådana brottsärenden som riktar sig närmast mot ekonomiska intressen. Ca en fjärdedel av dessa kan omfattas av de nya bestämmelserna.

De nya grunderna för att begränsa förundersökningen eller att meddela åtalseftergift av påföljdsnatur samt de nya bestämmelserna om domsförslag och erkännanderättegång har inte någon betydande inverkan på de bötesstraff som döms ut eller storleken på straffen. Förundersökningen begränsas eller åtal väcks inte i allmänhet i fråga om sådana gärningar som är en del av en större samlad brottslighet och inverkar alltså inte just på straffets storlek på grund av bestämmelserna om gemensamt straff. Grunden att låta bli att väcka åtal av processekonomiska skäl kan gälla s.k. bötesbrott, men å andra sidan sparar en sådan åtalseftergift myndigheternas arbete. Vid erkännanderättegångar behandlas i allmänhet sådana brott för vilka följer ett strängare straff än böter.

Att döma ut ett lindrigare straff enligt en lindrigare straffskala kan i någon mån minska mängden böter. Å andra sidan minskar ett kortare ovillkorligt straff eller något annat kortare mot friheten riktat straff på motsvarande sätt verkställighetskostnaderna för straffen. Undersökningsresurserna kan allokteras till brott som annars förblir outredda. De påföljder som döms ut för dessa brott ökar dels bötesstraffen och dels de straff som riktar sig mot friheten.

Innan reformen träder i kraft ska man hinna utbilda poliserna och åklagarna med anledning av reformen. Utbildningen kan genom-

föras som utbildning som också i övrigt meddelas. Behovet av att utbilda domarna är mindre. Den utbildning som ska meddelas orsakar inte betydande tilläggskostnader.

I enlighet med vad som ovan anförts är en bedömning av konsekvenserna svår, men inbesparingarna som följer av lagändringarna kan anses betydande. Följande grova uppskattningar kan dock göras. Vid inrikesministeriet har man bedömt att ett förfarande i enlighet med 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen för polisens brottsutredning årligen kan innebära inbesparingar på 30 årsverken vilket motsvarar ca 1,6 miljoner euro på årsbasis. Inom justitieministeriets förvaltningsområde är inbesparingarna för åklagarväsendets och domstolarnas del 1–2 miljoner euro.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte 10.10.2011 en arbetsgrupp vars uppdrag var att utreda ett eventuellt ibruktagande av åtalsuppgörelse samt ett allmänt utvecklande av åtalseftergiftssystemet och särskilt en komplettering av lagstiftningen med bestämmelser om motivering av besluten om åtalseftergift samt att lägga fram de förslag till bestämmelser om nämnda frågor som arbetsgruppen finner behövliga. Arbetsgruppen hade en ordförande från justitieministeriet och de övriga medlemmarna företrädde inrikesministeriet, Riksåklagarämbetet, Helsingfors tingsrätt och Finlands Advokatförbund. Sekreteraren för arbetsgruppen var från åklagarämbetet i Östra Nyland.

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande 8.5.2012 (Åtalsuppgörelse och åtalseftergift, justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 26/2012).

Ovan i inledningsavsnittet nämndes vissa utredningar och handlingar som föregick arbetsgruppskedet.

Man begärde in utlåtande om betänkandet av 35 instanser. Dessutom gavs högsta domstolen tillfälle att yttra sig. Det kom in 30 utlåtanden. Högsta domstolen översände en promemoria. I fråga om utlåtandena har publicerats ett remissammandrag (Åtalsuppgörelse och åtalseftergift. Remissammandrag. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 58/2012).

Åsikterna om åtalsuppgörelse var delade. Något över hälften av remissinstanserna förhöll sig i princip positivt till det förfarande som kallas åtalsuppgörelse. Av de övriga remissinstanserna förhöll sig något under hälften negativt till frågan och de remissvar som de övriga gav var neutrala.

Den delegation som beredde rättsskyddsprogrammet ansåg enhälligt ett mål på kort sikt vara att ett åtalsuppgörelseförfarande tas i bruk (Reformprogrammet för rättsvården för åren 2013-2025, justitieministeriets betänkanden och utlåtande 16/2013 s. 46).

Merparten av remissinstanserna understödde arbetsgruppens förslag om en ändring av bestämmelserna om åtalseftergift och om

skyldigheten att motivera ett beslut om åtalseftergift. Endast en remissinstans förhöll sig negativt till förslagen om att bestämmelserna om åtalseftergift av påföljdsnatur ändras så att åklagaren inte längre anser att den som åtalseftergiften gäller har gjort sig skyldig till ett brott.

Regeringspropositionen har färdigställts vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag utifrån arbetsgruppsbetänkandet och de utlåtanden som gavs om det. Lagförslag 5 och 6 har dock beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern vid statsrådet har hörts under beredningen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lagen om rättegång i brottmål

1 kap. Om åtalsrätt

Kapitlets rubrik. Det föreslås att kapitlets ändras så att det får formen "Om åtalsrätt och åtalsprövning". Utöver allmänt om åklagarens och målsägandens åtalsrätt föreskrivs i kapitlet också om de avgöranden som åklagaren träffar vid åtalsprövningen samt om vissa förfarandefrågor som har samband med åtalsprövningen. Syftet med ändringen är att bättre beskriva kapitlets innehåll.

2 §. Om det för åtal har föreskrivits särskilda villkor såsom målsägandens åtalsbegäran eller ett förordnande eller samtycke av en myndighet ska de enligt 2 mom. iaktas.

Momentet ändras för regleringens förståelighet och konsekvens så att det först nämns de allmänna förutsättningarna för att väcka åtal genom en hänvisning till 6 § 1 mom. Efter det förskrivs i momentet på motsvarande sätt som i gällande moment att dessutom iaktas vad som om målsägandens åtalsbegäran och om andra särskilda förutsättningar för att väcka åtal vad som bestäms någon annanstans i lag. I momentet nämns vidare för tydlighetens skull den i praktiken viktigaste särskilda förutsättningen, dvs. målsägandens åtalsbegäran för ett målsägandebrott. En myndighets samtycke eller förordnande är i praktiken en sällan förekommande särskild förutsättning och dessa förutsättningar nämns inte längre särskilt.

6 §. I den gällande formen för paragrafen föreskrivs att åklagaren ska väcka åtal om det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet. I den nya paragrafen föreskrivs på motsvarande sätt fortsättningsvis om den s.k. åtalströskeln. I paragrafen tas dessutom in de förutsättningar för att väcka åtal som i praktiken ska iaktas. Den ersättande paragrafen består av två moment.

Enligt 1 mom. i paragrafen har åklagaren skyldighet att väcka åtal för ett misstänkt brott, om han eller hon anser att 1) det i lag har föreskrivits vara straffbart, 2) dess åtals-

rätt inte har preskriberats 3) det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet, Den föreslagna ordalydelsen är tydligare och mera fullständig än den nuvarande och den beskriver också i logisk ordning att fatta ett åtalsavgörande. Ändringen medför ingen ändring i sak av rättsläget.

Fastän det finns sannolika skäl för att väcka åtal och de övriga förutsättningarna enligt 1 mom. uppfylls får enligt 2 mom. i paragrafen åklagaren besluta att inte väcka åtal med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse. Avsikten är att genom momentet uttrycka en ändring av gällande reglering för beslut om åtal eftergift av påföljdsnatur så att i besluten om åtal eftergift inte lägre konstateras att den brottsmisstänkte har gjort sig skyldig till ett brott. Beslutet innehåller till denna del endast ett ställningstagande om att det finns förutsättningar för att väcka åtal: enligt åklagarens åsikt finns det sannolika skäl som stöder åtalet, det misstänkta brottet har i lag föreskrivits vara straffbart och det har inte preskriberats enligt 8 kap. i strafflagen. Åklagaren väcker dock inte åtal på någon grund som föreskrivs i lagen.

Eftersom i ett på prövning beroende beslut om åtal eftergift inte längre fastslås att en person har gjort sig skyldig till ett brott används inte längre uttrycken "gärningsman" eller "brott" i denna och vissa andra paragrafer. I stället för dem används uttrycken "den för brott misstänkte" och "misstänkt brott". När åklagaren i beslutet om åtal eftergift endast konstaterar att förutsättningarna för att väcka åtal är för handen men han eller hon avstår från åtgärder tillräknas i beslutet inte för något brott. Eftersom å andra sidan åtal inte väcks ändras den berörda personens ställning inte från misstänkt till svaranden i ett brottmål eller åtalad och domstolen fastställer inte heller längre att personen har gjort sig skyldig till ett brott. När det saknas en tillräknande dom eller ett annat beslut som kan jämföras med en sådan ska man därför på grund av oskuldspresumtionen inte längre använda termerna "gärningsman" eller "brott".

Som en jämförelse kan det konstateras att i förundersökningslagen används motsvarande term t.ex. i 1 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten. Ett alternativt uttryck vore ”gärning”, som dock till sitt betydelseinnehåll kan uppfattas som mera omfattande och inexaktare. T.ex. en otillräknelig persons förfarande uppfyller de i lag föreskrivna förutsättningarna för straffansvar med undantag av tillräknelighet, man kan i stället för ett brott som begås av en otillräknelig tala om en gärning som begås av en otillräknelig.

6 a §. Enligt 1 mom. i den nya paragrafen ska åklagaren beslut om åtalseftergift om 1) förutsättningarna enligt 6 § 1 mom. för att väcka åtal inte uppfylls 2) han eller hon med stöd av 6 § 2 mom. beslutar om åtalseftergift eller 3) målsäganden inte har framställt en åtalsbegäran eller om någon särskild i 2 § 2 mom. avsedd särskild förutsättning inte uppfylls och sakens natur kräver att ett särskilt avgörande meddelas.

I gällande lag har inte särskilt nämnts om åklagarens skyldighet att meddela åtalseftergift om förutsättningarna för att väcka åtal inte uppfylls eller om det finns någon annan i lag föreskriven grund för åtalseftergift. På grund av att lagen ska vara täckande och överskådlig tas det i lagen in en ny paragraf om dessa omständigheter. Förslaget innebär inte en förändring i sak av nuläget, utan nuvarande praxis skrivs in i lagen. Om åtalseftergiften grundar sig på 1 eller 3 punkten, är för handen en tvingande grund att meddela åtalseftergift medan igen 2 punkten är en av prövning beroende grund att inte väcka åtal.

I 2 mom. i paragrafen finns en ny bestämmelse om åklagarens motiveringsskyldighet. Enligt momentet ska ett beslut om åtalseftergift motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka avgörandet grundar sig.

I gällande lag föreskrivs inte om motiveringsskyldighet. Bestämmelsen om motiveringsskyldighet förenhetligar regleringen om åklagarens beslut med de redan tidigare i den allmänna motiveringen nämnda bestämmelserna om myndigheternas motiveringar i andra lagar. Avsikten mer förslaget är inte att i sak ändra gällande motiveringspraxis som grundar sig på riksåklagarens anvisningar.

Riksåklagaren får fortsättningsvis ge åklagarna en preciserande anvisning om motiveringsskyldigheten.

7 §. I paragrafen finns två punkter om förutsättningarna för att fatta ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur. Dessa ändras så man inte längre använder uttrycket ”brottet” utan ”det misstänkta brottet”. Dessa ändringar är enhetliga med den föreslagna ändringen av 6 § 1 mom. Eftersom ett beslut om åtalseftergift på det sätt som beskrivits ovan med stöd av denna eller någon annan motsvarande lagbestämmelse inte längre innehåller ett ställningstagande om gärningsmannens skuld, är det befogat att säga att denna och andra motsvarande lagbestämmelser innehåller av prövning beroende grunder för att inte väcka åtal i stället för att använda termen åtalseftergift av påföljdsnatur.

Dessutom görs vissa språkliga justeringar i 2 punkten som inte innebär ändringar i sak.

8 §. I paragrafen finns två punkter om förutsättningarna för att fatta ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur. Dessa ändras så man inte längre använder uttrycket ”brottet” utan ”det misstänkta brottet”. Dessa ändringar är enhetliga med den föreslagna ändringen av 6 § 1 mom.

Dessutom ändras paragrafen så att i den tas in två nya grunder för åtalseftergift. De i föregående stycke nämnda två punkterna är fortsättningsvis i 1 mom. där det dessutom tas in en punkt 3. Dessutom finns det ett nytt 2 mom. i paragrafen. Också för de nya punkterna gäller kravet att inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks.

Enligt den nya 1 mom. 3 punkten får åklagaren låta bli att väcka åtal, om kostnaderna för att fortsätta behandlingen av saken står i uppenbart missförhållande till arten av ärendet och den påföljd som är att vänta. Punkten motsvarar den s.k. kostnadsgrundade grunden för att begränsa förundersökningen i enlighet med 3 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen. Det är konsekvent att åklagarens möjligheter att avstå från vidare åtgärder är lika vidsträckta som i ett beslut om att lägga ner förundersökningen på framställning av undersökningsledaren i förundersökningsskedet. Också enligt 8 b § 2 punkten i det nu aktuella kapitlet får åklagaren avstå från att yrka på förverkande, om behandlingen av

ärendet skulle medför kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur.

I regel är det eftersträvansvärt att man på kostnadsgrunden avstår från åtgärder tidigt redan i förundersökningsskedet. I praktiken förekommer det dock situationer där utredningen har kunnat vara skäligen enkel och där stämmande av den brottsmisstänkte eller dess ankomst till rättegång är möjlig, men som med hänsyn till ärendets art skulle kräva betydande resurser. Så är det t.ex. när ett obetydligt brott som en utlänning begått har undersökts varvid en begränsning av förundersökningen inte längre kommer i fråga men det är mycket sannolikt att den person som avlägsnat sig ur landet inte fås att komma till en finsk domstol, åtminstone inte utan rättslig hjälp. Det är också möjligt att ärendet enligt åklagarens uppfattning skulle kräva tilläggsutredning och det i praktiken vore befogat att avskrivna målet eftersom den brottsmisstänkte rimligtvis inte kan nås på grund av att han eller hon avlägsnat sig till utlandet eller befinner sig på okänd ort.

Grunden är tillämplig också när en behandling av ärendet vid en rättegång skulle medföra klart större kostnader än sedvanligt t.ex. att man skulle vara tvungen att med hänsyn till dess art framlägga exceptionellt mycket bevis eller att bevisen vore exceptionellt svårtillgängliga. En sådan situation kunde vara för handen när de centrala vittnena är fast bosatta utomlands eller där en lång tid och hörandet av dem via rättslig hjälp uppenbarligen inte lyckas.

Som ett prövningskriterium är förutom ärendets art dessutom den påföljd som är att vänta med vilket avses den offentlighetsrättsliga påföljden för brottet. Målsägandens privaträttsliga yrkande kan beaktas när man prövar om ett viktigt enskilt intresse kräver att åtal väcks.

Redan av ärendets art följer att man inte ska lämna ett åtal oväckt för ett misstänkt brott för vilket det uppenbarligen skulle dömas ut ett förhållandevis strängt straff. Någon annan påföljd, såsom med det misstänkta brottet förknippade särskilt farliga hjälpmedel vid brott eller en betydande brottsvinning, kan dessutom kräva att åtal väcks.

Paragrafens 2 mom. ger åklagaren en möjlighet att inte väcka åtal i det fall att åklagaren åtalsprövar flera brott som samma brottsmisstänkte misstänks ha begått av vilka ett eller flera den brottsmisstänkte har erkänt. Den föreslagna bestämmelsen är konsekvent följd av att man i motsvarande situation kan begränsa förundersökningen med stöd av 3 kap. 10 a i förundersökningslagen, som behandlas nedan. Grunden för åtalseftergift som möjliggjorts i momentet kan fungera som en del av den åtalsuppgörelse som avses i 10 §.

Åklagaren kan låta bli att väcka åtal för aningen ett eller flera andra misstänkta brott, om åtalseftergiften kan anses befogat med beaktande av gärningshelheten. Detta möjliggör också åtalseftergift för andra sådana brott som eventuellt inte åtalas på den s.k. konkurrensgrunden enligt 8 § 2 punkten.

Åklagaren kan också utanför åtalet avgränsa delgärningar som t.ex. är äldre eller svårast att utreda och som har samband med en som ett enda brott bedömd gärningshelhet, om den brottsmisstänkte erkänner huvudparten av förfarandet. Eftersom man genom verkningarna av erkännandet inverkar på storleken av det utdömda straffet vill man uppmuntra den brottsmisstänkte att utreda sitt eget brott, kan lämnandet av gärningarna utanför åtalet fungera som en sporre i ett sådant fall. I praktiken förverkligas genom avgränsningen av åtal också rättsnormen i 1 mom. 3 punkten, dvs. att avgränsningen åstadkommer processekonomisk nytta. Om saken föreskrivs dock inte särskilt, eftersom åtalet dock väcks men utformas så att i det inte ingår alla delgärningar.

Åtal ska dock väckas eller straff yrkas om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det oberoende av vilken grund för åtalseftergift enligt paragrafen som är tillämplig.

8 a §. I 2 mom. i paragrafen föreskrivs bl.a. att åklagaren brådsände ska avgöra om han eller hon väcker åtal för brottet om den misstänkte är under 18 år. Med anknytning till vad sade i 6 § 1 mom. avlägsnas ordet ”brott” som onödigt.

8 b §. I paragrafen föreskrivs om de förutsättningar under vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande. Förutsättningen i 3 punkten i paragrafen ändras så att i stället

för brott används uttrycket misstänkt brott. Uttryckssättet är enhetligt med det som infördes i 6 § 1 mom.

9 §. Paragrafens 2 mom. föreslås bli upphävt. I momentet föreskrivs om åklagarens möjlighet att ge den som eftergiften gäller en anmärkning. Anmärkningens betydelse har i praktiken förblivit liten och möjligheten till den skulle stå i konflikt med den nu föreslagna regleringen om på prövning beroende beslut om åtalseftergift. Eftersom den som misstänks vara skyldig inte längre konstateras ha gjort sig skyldig till något brott kan det inte heller för den misstänkta gärningen ges en anmärkning av påföljdsnatur.

10 §. Från den gällande paragrafen avlägsnas regleringen om möjlighet för den som meddelats åtalseftergift av påföljdsnatur att föra skuldfråga till domstolen. Eftersom enligt de föreslagna ändringarna ett på prövning beroende beslut om åtalseftergift inte är tillräknande, behövs inte längre möjligheten till domstolsbehandling. Åklagarens beslut om åtalseftergift upphäver inte oskuldspresumptionen och den brottsmisstänkte ska fortsättningsvis betraktas som oskyldig.

På den nuvarande paragrafens plats föreslås en bestämmelse om att lägga fram ett domsförslag. I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna för och innehållet i ett domsförslag.

Ett alternativ till domsförslag är att på sedvanligt sätt väcka åtal för det berörda misstänkta brottet. Därför är en allmän förutsättning för att inleda de förhandlingar som avses i paragrafen att åklagaren på basis av det material han eller hon har tillgång till anser att förutsättningarna för att väcka åtal uppfylls. En utgångspunkt vid prövningen ska dock vara att ett frivilligt och faktamotsvarande erkännande räcker för att väcka åtal.

I annat fall ska åklagaren avgöra ärendet med ett beslut om åtalseftergift eller invänta att förundersökningen avslutas, om ärendet fortfarande är i förundersökningsskedet. Åklagaren kan också finna att det i ärendet ännu ska göras en tilläggsutredning och avgöra ärendet när den blivit färdig. Eftersom man genom förfarandet dock eftersträvar processekonomiska fördelar, ska man dock förhålla sig försiktig till att låta utföra tilläggsundersökningar. En tilläggsundersökning kan bli aktuell gällande någon väsentlig

och lättutredd fråga med hänsyn till att lägga fram ett domsförslag.

Förfarandet syftar till att reda ut möjligheterna till att lägga fram ett domsförslag och behandla målet vid en erkännanderättegång. Förfarandet är inte avsett som en fortsättning på förundersökningen och för att samla in bevis. I och för sig kan man vid förhandlingarna behandla omständigheter som är väsentliga med tanke på skuldfrågan. Om man vid förfarandet inte får till stånd ett domsförslag, föreskrivs det i den föreslagna 10 a § om förbudet mot att utnyttja uttalanden som getts vid förfarandet.

Vid en åtalsförhandling gäller för åklagaren en allmän objektivitetsprincip och jämlikhetsskyldighet om vilka föreskrivs i 6 § 1 mom. i lagen om åklagarväsendet (439/2011). Vid åtalsförhandlingen ska beaktas förutom omständigheter som stöder den misstänktes skuld omständigheter som talar emot den. Åklagaren ska inte lägga fram ett domsförslag, om han eller hon trots ett erkännande anser att den misstänkte uppenbart inte har gjort sig skyldig till brottet i fråga. På motsvarande sätt som domstolen enligt den föreslagna 5 b kap. 4 § 1 mom. 2 punkten ska också åklagaren komma fram till slutresultatet att det inte föreligger ett rimligt tvivel om att erkännandet inte är frivilligt och korrekt. Om åklagaren inte kommer fram till det slutresultat, är det i allmänhet motiverat att fortsätta utredningen av ärendet utanför åtalsuppgörelsen.

I 1 mom. i paragrafen föreskrivs om inledande av åtalsförhandlingen, dvs. om att vidta åtgärder för att lägga fram ett domsförslag och behandla det vid en erkännanderättegång i enlighet med det föreslagna 5 b. kap.

Om inledande av förfarandet beslutar åklagaren som bedömer om förutsättningarna för en åtalsuppgörelse är för handen. Enligt momentet får en brottsmisstänkt eller svaranden i ett brottmål, om han eller hon så önskar, ta initiativ till det. Som utgångspunkt finns det inte heller något hinder för att åklagaren närmar sig t.ex. domstolen, målsäganden eller undersökningsledaren eller någon annan och föreslår att en åtalsuppgörelse används. Riksåklagaren kan i egenskap av åklagarnas förman på grund av en klagan eller annars ta upp sin underlydande åklagares beslut om

åtalsuppgörelse till ny prövning i enlighet med 10 § i lagen om åklagarväsendet.

Åtalsförhandlingen får inledas, om två förutsättningar uppfylls. För det första får det föreskrivna strängaste straffet för brottet vara fängelse i högst sex år. Brott som avses i 20 kap. 1, 3—6, 8 a och 8 b § eller 21 kap. 4, 5, 7—15 i strafflagen faller dock utanför förfarandet, fastän det föreskrivna strängaste straffet för dem är lägre än fängelse i sex år. Paragraferna gäller sexualbrott samt brott mot liv och hälsa.

Enligt 2 punkten i momentet är den andra förutsättningen för att inleda en åtalsförhandling att åklagaren anser att målets behandling i nämnda ordning är befogad med beaktande av ärendets art och de yrkanden som framställs och de kostnader och den tid samt andra omständigheter som orsakas av behandlingen å ena sidan i nämnda ordning och å andra sidan i den ordning som föreskrivs för ett åtalsärende samt delaktighetsfrågor som hör till det misstänkta brottet eller med ett brott som omedelbart har samband med det. Dessa omständigheter är sammanlänkade med varandra.

Utgångspunkten för åklagarens prövning ska vara att av ett domsförslag och erkännanderättegång följer betydande processekonomiska fördelar jämfört med att målet behandlas i sedvanlig ordning. Här kan man allmänt hänvisa till de synpunkter som anförts i motiveringen till det ovan nämnda 8 b § 3 mom. (RP 80/2000 rd). Eftersom enligt den föreslagna 5 b kap. 4 § 1 mom. 2 punkten ett behörigt erkännande räcker som bevisning i ärendet kan man göra en hypotetisk jämförelse från denna utgångspunkt med vilka åtgärder som måste utföras och framför allt bevis skaffas och framläggas, om ärendet skulle behandlas i den ordning som föreskrivs för åtalsärenden. En naturlig huvudregel är att ju mera kostnader som sparas genom att målet behandlas åtalsuppgörelsevägen i stället för i en sedvanlig rättegång, desto mera rekommendabelt är det att ty sig till en åtalsuppgörelse.

Fastän man i första hand ska fästa uppmärksamhet vid de kostnader som orsakas myndigheterna, kan den belastning vara av betydelse som orsakas också den misstänkta

samt övriga delaktiga i rättegången, såsom vittnena.

Man ska göra en jämförelse mellan vad som är den tid som går åt till behandlingen i fråga om å ena sidan en åtalsuppgörelse och å andra sidan ett åtalsärende. På motsvarande sätt som det som ovan konstaterades för kostnadernas del är en ju större tidsinsparning som följer av en åtalsuppgörelse jämfört med behandlingen av ett åtalsärende desto mera rekommendabelt är det att ty sig till det förstnämnda förfarandet. I ärendet kan man också lägga vikt vid hur lång tid förfarandet redan har tagit i anspråk och om man kan avvärja att kravet på en snabb rättegång bryts genom att man tyr sig till en åtalsuppgörelse.

Ärendets art hänvisar till dess omfattning och svårighetsgrad. Om det t.ex. är fråga om en samlad brottslighet, för vilken det ska framläggas omfattande bevisning talar det för en åtalsuppgörelse. Också ett enskilt brott kan kräva omfattande bevisning, särskilt om i det ingår många särskilda delgärningar. Motsvarande kan konstateras, om bevisningen är mera svårtillgänglig än vanligt.

Å andra sidan ska det beaktas att en åtalsuppgörelse just inte medför processekonomisk nytta vid enkla eller lindrigare brott där erkännandet ensamt är tillräckligt bevis eller där det annars läggs fram tämligen knappt med bevis. Avsikten är inte att ett erkännande automatiskt leder till en användning av förfarandet och en lindring av straffansvaret. Av domsförslaget ska följa betydande processekonomiska fördelar ur myndighetssynvinkel och en motvikt till detta ska vara en lindring av straffansvaret i form av ett lindrigare straff och eventuellt av en begränsning av förundersökningen eller en åtalseftergift av påföljdsnatur.

Ärendets svårighetsgrad hänvisar till att det rättsligt lämnar rum för tolkning. Åklagaren ska inte inleda en åtalsförhandling redan på grund av objektivitetsprincipen, om det är oklart om den gärning som undersöks överhuvudtaget är straffbar eller om den är preskriberad. Också t.ex. oklarhet i fråga om tillämpningen av ne bis in idem-förbudet kan tala mot en åtalsuppgörelse. Det ska allmänt beaktas att domstolen enligt den föreslagna 5 b kap. 4 § 1 mom. 3 punkten också ska

godkänna den brottsbenämning som ingår i domsförslaget.

Om den misstänkta gärningen är förknippad med t.ex. komplicerade och svåra konfiskations- eller skadeståndsfrågor som kräver att ärendet omfattande utreds, medför ett domsförslag inte nödvändigtvis processekonomisk nytta. Utgångspunkten är att vid en erkännanderättegång ska kunna avgöras alla yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget. När erkännandet ska täcka alla relevanta omständigheter med hänsyn till brottsrekvisitet, ger dessa erkända omständigheter i allmänhet en tillräcklig grund för att avgöra också de andra yrkandena än de i straffyrkandet. Att det uppstår t.ex. vinningskonfiskationsansvar eller skadeståndsansvar kan dock i vissa fall kräva utredning om också andra omständigheter. Om man av denna orsak blir tvungen att vid rättegången framlägga omfattande bevisning, följer i verkligheten av domsförslaget kanske inte processekonomisk nytta. Då lönar det sig inte att lägga fram ett domsförslag.

Vidare ska vid prövningen beaktas delaktighetsfrågor. Om det i gärningen finns flera delgärningsmän eller medhjälpare eller anstiftare är utgångspunkten att erkännandet och samtycket måste fås av dem alla. Från detta kan man dock avvika i fråga om någon misstänkt, om hans eller hennes gärning är så självständig att den med processekonomiska fördelar kan behandlas särskilt, fastän ärendet för de andras del behandlas i sedvanlig ordning. Om dock gärningen inverkar på en annan gärnings straffbarhet måste man hålla fast vid enhällighetskravet. Om gärningsmannen t.ex. inte samtycker till ett domsförslag ska ett sådant inte heller läggas fram för en anstiftares eller en medhjälparens del eftersom straffbarheten för dessa former av delaktighet kräver att det har begåtts en straffbar huvudgärning.

På motsvarande sätt kan det i ärendet finnas flera brottsmisstänkta eller svaranden i brottmål av vilka den största delen erkänner och lämnar ett samtycke men enskilda misstänkta eller svaranden är inte av samma mening som åklagaren om det tillräknade brottet. Det kan då vara ändamålsenligt att dela upp behandlingen av ärendet i två delar på det sättet att huvudparten behandlas i en er-

kännanderättegång men för de enskilda nekande svarandenas del behandlas målet i sedvanlig ordning. Man blir tvungen att fatta beslutet om huruvida målet behandlas i en eller två rättegångar i varje enskilt fall utifrån en helhetsprövning. Vid helhetsprövningen beaktas syftena med erkännanderättegångssystemet och målets särdrag. Syftet med en erkännanderättegång är att spara kostnader och besvär. Detta uppnås inte, om man blir tvungen att omfattande i bevis syfte i en sedvanlig rättegång ännu höra de svaranden som hörts vid en erkännanderättegång.

Det ovannämnda gäller också sådana brott som är nära förknippade med varandra och som inverkar på varandra i fråga om att straffansvaret uppstår. Ett domsförslag ska alltså inte läggas fram för en gärning som åtföljer brottet, om inte den som misstänks för den gärning som föregår brottet samtidigt samtycker till det. Om en person t.ex. misstänks för grovt bedrägeri och en annan för grovt häleri på den grunden att han eller hon har gömt undan den egendom som fåtts genom nämnda bedrägeri kräver detta enligt huvudregeln ett erkännande av vardera. Om dock för det med hänsyn till att straffansvar uppstår väsentliga förbrottet finns en lagkraftvunnen fällande dom, finns det inget hinder för ett domsförslag.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förutsättningarna för ett domsförslag. I 1 punkten i momentet förutsätts det i enlighet med regleringens karaktär att den som misstänks för brottet i fråga eller svaranden erkänner brottet, dvs. meddelar att han eller hon har förfarit på det sätt som avses i gärningsbeskrivningen och samtycker till att ärendet behandlas vid en erkännanderättegång i enlighet med 5 b kap.

Enligt 2 punkten är en förutsättning för ett domsförslag att åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden i brottmålet är av samma mening om det brott som tillräknas. Detta innebär i praktiken att det ska råda enighet om den straffrättsliga bedömningen av det misstänkta brottet inbegripet brottsbenämningen.

Enligt 3 punkten i momentet ska också målsäganden samtycka till förfarandet. Att målsägandens samtycke saknas hindrar en användning av förfarandet. Målsäganden kan

inte efter det att samtycket lämnats och domsförslaget lagts fram yrka på straff i målet. Målsägandens samtycke binder honom eller henne och det går som utgångspunkt inte att återtas vilket är huvudregeln för processåtgärder också i allmänhet. Ett privaträttslig yrkande kan dock behandlas vid en erkännanderättegång. Målsägandens samtycke behövs inte i det fallet att han eller hon vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några yrkanden i ärendet. Utgångspunkten är också då att målsägandens samtycke binder honom eller henne (HD 2012:12)

Enligt 3 mom. i paragrafen förbinder sig åklagaren att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala. Om denna straffskala föreskrivs i enlighet med lagförslag 4 i den nya 6 kap. 8 a § i strafflagen.

Som ett resultat av uppgörelsen får åklagaren också förbinda sig till att meddela åtals­ eftergift för ett eller flera brott i enlighet med 8 § 2 mom. i det nu aktuella kapitlet.

Enligt 4 mom. ska domsförslaget läggas fram skriftligen och i det ska tas in de uppgifter som avses i 2 mom. I domsförslaget ska tas in en utredning med motsvarande exakthet som en gärningsbeskrivning över de omständigheter som den misstänkte eller svaranden erkänner.

Domsförslaget undertecknas dels av åklagaren och dels av den misstänkte eller svaranden. Eftersom enligt den föreslagna 8 kap 3 a § i strafflagen preskriptionen av åtalsrätten avbryts genom undertecknande av domsförslaget tas det i momentet en uttrycklig bestämmelse om att domsförslaget ska dateras.

Åklagaren får i domsförslaget uppge sin ståndpunkt i fråga om arten och storleken för det straff som ska dömas ut. I praktiken ska i regel skrivas in åklagarens syn på av vilken art och hur stort straff som ska bestämmas i målet eller inom vilka ramar straffet ska vara. För svaranden ska också berättas att domstolen inte är bunden till åklagarens påföljds­ ståndpunkt, men att domstolen är skyldig att tillämpa ett lindrigare straffskala.

För innehållet i ett domsförslag gäller i tillämpliga delar vad som i 5 kap. 3 § föreskrivs om stämningsansökan. Uppgifter som motsvarar närmast 1 mom. 1—4 punkten i paragrafen behöver inte meddelas eftersom

de med stöd av det aktuella momentet ska tas in i domsförslaget.

Dessutom kan i domsförslaget tas in eller som en bilaga tas uppgifter som främjar ordnandet av en erkännanderättegång, t.ex. uppgifter om övriga yrkanden som grundar sig på andra brott, om förhandlingar som är förknippade med domsförslaget samt omständigheter som har samband med förundersökningen. Med hänsyn till informationen till domstolen är det också befogat att nämna beslut om åtalseftergift som avses i 3 mom. Med avvikelse från vad som i BRL 5:4 föreskrivs om åtalsärenden ges inte förundersökningsprotokollet och andra handlingar och föremål som avses i paragrafen in till domstolen, eftersom man vid erkännanderättegången koncentrerar sig på kontroll av att den på plats varande svarandens erkännande är korrekt och frivilligt, och annan bevisning om skuld framläggs inte.

10 a §. I paragrafen föreskrivs om förfarandefrågor som gäller åtalsuppgörelse. Åklagaren kan föra åtalsförhandlingar i åtalsprövningsskedet och ännu efter det att åtalet väckts. Såsom nedan av lagförslag 3 framgår kan åtalsförhandlingar föras också under förundersökningen

När åklagaren anser att i fråga om det misstänkta brottet kan läggas fram ett domsförslag, ska han eller hon enligt 1 mom. i paragrafen förhandla med den misstänkte eller svaranden i ett brottmål om att lägga fram ett domsförslag. Åklagaren ska vid behov utreda om målsäganden samtycker till att målet behandlas i ett förfarande som avses i 5 b kap. Åklagaren ska också i behövlig grad redogöra för målsäganden samtyckets betydelse. Om målsäganden inte samtycker, kan inget domsförslag läggas fram utan brottet behandlas som ett åtalsärende. I motsatt fall kan åklagaren kalla målsäganden till överläggningen, om det gagnar att saken behandlas vid en erkännanderättegång.

Den reglering som presenteras i denna paragraf och nedan i 5 b kap. inverkar inte på åklagarens uppgift att föra målsägandens talan beträffande privaträttsliga anspråk eller på skyldigheten att meddela, om han eller hon inte åtar sig att driva anspråk. Om åklagaren är skyldig att driva privaträttsliga anspråk, är det till fördel för ärendets behand-

ling om också denna fråga behandlas vid åtalsförhandlingen och man uppnår samförstånd om hur man förfar med anspråken vid erkännanderättegången. Till denna del föreslås dock inte särskild reglering. Åklagaren får inte avtala på målsägandens avtala vägnar och det skrivs i domförslaget inte in förpliktande om privaträttsliga anspråk. Saken kan dock behandlas i förslaget i syfte att på förhand informera domstolen med tanke på ordnandet av erkännanderättegången.

Åklagares får kalla målsäganden till överläggningen, om åklagaren anser att det kan gagna att målet behandlas vid en erkännanderättegång. I den överläggning som hålls för domsförslaget är avsikten dock primärt att avtala om erkännande av den misstänkta gärningen och att åklagaren med stöd av erkännandet förbinder sig till en lindrigare påföljdsståndpunkt. Huvudvikten vid förhandlingarna får inte vara målsägandens och den misstänktes eller svarandens förhandling om ersättningar. Det främjar dock sakens slutliga avgörande om man samtidigt kommer överens om ersättningsanspråken. Detta är dock i första hand en fråga mellan parterna över vilken man kan avfatta en särskild handling som fogas till det material som ges in till domstolen.

Det föreskrivs inte närmare om sättet för att föra överläggningarna, utan ordnandet av dem är framför allt en ändamålsenlighetsfråga. Diskussioner mellan åklagaren och den misstänkte eller svaranden eller svarandens biträde kan föras per telefon eller med hjälp av något annat sätt för dataöverföring. Det är dock befogat att åklagaren och den misstänkta eller svaranden samt hans eller henne biträde åtminstone en gång träffas ansikte mot ansikte så att åklagaren ska kunna bedöma om den misstänkte eller svaranden förstår domsförslagets betydelse och kontrollera att erkännandet är korrekt och frivilligt. Åklagare ska före det klargöra domsförslagets betydelse. Domsförslaget kan undertecknas vid mötet. Överläggningen kan ordnas i åklagarväsendets eller biträdets lokaler eller på någon annan lämplig plats. Det är inte helt nödvändigt att ordna en sådan överläggning, om åklagaren i övrigt kan anse att målet på det eftersträlvade sättet kan behandlas i en erkännanderättegång. Den misstänkta eller sva-

randen har dock i regel ett biträde och vid erkännanderättegången behandlas domsförslaget muntligt.

I överläggningen deltar alltid åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden i brottmålet som i regel ska ha ett biträde. Närvaron av ett biträde vid överläggningen kan anses nästan nödvändig så att domsförslaget kan avfattas mellan jämbördiga förhandlare, fastän åklagaren verkar under tjänsteansvar och ska beakta också bevis och omständigheter som är förmånliga med hänsyn till motparten. Den brottsmisstänkte har dock inte i allmänhet rättslig sakkunskap och inte heller tillräcklig kunskap om rättspraxis för att kunna bedöma den nytta som ett erkännande för med sig för honom eller henne. Därför ska enligt 2 mom. i paragrafen enligt huvudregeln för den misstänkte eller svaranden förordnas ett biträde för överläggningen.

Överläggningen kan ske utan biträde endast i det fall att den brottsmisstänkte eller svaranden i brottmålet uttryckligen vill sköta sitt försvar själv och han eller hon objektivt bedömt har förutsättningar för det. Ett biträde ska dock alltid förordnas, om den misstänkte eller svaranden inte klarar av att försvara sig själv eller om han eller hon är under 18 år. Dessa grunder är de samma som förutsättningarna för att förordna en försvarare på tjänstens vägnar enligt 2 kap. 1 § 3 mom. 1 och 2 punkten i BRL. I sådana fall kräver dock svarandens rättsskydd att ett behörigt försvar ordnas oberoende av hans eller hennes egen ståndpunkt. Om förande av en minderårigs tala iakttas de allmänna bestämmelserna i 12 kap. i rättegångsbalken.

I fråga om biträdets behörighetsvillkor gäller vad som om rättegångsbiträde och -ombud föreskrivs i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken. Eftersom man med en åtalsuppgörelse eftersträvar att målet behandlas i en erkännanderättegång i enlighet med 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål är det ändamålsenligt att redan i detta skede på biträdets ställa kraven för ett rättegångsbiträde för att samma person ska kunna sköta om biträdandet i alla skeden av förfarandet. Eftersom det är fråga om ett brottmål och ett förfarande som skiljer sig från en sedvanlig brottsrättegång är det med hänsyn till den misstänktes eller svarandens rättsskydd befo-

gat att som hans eller hennes biträde fungerar en advokat, en s.k. tillståndsjurist eller ett offentligt rättsbiträde. Dessa personer är enligt 11 kap. 3 § i förundersökningslagen behöriga att vara biträde för en part vid förundersökningen. För att det biträde som deltagit i förundersökningen inte ska behöva bytas ut, avviker regleringen från 2 kap. 2 § 1 mom. i BRL enligt vilken bestämmelse en försvarare i första hand ska vara en advokat eller offentligt rättsbiträde och först i andra hand en s.k. tillståndsjurist.

Den misstänkte eller svaranden har naturligtvis möjlighet att med sina egna medel skaffa ett biträde som uppfyller behörighetsvillkoren eller ansöka om rättshjälp med biträdesförordnande i enlighet med rättshjälpslagen (257/2002). För att den misstänkte eller svaranden alltid ska ha ett biträde föreslås det att för honom eller henne kan förordnas en försvarare som avses i 2 kap. i BRL också när det inte är fråga om ett brott som avses i 1 § 2 mom. i kapitlet eller när den misstänkte eller svarande inte är anhållen eller häktad. Då gäller i övrigt vad som föreskrivs i 2 kap.

Som utgångspunkt ska den misstänkte eller svarande själva ansöka om biträde. För att trygga den misstänktes eller svarandes ställning föreskrivs det att också åklagaren har rätt att ansöka om försvarare. Om det för förundersökningen redan har skaffats eller förordnats ett biträde med stöd av 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen, kan han eller hon i enlighet med vad som nämndes ovan fortsätta att biträda den misstänkte.

Enligt 3 mom. i paragrafen ska åklagaren ge in domsförslaget till domstolen utan onödigt dröjsmål. För tydlighetens skull föreskrivs det också i momentet att målet väcks, när domsförslaget kommer in till domstolen. Enligt de föreslagna 5 kap. 1 § 2 mom. i BRL väcks ett åtalsärende, när domsförslaget kommer in till domstolens kansli med undantag för fall med s.k. åklagarstämning.

I 4 mom. i paragrafen föreskrivs det med tanke på den situation att åklagaren redan har väckt åtal för det brott som avses i domsförslaget. Enligt momentet ska åklagaren ge in domsförslaget till domstolen senast innan huvudförhandlingen enligt 6 kap. i fråga om brottet inleds. För att huvudförhandlingen

inte onödigt ska förberedas vore det naturligtvis önskvärt att domsförslagen läggs fram i god tid, om åtalet är väckt. I enlighet med god sed vore det önskvärt att åklagaren informerar domstolen om pågående förhandlingar redan på förhand.

Enligt momentet ska åklagare också meddela den domstol som behandlar åtalet om domsförslaget som ska avbryta behandlingen av åtalet. Bestämmelsen är nödvändig särskilt för att åtalsärendet eventuellt kan behandlas av någon annan domstol än den till vilken domsförslaget lämnas in. Skyldigheten att meddela är dock allmän för att informationen om domsförslaget säkert ska förmedlas också i det fall att den domstol som behandlar vartdera ärendet är den samma.

Vid ett avbrytande är det långt fråga om ett motsvarande fall som när man tillämpar rättegångsbalkens 14 kap. 4 § enligt vilken målet får lämnas s.k. vilande, om det för avgörande av det är viktigt att en fråga som behandlas i en annan rättegång eller i ett annat förfarande avgörs först. Genom bestämmelsen om avbrytande avses säkerställa att den domstol som behandlar domsförslaget inte lämnar oprövat ett åtal som gäller samma brott och som har väckts tidigare på grund av den s.k. anhängighetsverkan.

Vidare ska åklagaren enligt momentet efter en lagakraftvunnen dom som meddelats som en följd av domsförslaget efter domen eller vid behov på annat sätt meddela den domstol som behandlar åtalet om behandlingen av åtalet ska avslutas eller om han eller hon fortsätter att driva åtalet.

Om målet avgörs i enlighet med domsförslaget, ska åtalet för samma brott naturligtvis inte fortsättas på grund av ne bis in idem-regeln. Om å andra sidan domsförslaget inte godkänns och domstolen avskriver målet, ska åklagaren överväga om han eller hon fortsätter att driva målet. Om svaret är jakande, ska åklagaren underrätta domstolen för åtalsärendet om detta. Å andra sidan kan åklagaren också stanna för att det inte finns förutsättningar för att driva åtalet t.ex. för att det vid erkännanderättegången har framkommit att gärningen inte uppfyller rekvisitet för något som helst brott. I detta fall ska åklagaren meddela att behandlingen av åtalet avslutas. I sådana fall ska domstolen lösgöra sig från

behandlingen av målet utan att meddela ett huvudavgörande och avskriva målet.

I 6 mom. i paragrafen föreskrivs att om ett domsförslag inte läggs fram, får svarandens utsagor inte användas som bevis i ett brottmål. För att syftet med överläggningen ska uppnås ska den misstänkte eller svaranden informeras om förbudet mot att utnyttja utsagor. Efter detta är det befogat att konstatera att förbudet mot att utnyttja också gäller bevis som kommit fram senare. I praktiken gäller förbudet mot att utnyttja alltså de utsagor som har avgetts efter det att förhandlingarna inleddes. Bestämmelsen hindrar inte utnyttjande av sådana utsagor som bevis som avgetts tidigare vid förundersökningen.

Bestämmelsen är nödvändig för att förhandlingarna ska kunna föras i en öppen och förtrolig atmosfär så att den misstänkte eller svaranden inte behöver vakta på sina ord i stället för att koncentrera sig på en äkta förhandling. Det vore dessutom oskäligt att utnyttja den misstänktes eller svarandens utsagor, om han eller hon på ett äkta sätt har eftersträvat att ett domsförslag läggs fram, men förhandlingarna avslutas som resultatlösa för att en annan delaktig i brottet inte samtycker till en åtaluppställning.

Förbudet mot att utnyttja gäller den misstänkte eller svarandens utsagor oberoende av i vilken form de är. S.k. hörsägensbevisning om utsagorna får inte läggas fram och på motsvarande sätt omfattas av förbudet mot att utnyttja t.ex. utsagor som ingår i utkast till domsförslag eller e-postmeddelanden eller andra meddelanden som sänts till åklagaren.

11 §. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs om de förutsättningar under vilka åklagaren får återta sitt beslut om åtalseftergift. Enligt 2 mom. i paragrafen har en högre åklagare rätt att ta upp ärendet på nytt enligt vad som föreskrivs särskilt.

Paragrafen ändras så att i dess 1 mom. tas in en reglering som motsvarar den nuvarande. Regleringen i 2 mom. tas in som 3 mom.

Paragrafens ändrade 2 mom. utgör ny reglering. Åklagaren får återta sitt domsförslag, om beslutet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Detta motsvarar de förutsättningar enligt vilka åklagaren får återta sitt beslut.

Dessutom nämns i momentet för tydlighetens skull särskilt att en förutsättning för återtagande också är ett återtagande av ett erkännande eller ett samtycke som avses i 10 § 2 mom. 1 punkten. Förfarandet för domsförslag och erkännanderättegång ska gagna såväl åklagaren som den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål. Det är fråga om en ömsesidig förbindelse varvid av återtagandet av erkännandet eller ett samtycke följer att inte heller den andra parten är bunden till domsförslaget. Det kan inte godkännas att en person först erkänner och samtycker till förfarandet men senare trots återtagande ensidigt skulle få fördel i form av ett lindrigare straff eller åtalseftergift. Som en följd av återtagandet av erkännandet skulle en åtalseftergift som grundat sig på erkännande ha grundat sig på väsentligt felaktiga uppgifter och åklagaren kan också återta sitt beslut om åtalseftergift.

11 a §. Paragrafen kompletteras med en bestämmelse om att också ett beslut om att inte yrka på förverkande ska motiveras med iakttagande i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 6 a § 2 mom. Ett sådant beslut kan jämföras med ett på prövning beroende beslut om åtalseftergift. Dessutom ses över laghänvisningen som finns i paragrafen.

12 §. Enligt 1 mom. i paragrafen får åklagaren lägga ner sitt åtal om det efter att åtalet väckts framkommer en omständighet enligt vilken åklagaren hade haft rätt att besluta om åtalseftergift med stöd av 7 eller 8 §.

Momentet ändras så att möjligheten att lägga ned åtalet också nämns i fråga om de situationer där beslutet om åtalseftergift får fattas med stöd av någon annan bestämmelse än 7 eller 8 §. Fastän momentet för närvarandetolkas så att den allmänt gäller bestämmelserna om åtalseftergift av påföljdsnatur är tilläget befogat med hänsyn till en åskådlig och konsekvent reglering.

5 kap. Om väckande av åtal

2 §. Enligt paragrafen får åtal väckas utan stämning i, om brottet är sådant att domstolen har rätt att självant döma ut straff. Eftersom domstolen inte enligt gällande rätt längre har denna rätt föreslås det att paragrafen upphävs.

5 b kap. Erkännanderättegång

1 §. Enligt *1 mom.* i paragrafen behandlas ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i denna lag och 3 kap. 10 § förundersökningslagen i den ordning som föreskrivs om i detta kapitel utan att det ordnas en i 6 kap. avsedd huvudförhandling eller i samband med en sådan huvudförhandling.

En erkännanderättegång är till sin karaktär en huvudförhandling i brottmål som är avsedd att vara mera begränsad än normal huvudförhandling i enlighet med 6 kap. Efter som svaranden har erkänt förfarandet läggs inte bevisning fram i samma omfattning som vid en normal huvudförhandling

Det är möjligt att det på samma gång tas upp till behandling ett domsförslag i fråga om svaranden samt ett eller flera åtal som väckts mot honom eller henne. Med tanke på ett gemensamt straff och ett ändamålsenligt ordnande av rättegången är det inte befogat att domsförslaget alltid ska behandlas som ett eget ärende så att det efter att behandlingen avslutats meddelas en särskild dom med anledning av domsförslaget.

I praktiken kan saken ordnas t.ex. så att först behandlas domsförslaget i den ordning som föreskrivs i detta kapitel varefter rättegången för åtalsärendets del fortsätter i den ordning som föreskrivs i 6 kap. När vardera ärendet har blivit behandlat meddelar domstolen en gemensam dom om dem.

I *2 mom.* i paragrafen konstateras för tydlighetens skull att vid en erkännanderättegång behandlas utöver domsförslaget också de övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget.

2 §. Enligt *1 mom.* i paragrafen ska enligt huvudregeln en erkännanderättegång hållas senast inom 30 dagar från det ärendet väcktes. Enligt den föreslagna 1 kap. 10 § 5 mom. väcks målet, när domsförslaget kommer in till domstolens kansli. I praktiken kan saken ordnas åtminstone i de större tingsrätterna så att vissa domares arbete ordnas så att de har beredskap att ta upp sådana mål också med kort varsel.

Genom bestämmelsen har eftersträvat att målet fås behandlat så snart som möjligt. När svarande samtycker till domsförslaget, är

grunde uppenbart ofta utöver ett lindrigare straff också att det finns en vilja att få en punkt för ärendet. En fördel är också att han eller hon och hans eller hennes biträde minns åtalsförhandlingens gång och innehåll och kan bevaka hans eller hennes intressen. På motsvarande sätt har åklagaren och särskilt målsäganden fördel av en snabb behandling.

Om erkännanderättegången inte på grund av stämningssvårigheter eller andra tvingande skäl inte kan hållas inom den nämnda tiden och sammanträdet inställs, ska en ny erkännanderättegång hållas inom 30 dagar från den dag när rättegången avsågs hållas.

Skyldigheten att ordna en erkännanderättegång inom nämnda tiden är dock inte absolut. Tidsfristen kan bestämmas vara längre, om domsförslagets oklarheter eller bristfälligheter eller något annat viktigt skäl kräver det. Ett sådant viktigt skäl kan vara t.ex. att det är befogat att behandla ett annat domsförslag som rör samma svarande tillsammans med det första.

I *2 mom.* i paragrafen föreskrivs om åklagarens och svarandens skyldighet att vara närvarande vid erkännanderättegången. Man kan inte avvika från närvaroskyldigheten. Också svarandens rättegångsbiträde ska vara närvarande. Från detta kan det avvika endast om inte han eller hon under de förutsättningar som föreskrivs i 1 kap. 10 § 2 mom. själv sköter sitt försvar.

I *3 mom.* i paragrafen föreskrivs om målsägandens närvaro. Om målsäganden har privaträttsliga yrkanden som åklagaren inte driver ska målsäganden ges tillfälle att närvara. Som utgångspunkt ska målsäganden eller hans eller hennes företrädare vara på plats och där framställa sina yrkanden och grunderna för dem, om inte åklagaren driver målsägandens yrkanden. Om målsäganden inte har yrkanden, behöver han eller hon inte kallas till rättegången.

Målsägandens utevaro hindrar inte att brottmålet avgörs, men då behandlas hans eller hennes yrkande utifrån en skriftlig utredning. Yrkandet kan också förkastas. I sista hans beslut domstolen om målsägandens närvaro dock är nödvändig. Domstolen kan också i enlighet med 3:3 i BRL bestämma att ett privaträttsligt yrkande behandlas skilt i den ordning som föreskrivs för tvistemål.

Enligt 4 mom. i paragrafen sörjer domstolen sörjer för att parterna kallas till erkännanderättegången. I ärendet iakttas normala delgivningsförfaranden. Åklagarens ska vara på plats i kraft av sin tjänst. Svaranden kallas till platsen personligen vid vite. Om svaranden inte iakttar kallelsen, förfars det på det sätt som det föreskrivs i 8 kap. 5 § om utdömmande av vite och utsättande av nytt vite samt hämtande till domstolen.

Målsäganden kallas till erkännanderättegången vid hot om att målet kan avgöras trots hans eller hennes utevaro.

3 §. I 1 mom. i paragrafen föreskrivs det i vilken ordning man framskrider vid erkännanderättegången. Ordningen är inte absolut, utan domstolen kan besluta om behandlingsordningen också på annat sätt. Om t.ex. domsförslaget gäller flera brott, kan frågan om att säkerställa erkännandets giltighet för alla brotts del behandlas innan man går vidare.

Enligt 1 punkten i momentet ska åklagaren redogöra för domsförslagets innehåll och vid behov för andra omständigheter som har samband med förslaget. Åklagaren ska i sin framställning gå igenom de brott som ingår i domsförslaget samt gå i igenom omständigheter som grundar ett brott. Åklagaren kan också motivera valet av brottsbenämning och behandla andra rättsliga frågor.

Åklagaren ska också redogöra för betydelsen av det erkännande som ligger till grund för förslaget och som främjar behandlingen och för sin uppfattning om hur mycket erkännandet ska inverka på straffmätningen. Som utgångspunkt ska åklagaren presentera sin uppfattning om vilket straffet hade varit utan den nedbantning av processen som erkännandet åstadkommit och vilket straffet i och med erkännandet ska vara. Åklagaren behöver inte nödvändigtvis presentera ett exakt påföljdsställningstagande utan definiera straffet inom de gränser han eller hon finner riktiga. Åklagaren ska naturligtvis dessutom presentera de övriga grunder som inverkar på straffmätningen.

Enligt 2 punkten i momentet ska domstolen höra med svaranden om han eller hon fortsättningsvis erkänner brottet och samtycker till att målet behandlas i den ordning som föreskrivs i detta kapitel och om han eller hon

till övriga delar förstår domsförslagets innehåll och betydelse samt eftersträva att övertyga sig om att förslaget motsvarar hans eller hennes avsikt.

Domstolen tar emot svarandens erkännande. Eftersom det inte finns någon annan bevisning i målet, ska svaranden ge sitt erkännande direkt till domstolen så att domstolen kan bedöma dess beviskraft. Domstolen kan med frågor försäkra sig om att erkännandet getts frivilligt och giltigt och att svaranden faktiskt också har begått brottet. Domstolen ska också kontrollera att svaranden förstår erkännandets betydelse och att det motsvarar hans eller hennes vilja. Dessutom ska man också i övrigt eftersträva att försäkra sig om att domsförslaget motsvarar hans eller hennes avsikt.

Eftersom en erkännanderättegång är ett undantag från den vanliga behandlingsordningen för brottmål och inverkar på svarandens möjligheter att lägga fram bevisning, ska domstolen uttryckligen kontrollera också svarandens samtycke till förfarandet.

Enligt 3 punkten i momentet ska svaranden ges tillfälle att i övrigt uttala sig om domsförslaget. Med detta avses svarandens uppfattning om en lämplig påföljd, dess art eller storlek. Svaranden får också lägga fram de förmildrande omständigheter han eller hon önskar eller andra omständigheter som bör beaktas när man överväger domens innehåll, såsom hans eller hennes personliga förhållanden.

Fastän målsäganden inte längre är en part i fråga om straff och övriga offentligt rättsliga påföljder som är förknippade med brottet, föreslås det i 4 punkten i momentet att målsäganden ska ha rätt att uttala sig om domsförslaget. Målsäganden kan finna det orättvist om den inte får uttala sig i saken, fastän han eller hon är närvarande vid erkännanderättegången. Dessutom kan man av målsäganden få information om omständigheter som är förknippade med straffmätningen och privaträttsliga anspråk.

I 5 punkten i momentet föreskrivs om att efter domsförslaget ska vid behov behandlas övriga yrkanden, vilka är övriga offentligt rättsliga yrkanden som grundar sig på brottet än straffyrkandet och på brottet grundade privaträttsliga yrkanden. Behandlingsord-

ningen och –sättet för yrkandena lämnas till domstolens prövning.

Enligt den sista, dvs. 6 punkten ska parterna ges tillfälle att slutföra sin talan. På grund av förfarandets natur finns det inte nödvändigtvis ett behov av en slutdiskussion, men tillfälle till en sådan ska dock ges. I slutpläderingen kan allmänt behandlas frågor som kommit fram vid förfarandet och framför allt påföljdsfrågor. Parterna kan lägga fram sin syn på hur de framställda yrkandena enligt deras åsikt ska avgöras. I detta sammanhang kan också behandlas försvararens arvode och andra motsvarande frågor.

I 2 mom. finns en bestämmelse om domstolens materiella processledning enligt vilken domstolen ska övervaka att målet blir riktigt behandlat och att sådant som inte hör till målet inte blandas in i det. Domstolen ska genom frågor avlägsna oklarheter och brister i parternas uttalanden.

Motsvarande bestämmelse om vanlig huvudförhandling finns i 6 kap. 5 § 2 mom. i BRL. Eftersom en erkännanderättegång dock avviker från en sådan huvudförhandling, är det dock befogat att ta in en sådan uttrycklig bestämmelse i det aktuella kapitlet för att betona domstolens processledning särskilt för att i behandlingen inte ska tas fram ovidkommande omständigheter eller bevis.

4 §. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om förutsättningarna för att meddela en dom i enlighet med domsförslaget.

I 1 punkten i momentet föreskrivs för tydlighetens skull att för att meddela en dom i enlighet med domsförslaget krävs det att svaranden har erkänt gärningen och samtyckt till att ärendet behandlas vid en erkännanderättegång.

I 2 punkten i momentet förutsätts för att meddela en dom i enlighet med domsförslaget att det är ställt utom rimligt tvivel att erkännandet är frivilligt och sanningsenligt. Med ett erkännande avses vedertaget att en part meddelar att en för honom eller henne ofördelaktig omständighet är sann. Vardera förutsättningen om frivillighet och korrekthet ska uppfyllas för att en dom i enlighet med domsförslaget ska kunna meddelas.

Till grundlagens och människorättskonventionernas krav på en rättvis rättegång räknas rätten att inte medverka till utredningen av

sin egen skuld. Till detta hör väsentligt att erkännandet inte har skaffats mot viljan för den som lämnar det. Allmänt kan det också konstateras att ett erkännande som skaffats genom tvång eller annars på ett osakligt sätt som utgångspunkt är opålitligt som bevis. Därför måste man kontrollera att erkännandet är frivilligt. En dom i enlighet med domsförslaget ska inte meddelas, om det finns ett rimligt tvivel att erkännandet inte lämnats frivilligt.

Domstolen ska också kontrollera att erkännandet är korrekt, dvs. att erkännandet motsvarar fakta. Det är fråga om att svaranden meddelar att de direkt relevanta fakta som ingår i domsförslagets gärningsbeskrivning är sanna, dvs. att svarande på detta sätt har förfarit lagstridigt på det sätt som förutsätts i brottsrekvisitet.

Erkännandet är ett bevis i brottmålet vars bevisvärde domstolen avgör genom fri bevisprövning. I lindrigare brottmål anses erkännandet ensamt räcka för en fällande dom, men i allvarigare brottmål förutsätts dessutom annan bevisning som stöder åtalet. Som en allmän utgångspunkt kan då anses att erkännandet ska motsvara fakta, eftersom människor inte i allmänhet erkänner brott som de inte har begått. Å andra sidan är det också möjligt att ett erkännande inte motsvarar fakta eftersom svaranden t.ex. på grund av berusningstillstånd eller av någon annan orsak kan ha misstagit sig på de fakta han eller hon har erkänt eller kan ha tvingats eller lejts att erkänna fakta som inte håller streck för att skydda den verkliga gärningsmannen eller för att svaranden av mänskliga skäl tar på sig skulden för ett brott som t.ex. en nära anförvant har begått.

Domstolen ska genom fri bevisprövning stanna för att det inte finns något rimligt tvivel att erkännandet inte är korrekt för att kunna meddela en dom i enlighet med domsförslaget. Domstolens ska vid behov genom frågor utreda att erkännandet är korrekt. Detta är viktigt eftersom erkännandet utgör bevis i målet. I åtalsärenden förutsätts det för närvarande att det inte finns något rimligt tvivel om svarandens skuld (t.ex. HD 2002:47 och HD 2009:43). Sakligt är det alltså inte fråga om att domströskeln sänks jämfört med ett åtalsärende. Vid en erkännanderättegång krävs det dock inte en så heltäckande utred-

ning över brottet för en fällande dom som i ett åtalsärende.

I 3 punkten i momentet förutsätts det för en dom i enlighet med domsförslaget att domstolen tillräknar brottet i enlighet med domsförslaget. Med andra ord godtar domstolen bedömningen av den straffrättsliga bedömning som ingår i domsförslaget. Domstolen får alltså inte tillräkna en lindrigare eller grövre gärningsform än den som ingår i domsförslaget. Domstolen är också i andra fall bunden till brottsbenämningen.

Det finns dock inget hinder för att domstolen styr åklagaren och svaranden för att förhandla om dessa frågor och göra ändringar i domsförslaget, om den inte anser sig kunna godkänna domsförslaget till dessa delar. Parterna kan naturligtvis handla så också på eget initiativ. Om åklagaren och svaranden då uppnår samförstånd t.ex. om att brottet som tillräknas ska vara grov oredlighet som gäldenär och inte det i domsförslaget nämnda grovt gäldenärsbedrägeri får de på motsvarande sätt rätta till domsförslaget. Eftersom vardera parten är närvarande vid behandlingen och domstolen kan kontrollera att ändringarna motsvarar parternas avsikt, är det nödvändigtvis inte ändamålsenligt att kräva att det skriftliga domsförslaget ändras eller att det avfattas ett nytt. I domstolen protokoll ska det dock tas in noggranna skrivningar om en sådan ändring.

Enligt 4 punkten i momentet får det inte finnas något annat hinder för att meddela en dom i enlighet med domsförslaget. I fråga kan komma att domstolen i enlighet med 3 punkten i och för sig är färdig att godkänna ett tillräknande i enlighet med domsförslaget, men att domstolen betraktar brottet som preskriberat eller svaranden som otillräknelig på det sätt som avses i 3 kap. 4 § 2 mom. i strafflagen. Att meddela en dom i enlighet med domsförslaget kan också hindras på grund av att det finns en brist i rättegångsförutsättningarna som inte kan rättas till.

I domen i enlighet med domsförslaget är domstolen skyldig att mäta straffet enligt en lindrigare straffskala. Åklagaren får i domstolen anföra sin egen uppfattning om ett lämpligt straff, antingen exakt eller genom att presentera en övre och nedre gräns. Svaranden får givetvis också anföra sin uppfatt-

ning om straffarten och straffets storlek. Om denna fråga beslutar dock i sista hand domstolen på det sätt som föreskrivs i 6 kap. 8 a § i strafflagen som föreslås nedan.

Domen avfattas i enlighet med 12 kap. 6 § i BRL. Eftersom det som utgångspunkt inte finns tvistiga omständigheter i målet, kan motiveringen om bevisfrågan avfattas förhållandevis snävt. Också motiveringarna för rättsfrågan kan i allmänhet vara knapphändigare än i en dom som avfattas i slutet av en sedvanlig rättegång, när domstolen och parterna är enhälliga om brottsbenämningen och eventuellt om andra frågor som behandlats i målet. Vid motiveringen av påföljden ska beaktas 6 kap. 8 a § om en lindrigare straffskala i lagförslag 4.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att i domen vid behov dessutom ska avgöras de övriga krav som grundar sig på brottet och som är förknippade med behandlingen av målet. Yrkanden som grundar sig på brottet kan vara krav på förverkande och andra yrkanden på offentligrättsliga påföljder samt målsägandens privaträttsliga yrkanden. Yrkanden som är förknippade med behandlingen av målet kan gälla t.ex. biträdets arvode, utdömmande av vite som utsatts för svaranden eller hämningskostnader.

Domstolen får enligt momentet också fastsätta en förlikning med iakttagande av vad som föreskrivs i 20 kap. i rättegångsbalken. Enligt 2 § i kapitlet kan en förlikning gälla en sådan sak eller del av en sak där förlikning är tillåten. Genom förlikning kan av målet i praktiken avgöras den del av målet som gäller målsägandens privaträttsliga yrkanden.

5 §. Enligt 1 mom. i paragrafen avskrivs målet, om domstolen inte meddelar en dom som avses i 4 §. Domstolen får alltså inte förkasta domsförslaget utan endast ett huvudavgörande i enlighet med domsförslaget kommer i fråga.

Av avskrivningen av målet följer att domstolen lösgör sig från behandlingen av målet utan att meddela något som helst avgörande i skuldfrågan. Eftersom en erkännanderättegång är avsedd att vara ett enklare förfarande än en sedvanlig huvudförhandling och grundar sig på parternas samförstånd och i regel på ett knapphändigare rättegångsmaterial än sedvanligt, är det inte befogat att domstolen

meddelar något annat huvudavgörande än det som avses i domsförslaget. Parternas jämlikhet kräver att om deras domsförslag inte duger som grund för domen befrias vardera parten från att iaktta domsförslaget och en fortsättning av behandlingen av målet lämnas till deras prövning. Man kan t.ex. inte godkänna en situation där domstolen skulle vara tvungen att avgöra huvudsaken, om svaranden återtar sitt erkännande och åklagaren därför återtar sin förbindelse att yrka på ett lindrigare straff.

När målet avskrivs meddelar domstolen inte något särskilt avgörande. Det finns inte heller grunder för att tillåta ändringsökande, eftersom det är möjligt att fortsätta behandlingen av målet t.ex. som ett åtalsärende. I praktiken faller det på åklagarens prövning om han eller hon fortsätter att driva ett redan väckt åtal eller om det efter avskrivningen av målet väcks åtal i samband med vilket åklagaren eventuellt yrkar på också övriga offentlighetsrättsliga eller privaträttsliga yrkanden som grundar sig på brottet. Åklagaren ska från fall till fall överväga fortsatta åtgärder framförallt beaktande orsaken till varför domen inte meddelades. Om orsaken t.ex. är att erkännandet återtas, torde det vara befogat att i ärendet göra en åtalsprövning eller direkt väcka åtal. Åklagaren kan också begära tilläggsundersökning av polisen. Om igen domen inte meddelades för att domstolen ansåg att brottet var preskriberat och åklagaren anser att uppfattningen är befogad, finns det inte skäl för att fortsätta det väckta åtalet eller för en åtalsprövning eller för att väcka åtal.

Målsäganden kan å sin sida bli och invänta om åklagaren fortsätter utredningen av brottsärendet. Målsäganden får naturligtvis föra sina privaträttsliga anspråk till domstolsbehandling i den ordning som föreskrivs för tvistemål.

Det finns inte hinder för att man i ärendet lägger fram ett nytt domsförslag, om t.ex. domstolen har grundat sin avskrivning av målet på att den brottsbenämning som avses i domsförslaget är felaktig.

I momentet föreskrivs ännu för tydlighetens skull i fråga om de anknutna yrkandena att domstolen dock på yrkande ska avgöra frågorna om biträdets arvode och andra kost-

nader som behandlingen av målet har medfört.

Fastän det i momentet inte föreskrivs särskilt, kan målet avvisas på det sätt som avses i 16 kap. i rättegångsbalken när domstolen inte är behörig eller det finns någon annan brist i rättegångsförutsättningarna som inte kan avhjälpas. I enlighet med 3 § i nämnda kapitel får ett avvisningsbeslut överklagas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förbud mot att utnyttja utsagor. Om målet avskrivs, får enligt momentet svarandens utsagor som har meddelats i samband med en behandling som avses i 1 kap. 10 a § inte användas som bevis i ett brottmål.

Momentet är enhetligt med det föreslagna 1 kap. 10 a § 5 mom. till vars motivering det här hänvisas. Konsekvensen kräver ett motsvarande förbud mot att utnyttja utsagor, om av domsförslaget inte följer en dom som motsvarar innehållet i det. Förbudet mot att utnyttja gäller också det domsförslag som getts in till domstolen och material som är förknippat med förslaget samt domstolens protokoll och annat material som uppstått som en följd av erkännanderättegången till den del det innehåller svarandens utsagor.

Om erkännanderättegången avslutas med ett avvisande uppstår det inte direkt ett motsvarande förbud mot att utnyttja utsagor, eftersom det kan hända att erkännanderättegången ordnas senare. Syftet med bestämmelsen är dock att om ärendet efter avvisandet inte behandlas vid en erkännanderättegång utan som ett åtalsärende, gäller förbudet mot att utnyttja utsagor vid åtalsärendet.

6 §. I 1 mom. paragrafen finns en allmän hänvisningsbestämmelse enligt vilken vid en erkännanderättegång iaktas i övrigt vad som föreskrivs om behandlingen av brottmål.

Sådana bestämmelser som i tillämpliga delar ska iaktas är t.ex. bestämmelser i denna lag om domstolens behörighet, stämning, vite och hämtning, inställande av huvudförhandling, rättegångsspråket och domstolens avgörande. Erkännanderättegången ordnas i den domstol som är behörig att behandla åtalet för det brott som avses i domsförslaget.

Som utgångspunkt blir tillämpliga också t.ex. rättegångsbalkens bestämmelser om brottmål om att föra parts talan, domarjäv och protokoll samt på motsvarande sätt för-

fattningarna om rättshjälp och rättegångens offentlighet till den del de gäller brottmål.

Om en dom i enlighet med domsförslaget meddelas eller målet avvisas, har parterna sedvanlig rätt att överklaga domen. Såsom det ovan konstaterades har man inte rätt att överklaga en avskrivning av målet.

I fråga om förfarandet i ändringsinstansen iaktas de allmänna bestämmelserna i rättegångsbalken. Det finns inga särskilda begränsningar för ändringssökande, utan man kan söka ändring såväl i bevis- som rättsfrågor på det sätt som det föreskrivs också för andra brottmål. Det i 25 a kap. i rättegångsbalken föreskrivna systemet med fortsatt handläggning gäller också en dom som har meddelats efter erkännanderättegången.

När parterna håller fast vid domsförslaget gäller i praktiken ett överklagande av domen det utdömda straffet. Svaranden kan yrka på en nedsättning av straffet och åklagaren på att det ska vara strängare. Åklagaren får med stöd av BRL 1:13 söka ändring också till svarandens fördel, om han eller hon anser att domstolen inte på ett sakligt behörigt har mätt straffet enligt en lindrigare skala.

Svaranden kan dock också återta sitt erkännande och yrka på att domen upphävs. I ett sådant fall är åklagaren enligt det föreslagna 1 kap. 11 § 2 mom. i BRL inte längre bunden till domsförslaget varför han eller hon med anledning av svarandens besvär kan anföra motbesvär och yrka på straff för brottet och en tillämpning av en vanlig straffskala. Åklagaren ska i sin besvärsskrift ta in de uppgifter som ingår i stämningsansökan. Åklagaren kan vid behov låta göra en tilläggsundersökning. Åklagaren kan också överväga att återta sina beslut som grundar sig på erkännandet om åttaleftergift och om att begränsa förundersökningen.

Besvärstolsten ska i ett sådant fall, som sannolikt förekommer ytterst sällsynt, pröva ärendet i dess helhet inbegripet verkan av återtagandet av erkännandet och det övriga nya materialet, eftersom de fördelar som har samband med den snabbhet som eftersträvas genom en erkännanderättegång och andra fördelar som har samband med processekonomiska fördelar annars går förlorade. Ärendet ska inte heller återförvisas därför att svaranden kan ha för avsikt att uteslutande för-

länga rättegången och ett sådant klandervärt syfte ska inte belönas.

På motsvarande sätt ska förfaras, om svaranden i sina besvär åberopar att han eller hon inte har gett ett giltigt erkännande eller samtycke.

Om svaranden i besvärsskedet återtar sitt samtycke till att målet behandlas i en erkännanderättegång förblir återtagandet verkningsslöst. Om samtycket giltigt har getts i en lägre instans har förutsättningen för att ordna en erkännanderättegång uppfyllts, och det har inte skett något förfarandefel.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs det för tydlighetens skull att ett mål som avses i 7 kap. i denna lag inte får behandlas vid en erkännanderättegång. Eftersom man vid en erkännanderättegång framför allt behandlar ett domsförslag som tillkommit som ett resultat av ett samförstånd mellan åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål är det klart att bestämmelserna i 7 kap. om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan inte blir tillämpliga.

1.2 Rättegångsbalken

2 kap. Om domförhet

6 a §. Till kapitlet fogas en ny 6 a § i vilken det föreskrivs om tingsrätts domförhet när ett brottmål behandlas i en erkännanderättegång i enlighet med 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål.

Enligt paragrafen ska ordföranden vara lagmannen eller en tingsdomare. Eftersom i förfarandet kan behandlas allvarliga brottmål och eftersom förfarandet avviker från den normala huvudförhandlingen för brottmål talar rättssäkerhetsskäl för att som ordförande inte fungerar en tingsfiskal eller en tingsnotarie.

Å andra sidan finns det på grund av målets natur inte tvistiga och svåra bevisfrågor och rättsliga frågor. Rättegångens tyngdpunkt ligger vid en kontroll av äktheten och giltigheten för svarandens erkännande och samtycke. Därför kan målet behandlas av en domare.

Målet kan naturligtvis också behandlas i en nämndemannasammansättning som avses i

1 § eller i en sammansättning med tre domare. Såsom det ovan i motiveringen till 5 b kap.1 § i lagförslag 1 konstaterades kan en erkännanderättegång ordnas i samband med huvudförhandlingen för ett sedvanligt brottmål där det behandlas ett åtal som väckts mot samma svarande och där det meddelas en dom med anledningen av såväl domsförslaget som åtalet. Det är då befogat att tingsrätens sammansättning förblir den samma.

1.3 Förundersökningslagen

3 kap. Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §. *Begränsande av förundersökningen på grund av erkännande.* I den nya paragrafen föreskrivs om avgränsning av förundersökningen på den grund av att den brottsmisstänkte genom erkännande har främjat utredningen av ett eller flera av sina misstänkta brott.

För att man genom erkännandet ska få den största processekonomiska nytta som möjligt är det viktigt att det ges så tidigt som möjligt och behandlingen av ärendet bantas ned så mycket som möjligt. Den största processekonomiska betydelsen har ett erkännande när det ges i förundersökningsskedet. En effektiv tillämpning av bestämmelsen kräver polisens och åklagarens intima förundersökningssamarbete.

Enligt 1 mom. i paragrafen får åklagaren, om det förundersöks två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon genom att erkänna ett eller flera misstänkta brott, med beaktande av sakens natur, de kostnader som undersökningen och behandlingen uppenbart medför och den tid som går åt och andra omständigheter på framställning av undersökningsledaren besluta att förundersökning inte görs i fråga om alla brott eller att förundersökningen avslutas för dessas del.

Utgångspunkten är att när polisen undersöker flera brott som gäller samma misstänkte och av vilka åtminstone en del är svåra eller långsamma att utreda, får undersökningen begränsas i fråga om en del av brotten, om den

misstänkte erkänner ett annat eller andra brott.

Åklagaren får i ett sådant fall på framställning av förundersökningsledaren besluta att förundersökning inte görs eller att förundersökningen avslutas i fråga om vissa brott. En begränsning av förundersökningen förutsätter då att erkännandet klart har processekonomiska fördelar. Vid prövningen kan beaktas de omständigheter som behandlades ovan i motiveringen till 1 kap 10 § i lagförslag 1.

Vid begränsning av förundersökningen med stöd av momentet kan man iaktta samma praxis som i andra fall där förundersökningen begränsas.

När det gäller mottagandet av erkännandet är det särskilt viktigt att se till att den misstänkte har möjlighet att få ett biträde. Till denna del iaktas de allmänna bestämmelserna i förundersökningslagen. Om den misstänkte avstår från biträde ska före detta bevisligen redogöras för den misstänkte om hans eller hennes rättigheter och avståendet från att använda biträde dokumenteras.

Att avgränsa förundersökningen på det sätt som avses i 1 mom. är inte nödvändigtvis en betydande sporre för den misstänkta att medverka till utredningen av sitt eget brott, om för de undersökta brotten del för svaranden inte de facto uppstår någon lindring på grund av bestämmelserna om gemensamt straff. Därför föreslås att det i 2 mom. föreskrivs att åklagaren utöver att begränsa förundersökningen dessutom får förbida sig att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala som avses i 6 kap. 8 a § i strafflagen.

Vidare får enligt momentet åklagaren göra en motsvarande förbindelse också på framställning av undersökningsledaren också när det undersöks ett brott vars utredning den misstänkte genom att erkänna brottet har utrett helt eller till väsentliga delar. Detta innebär t.ex. fall där det undersöks en omfattande gärningshelhet i fråga om vilken utredningen av alla delgärningar och rekvisitsfaktorer är besvärlig. På grund av indelningen av brott i brottsenheter kan det någon gång lämna rum för tolkning om huruvida det är fråga om en eller flera gärningar och i dessa situationer kan tillämpningen av 1 mom. försätta brottsmisstänka i en ojämlig ställning.

I 3 mom. föreskrivs att om i ärendet förfars på det sätt som avses i 2 mom., får det ordnas en överläggning mellan åklagaren och den brottsmisstänkte samt avfattas ett domsförslag med iakttagande av vad som föreskrivs i 1 kap. 10 och 10 a § i lagen om rättegång i brottmål. Alternativet vore att i sinom tid väcka åtal och behandla målet i ett sedvanligt förfarande.

De ovan föreslagna regleringen om domsförslag och erkännanderättegång grundar sig på syftet att underlätta och snabba upp rättegången jämfört med behandlingen av ett sedvanligt åtalsärende. Därför ska det övervägas hur förfarandet utformas å ena sidan enligt bestämmelserna om domsförslag och erkännanderättegång och å andra sidan enligt bestämmelserna om ett sedvanligt åtalsärende. Om en sådan processekonomisk fördel inte uppnås i fråga om de brott som undersöks i det förstnämnda förvarandet, är det ofta effektivare och snabbare att behandla ärendet som ett åtalsärende. I praktiken innebär detta att man har fått tillräcklig utredning om det misstänkta brottet vid förundersökningen och att den bevisning som ska läggas fram i åtalsärendet inte är särskilt omfattande.

I 4 mom. i paragrafen föreskrivs i sakligt hänseende motsvarande det ovan föreslagna 1 kap 11 § 2 mom. i BRL om återtagande av ett beslut och en förbindelse. Ett beslut om att inte göra en förundersökning eller avsluta den och åklagarens förbindelse att yrka på ett lindrigare straff får återtas endast om ett erkännande som avses i 1 mom. återtas eller om beslutet eller förbindelsen enligt ny utredning som kommit fram i ärendet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

I 5 mom. i paragrafen föreskrivs om de fall där förundersökningen inte får begränsas eller göras en sådan förbindelse som avses i 2 mom. För det första lämnas inte förundersökningen ogjord eller görs en förbindelse som avses i 2 mom. sakligt på motsvarande sätt som den föreslagna BRL 10 § 2 mom. i 1 och 2 punkten till den del det för det misstänkta brottet föreskrivs strängare straff än fängelse i sex år eller misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 3-6, 8 a och 8 b § eller i 21 kap 4, 5, 7-15 § i strafflagen. Avgränsningarna motsvarar de som föreslås i 1

kap. 10 § i BRL. Förundersökning ska också göras, om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det.

10 kap. **Avslutande av förundersökning**

2 §. Avslutande av förundersökning. Enligt 3 mom. i paragrafen finns bestämmelser om när förundersökningen läggs ner och begränsas i 3 kap. 9 och 10 §.

Eftersom en nedläggning eller begränsning av förundersökningen på det sätt som det anfördes ovan också kan grunda sig 10 a § i nämnda kapitel, kompletteras momentet på motsvarande sätt.

11 kap. **Särskilda bestämmelser**

1 §. Förundersökningsbeslut. Enligt 1 mom. i paragrafen ska det fattas ett skriftligt beslut om att förundersökningen inte görs eller att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 §.

Eftersom ett sådant beslut i fortsättningen också kan grunda sig på 10 a § i nämnda kapitel, fogas det till momentet en hänvisning till denna paragraf.

1.4 **Strafflagen**

6 kap. **Om bestämmande av straff**

8 a §. Lindring av straffskalan på grundval av erkännande. I den nya paragrafen föreskrivs om en lindrigare straffskala som är förknippad med åtalsuppgörelse och erkännanderättegång. Paragrafen är en specialbestämmelse i förhållande till den allmänna bestämmelsen om lindring av straffskalan i 8 §.

Enligt 1 mom. ska straffet dömas ut enligt en lindrigare straffskala, om gärningsmannen har medverkat till utredningen av sitt brott på det sätt som föreskrivs i 1 kap. 10 § eller 5 b. kap. i lagen om rättegång i brottmål eller 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen. I dessa fall förbinder sig åklagaren att föreslå att straffet döms ut nedsatt.

Domstolen är skyldig att följa en lindrigare straffskala, men den närmare straffmätningen sker på samma sätt som avses, i 8 §, dvs. i enlighet med de allmänna principerna i 2 och

4 § i kapitlet. I ett ju tidigare skede ett erkännande har getts, desto större tyngd ska erkännandet ha som straffnedsättande omständighet.

Om på fallet är tillämplig utöver erkännandet någon i 8 § avsedd lindringsgrund såsom att brottet blir vid ett försök, ska i straffmätningen beaktas alla sådana omständigheter som nedsättande faktorer.

Enlig 2 mom. i paragrafen får straffet var högst två tredjedelar av normalstraffet. I praktiken döms det alltså ut ett straff som är nedsatt med en tredjedel. Lindringen är därmed större än i 8 § om en lindrigare straffskala. Enligt 8 § kan straffet vara högst tre fjärdedelar av normalstraffet. Genom en större lindring eftersträvas att en åtalsuppgörelse och erkännanderättegång är ett beaktansvärt alternativ med hänsyn till svaranden jämfört med en vanlig straffprocess och att det förenklade förfarandet används i lämpliga fall. I en internationell jämförelse är en nedsättning med ca en tredjedel tämligen vanlig i de europeiska åtalsuppgörelsesystemen.

I praktiken innebär en lindrigare straffskala t.ex. att om i en dom som avses ovan i 5 b kap. 4 § i lagförslag 1 tillräknas grovt bedrägeri, mäter domstolen i stället för skalan fängelse i 4 månader —4 år från skalan fängelse i 14 dagar— 2 år fyra månader.

Enligt momentet får domstolen döma ut böter i stället för fängelse som straff, om det strängaste föreskrivna straffet för brottet är fängelse på viss tid och det finns särskilda skäl till det. Till skillnad från 8 § krävs här inte särskilda skäl. Det kan närmast dömas ut böter i stället för fängelse, om den åtalades medverkan till utredningen av brottet har varit särskilt betydelsefull. Böter kan komma i fråga t.ex. när det finns flera grunder enligt vilka den lindrigare straffskalan blir tillämplig.

Endast ett omnämnande om att erkännandet har beaktats som en strafflindrande omständighet är inte tillräckligt. Enligt 3 mom. har domstolen en skyldighet att utöver det straff den med beaktande av erkännandets nedsättande verkan har stannat för också det straff den skulle ha dömt ut utan ett erkännande. Avsikten är att man ska kunna kontrollera att erkännande har beaktat vid straffmätningen på behörigt sätt. Momentets reglering kan

också ha fördelar när man följer upp rättspraxis och hur enhetlig den är.

Om man i en dom på grundval av ett domsförslag har tillräknat två eller flera brott, ska domstolen på motsvarande sätt meddela för alla tillräknade brotts del vardera straffet, straffet utan erkännande och straffet till följd av erkännandet, innan den för brotten dömer ut ett gemensamt straff i enlighet med bestämmelserna i strafflagens 7 kap. Om man samtidigt meddelar en dom på grundval av det brott som ingår i domsförslaget och åtalet, ska domstolen meddela de förstnämnda två straffen för det förstnämnda brottet och efter det mäta ett gemensamt straff för det brott som tillräknades utifrån åtalet.

8 kap. Om preskription

3 b §. *Avbrytande av preskription av åtalsrätt på grundval av domsförslag.* En ny paragraf om avbrytande av preskription av åtalsrätten behövs, eftersom vid en huvudförhandling för ett brottmål som avses i 5 b kap. i lagförslag 1 ovan inte behandlas ett väckt åtal utan ett domsförslag, varför i lag måste föreskrivas om betydelsen av det sistnämnda för avbrytande.

I 1 mom. i paragrafen föreskrivs om tidpunkten när preskriptionen avbryts. Preskriptionstiden avbryts, när den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål undertecknar ett domsförslag som avses i 1 kap 10 § i lagen om rättegång i brottmål. Senast i detta skede får den misstänkte eller svaranden veta för vilken gärning han eller hon kan dömas till straff.

Om för samma sak har väckts åtal innan domsförslaget läggs fram och med anledning av det stämning har delgetts eller preskriptionen annars har avbrutits enligt 3 §, har preskriptionen avbrutits med stöd av nämnda paragraf och den aktuella paragrafen tillämpas inte.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs delvis motsvarande det som i 3 § 2 mom. föreskrivs om åtal ned att läggande fram av ett domsförslag i ett mål som senare avvisas inte avbryter preskriptionen av åtalsrätten.

9 kap. Om straffansvar för juridiska personer

7 §. Avstående från straffyrkande. I paragrafen föreskrivs bl.a. om när åklagaren kan besluta att han eller hon inte framställer ett yrkande på straffansvar för en juridisk person fastän tillräckliga grunder för det vore för handen.

Enligt 2 mom. i paragrafen tillämpas på ett sådant beslut om åtgärdseftergift vad som i 1 kap. 10 och 11 § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om ett beslut om att inte väcka åtal. I nämnda 10 § föreskrivs om att föra skuldfrågan i ett beslut om åtalseftergift till domstolen samt i 11 § om återtagande av beslutet och om en högre åklagares rätt att ta upp ärendet för ny prövning.

Ovan i lagförslag 1 föreslås det att i fortsättningen ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur inte ska innehålla ett ställningstagande till skulden och att därför den nämnda regleringen som motsvarar 10 § upphävs. Därför avlägsnas hänvisningen till 10 § men i bestämmelsen hänvisas fortsättningsvis till nämnda 11 §. Dessutom fogas till paragrafen en hänvisning till det nya 3 mom. i 1 kap. 6 § i lagen om rättegång i brottmål där det föreskrivs om motivering av ett beslut om åtalseftergift. I fortsättningen gäller alltså motiveringsskyldigheten också beslut om att inte framställa ett yrkande på straffansvar för juridiska personer med stöd av den aktuella paragrafen.

25 kap. Om brott mot friheten

9 a §. Åtgärdseftergift. I paragrafen föreskrivs om särskilda förutsättningar för att inte väcka åtal eller döma ut straff för bortförande av barn. Eftersom det i lagförslag 1 föreslås att regleringen om åtalseftergift av påföljdsnatur ändras så att i ett beslut om åtalseftergift inte fastslås den brottsmisstänktes skuld ändras paragrafen. Den i paragrafen nu nämnda gärningsmannen hänvisar i fortsättningen till den som meddelats domseftergift medan igen till paragrafen fogas den för brott misstänkte som hänvisar till den som meddelats åtalseftergift.

35 kap. Om skadegörelse

7 §. Åtgärdseftergift. I paragrafen föreskrivs särskilda grunder för åtgärdseftergift som rör lindrig skadegörelse och skadegörelse. Eftersom det i lagförslag 1 föreslås att regleringen om åtalseftergift av påföljdsnatur ändras så att i ett beslut om åtalseftergift inte fastslås den brottsmisstänktes skuld ändras paragrafen så att i den vid sidan av gärningsmannen nämns den för brott misstänkte.

50 kap. Om narkotikabrott

7 §. Åtgärdseftergift. I paragrafen föreskrivs om åtalseftergift för bruk av narkotika och annat narkotikabrott som är förknippat med bruk av narkotika. Eftersom det i lagförslag 1 föreslås att regleringen om åtalseftergift av påföljdsnatur ändras så att i ett beslut om åtalseftergift inte fastslås den brottsmisstänktes skuld ändras paragrafen så att i den vid sidan av gärningsmannen nämns den för brott misstänkte och vid sidan av brott misstänkt brott i samband med åtalseftergift.

1.5 Lag om riksdagens justitieombudsman

10 §. Anmärkning och uppfattning. Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom. där det föreskrivs om rätten för den som fått en anmärkning att föra ärendet till domstol på i sak motsvarande sätt som föreskrivs i gällande 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål. Eftersom på det sätt som nämndes i den allmänna motiveringen den reglering som ingår i denna paragraf föreslås bli upphävd, tas motsvarande reglering in i lagarna om laglighetsövervakarna.

Enligt momentet har den som fått en anmärkning rätt att föra skuldfrågan till domstol, om justitieombudsmannens avgörande innehåller tillräknande av ett brott. Rätten till domstolsbehandling gäller inte anmärkningar av annat slag. På motsvarande sätt som enligt gällande BRL 1:10 prövar domstolen endast om den person som fått en anmärkning har gjort sig skyldig till ett brott. Fastän domstolen anser att detta är fallet döms inget straff utan endast skulden fastslås.

Yrkandet på att skulden ska fastslås framställs av justitieombudsmannen. Justitieombudsmannen får med stöd av 110 § i mom. i grundlagen också förordna en åklagare för ärendet.

Motsvarande nuläget ska enligt momentet ett yrkande på domstolbehandling ges in till justitieombudsmannen inom 30 dagar från den dag då anmärkningen delgavs. I momentet tas in en klagande bestämmelse om att om anmärkningen delgetts per post med brevsansvar delgivningen ha skett den sjunde dagen från det brevet sändes, om annat inte visas.

Dessutom föreskrivs det momentet i sakligt hänseende motsvarande gällande rätt att den som fått anmärkningen utan dröjsmål ska underrättas om tiden och platsen för rättegången och att målet kan avgöras trots hans eller hennes utevaro. Vid behandlingen av ärendet iaktas i övrigt i tillämpliga delar gällande bestämmelser om rättegång i brottmål.

1.6 Lagen om justitiekanslern i statsrådet

6 §. Påföljder. Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. där det föreskrivs på samma sätt som i föregående lagförslag om rätten för den som fått en anmärkning av justitiekanslern som tillräknar brott att föra ärendet skuldfrågan till domstol. Också justitiekanslern får med stöd av 110 § 1 mom. i grundlagen förordna en åklagare för ärendet.

2 Ikraftträdande

Eftersom tvångsmedelslagen och förundersökningslagen vilka träder i kraft den 1 januari 2014 innehåller rikligt med ny reglering och eftersom det innan lagarna träder ordnas heltäckande utbildning för åklagarna och de tjänstemän som ansvarar för förundersökning, är det inte på grund av ett ändamålsenligt ordnande av myndigheternas arbete befogat att eftersträva att de lagar som ingår i denna proposition träder i kraft samtidigt. Det är också nödvändigt att ordna utbildning för bl.a. åklagare och de tjänstemän som ansvarar för förundersökning om bestämmelserna om åtalshelfert och åtalsuppgrörelse.

För att undvika samtidig utbildning föreslås det att lagarna träder i kraft den 1 maj

2014. Det är också befogat att reservera tid för förundersöknings- och åklagarmyndigheterna att utreda behovet av närmare anvisningar och att avfatta sådana anvisningar. För effektivare kunna utnyttja resurserna är det dock befogat att de nya lagarna träder i kraft utan ogrundat dröjsmål.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Åtalsuppgrörelse och erkännanderättegång

Ovan i lagförslag 1 föreslås ett åtalsuppgrörelsesystem. Lagstiftningen är till sin karaktär av nytt slag. Enligt lagförslaget får å ena sidan åklagaren och å andra sidan den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål tillsammans lägga fram ett domsförslag där den misstänkte eller svaranden erkänner gärningen och samtycker till att ärendet behandlas i den ordning som föreskrivs i 5 b kap. i nämnda lagförslag. Den misstänkte eller svaranden får då som förmån att straffet mäts enligt en lindrigare straffskala. Förfarandet är ett alternativ till en sedvanlig rättegång för brottmål och grundar sig alltså på frivillighet samt på erkännande och samtycke till förfarandet.

Avsikten är inte att ett erkännande regelmässigt ska leda till ett lindrigare straff. Åtalsuppgrörelsesystemet kan komma till användning om åklagaren anser att det är befogat med beaktande av de kostnader som uppenbarligen föranleds av behandlingen å ena sidan i nämnda ordning och å andra sidan i den ordning som föreskrivs för ett åtalsärende samt den tid som går åt för målet samt andra omständigheter. Av detta följer framför allt processekonomiska fördelar för förundersökningsmyndigheterna, åklagarna och domstolarna, medan igen svaranden får ett lindrigare straff.

Syftet med regleringen är att i enskilda fall eftersträva ett enkelt och snabbt förfarande där man dock sörjer för rättsskyddet för de andra parterna. Eftersom vid sidan av åklagaren också målsäganden har rätt att yrka på straff, måste målsäganden samtycka till det förenklade förfarandet. I allmänhet är regleringen tillämplig på sådana brott som är svåra och långsamma att utreda och vilkas

rättegång blir omfattande och tung. Strävan är att på ett allmänt plan förkorta behandlingstiderna för brottmål.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan. Enligt artikel 6 stycke 1 i Europarådets människorättskonvention (FördrS 19/1990) är envar berättigad till rättvis rättegång i en oavhängig och opartisk domstol, när det gäller att pröva personens rättigheter eller skyldigheter eller anklagelser mot honom eller henne för brott. Också enligt artikel 14 stycke 1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) har envar, när det gäller att pröva anklagelse mot personen för brott, rätt till rättegång inför en behörig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

Grundlagens bestämmelse hindrar inte att genom lag föreskriva mindre undantag från garantierna för en rättvis rättegång, om blott sådana undantag inte ändrar på rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel och inte äventyrar individens rätt till en rättvis rättegång. Genom lagstiftning får dock inte äventyras någons rättsskydd (RP 309/1993 rd).

Den föreslagna regleringen måste bedömas utifrån kraven på en rättvis rättegång i människorättskonventionerna och 21 § i grundlagen. Det är särskilt skäl att fästa uppmärksamhet vid svarandens rätt att motförhöra vittnen som berättar mot honom eller henne samt att lägga fram egna bevis.

Grundlagsutskottet har konstaterat att en person under vissa förutsättningar kan avstå från en muntlig rättegång (GrUU 31/2005 rd). Grundlagsutskottet har i flera sammanhang (t.ex. GrUU 7/2010 rd s. 5) ansett att ett samtycke från den som begränsningen av den grundläggande rättigheten gäller i och för sig kan ha betydelse vid en statsförfattningsrättslig bedömning. Utskottet har i detta hänseende ansett det väsentliga vara vad som kan anses som ett rättsligt relevant samtycke i en viss situation. Utskottet har å andra sidan ansett det vara klart att skyddet för de grundläggande rättigheterna inte alltid kan mista sin betydelse endast för att i lag föreskrivs att det för någon åtgärd

krävs målpersonens samtycke. Skyddet för de grundläggande rättigheterna kan inte i ett hurudant ärende som helst lämnas att bero på ett samtycke.

Utskottet har i sådana fall krävt att lagen ska vara bl.a. exakt och precis och innehålla bestämmelser om sättet för hur samtycket ska ges och återtas och om hur det säkerställs att samtycket är äkta och grundat på fri vilja samt krävt att regleringen är nödvändig.

Den föreslagna regleringen bygger alltså på tanken att åklagaren och den misstänkte eller svaranden i viss mån kan komma överens om det sätt på vilket straffansvaret förverkligas. Förfarandet är ett alternativ till en sedvanlig rättegång för brottmål och grundar sig alltså på den misstänktes eller svarandens frivillighet, erkännande och samtycke till förfarandet.

Grundlagsutskottet har godkänt ett förfarande som grundar sig på erkännande och förfarandeslag där ett brottmål behandlas i skriftligt förfarande i enlighet med 5 a kap. i BRL (GrUU 31/2005 rd). Grundlagsutskottet har också godkänt att lindriga brottmål behandlas utanför domstolen när den misstänkte har samtyckt till detta och erkänt förseelsen (GrUU 7/2010 rd).

Den huvudsakliga skillnaden mellan en här presenterad erkännanderättegång och en sedvanlig rättegång som ordnas i brottmål är att bevisning tas emot i begränsad omfattning i det förstnämnda förfarandet. I en erkännanderättegång är beviset erkännandet vars frivillighet och sanningsenlighet domstolen kontrollerar vid en muntlig rättegång där svaranden ska vara närvarande. Om domstolen finner att det är ställt utom rimligt tvivel att erkännandet är frivilligt och sanningsenligt, meddelar domstolen en fällande dom. Av regleringen följer inte att man ger avkall på den beviskraft som krävs för en dom, dvs. att den s.k. domströskeln skulle vara lägre än i ett brottmål som behandlas i vanlig ordning. I en erkännanderättegång krävs det dock inte lika heltäckande utredning som i det sistnämnda förfarandet. I praktiken godkänner alltså åklagaren och den misstänkte eller svaranden att några andra bevis än erkännandet inte läggs fram.

För att trygga den misstänktes eller svarandens intressen föreslås att det ska förordnas

ett biträde för honom eller henne, om inte han eller hon uttryckligen själv vill sköta sitt försvar. Om dock den misstänkte är under 18 år eller om han eller hon inte klarar av att försvara sig själv ska ett biträde dock alltid förordnas.

Över åklagarens och den misstänktes eller svarandens samförstånd utarbetas en handling, ett domsförslag, som parterna under-tecknar. När man förhandlar om domsförslaget och det behandlas i erkännanderättegången ska vara närvarande åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden samt hans eller hennes biträde, om ett sådant i det i det ovan beskrivna fallet undantagsvis inte finns.

Vid erkännanderättegången redogör åklagaren för domsförslaget. Efter detta ska domstolen höra med svaranden om han eller hon fortsättningsvis erkänner brottet och samtycker till att målet behandlas i denna ordning samt om han eller hon också till övriga delar förstår domsförslagets innehåll och betydelse. Domstolen ska dessutom i övrigt eftersträva att säkerställa att domsförslaget motsvarar hans eller hennes avsikt. Svaranden får också övrigt uttala sig om domsförslaget samt frågor som är förknippade med det. Någon ytterligare bevisning tas inte emot.

Domstolen kontrollerar alltså att svaranden frivilligt och äkta har samtyckt till att målet behandlas i nämnda förfarande och att hans eller hennes samtycke är frivilligt och giltigt. Domstolen beslutar om erkännandets beviskraft genom fri bevisprövning, dvs. om personen har begått de brott som avses i domsförslaget. Såsom i allmänhet i brottmål förutsätts det också i dessa fall att de inte finns något rimligt tvivel om svarandens skuld. Om domstolen inte är på detta sätt övertygad om svarandens skuld, ska den inte meddela en dom enligt domsförslaget. Erkännandet får då inte längre senare användas som bevis i ett brottmål.

Svaranden får låta bli att lämna samtycke till att målet behandlas vid en erkännanderättegång eller återta samtycket. Detta ska göras innan nämnda rättegång avslutas, eftersom ett återtagande efter detta saknar praktisk betydelse.

Med stöd av 17 kap. 4 § i rättegångsbalken har man hävd ansett att ett erkännande kan

återtas. Detta framgår också i 5 kap. 11 § 2 mom. i lagförslag 1. Ett erkännande ska återtas vid erkännanderättegången. Det är möjligt att återta erkännandet också efter att erkännanderättegången har avslutats med en dom i enlighet med domsförslaget. För att återtagandet ska bli effektivt förutsätts det då att svaranden överklagar domen som meddelats med anledning av domsförslaget. På överklagandet tillämpas allmänna bestämmelser

Europeiska människorättsdomstolen godkänner som utgångspunkt olika slags åtalsuppgörelsesystem såsom framgår av avsnitt 2.2 i den allmänna motiveringen. Enligt människorättsdomstolen kan åtalsuppgörelse vara problematiskt i tre fall: 1) det att i fråga om strängheten för domar som döms å ena sidan efter ett erkännande å andra sidan i en sedvanlig rättegång råder en så betydande skillnad att det ställs ett osakligt tryck på svaranden att erkänna den mildare domen fastän han eller hon är oskyldig, 2) den berörda personen pressas till en åtalsuppgörelse på ett sätt som eliminerar rätten att låta bli att medverka till utredningen av sin egen skuld eller 3) det verkar som om åtalsuppgörelse är det enda medlet att undvika straff som grundar en kränkning av artikel 3.

Enligt propositionen mäts ett straff på grundval av ett erkännande enligt en lindrigare straffskala så att svarandens straff i praktiken lindras med en tredjedel. Skillnaden mellan straffen kan inte anses som betydande på ovan nämnt sätt. En motsvarande lindring används också i flera stater som förbundet sig till människorättskonventionen.

Om den andra punkten i förteckningen kan det konstateras att domstolen ska kontrollera att erkännandet är korrekt, dvs. att erkännandet är frivilligt. Detta görs alltså av en opartisk myndighet som står utanför partskretsen och som är en viktig garanti för rättsskyddet. Människorättsdomstolen har också fäst uppmärksamhet vid detta. Om den tredje punkten kan det konstatera att i en erkännanderättegång döms ut motsvarande straff som i vanliga brottsrättegångar och förfarandeslaget har alltså ingen inverkan på arten av det utdömda straffet och inte heller på verkställigheten av straffet.

Svaranden i brottmålet förlorar inte sin rätt att få ärendet behandlat inför en domstol. I den föreslagna 1 kap. 10 § i BRL föreskrivs om de förutsättningar under vilka man kan skrida till åtalsuppgörelse och lägga fram ett domsförslag som grund för domstolsbehandlingen av målet. I en erkännanderättegång iakttas i regel förfarandebestämmelserna för brottmål. Svaranden har rätt att få en motiverad dom och överklaga i enlighet med de allmänna bestämmelserna. Svaranden ska i regel ha ett biträde. Domstolen kontrollerar att svaranden har samtyckt till att målet behandlas i ett förfarande som avviker från ett sedvanligt brottmål och att svarandens erkännande är frivilligt och motsvarar fakta.

En avvikelse från en sedvanlig rättegång är närmast att annan bevisning än svarandens erkännande inte tas emot. Svaranden samtycker alltså till att bevis mot honom eller henne inte tas emot vid rättegången och att han eller hon inte kan göra sådana bevis tvistiga. Svaranden avstår också från möjligheten att lägga fram motbevisning. När det nya förfarandet grundar sig på svarandens samtycke till behandlingsordningen och på erkännande av brottet vilkas behörighet domstolen kontrollerar vid en muntlig rättegång och när man beaktar också de övriga ovannämnda omständigheter, äventyras genom det nya förfarandet inte svarandens rätt till en rättvis rättegång eller andra garantier för rättsskydd.

Åtalseftergift

Enligt artikel 6 stycke 2 i europeiska människorättskonventionen ska envar som har anklagats för ett brott betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen har fastställts. Denna s.k. oskuldspresumption är också ett av kraven på en rättvis rättegång som avses i 21 § 1 mom. i grundlagen (RP 93/1993 rd).

När åklagaren fattar ett beslut om att avstå från åtgärder, dvs. ett beslut om åtalseftergift av påföljdsnatur ingår enligt gällande rätt i beslutet ett konstaterande om att den misstänkte har gjort sig skyldig till ett brott. Skuldfrågan avgörs alltså utanför en domstol fastän någon straffrättslig påföljd inte bestäms. Denna reglering kan anses vara problematisk eftersom åklagaren fattar sitt beslut

självständigt och åklagarens beslut inte kräver t.ex. den åtalades samtycke till att skuldfrågan avgörs utanför domstolen och för att beslutet i princip kan gälla mycket grova brott (se GrUU 7/2010 rd s. 2-4). Den misstänkte kan dock i efterskott för frågan om skuld att avgöras av domstolen.

Enligt propositionen ska ett sådant åklagarens beslut om att avstå från åtgärder i förfarandet inte innehålla ett ställningstagande till den misstänktes skuld. I beslutet konstateras däremot endast att enligt åklagarens åsikt finns det förutsättningar för att väcka åtal men att han eller på någon i lag angiven grund avstår från vidare åtgärder för att föra ärendet till domstolsbehandling, dvs. meddelar åtalseftergift.

Enligt människorättsdomstolens praxis innehåller människorättskonventionen en absolut rätt att få en för ett brott få en slutlig fällande eller friande dom med anledning av åtalet och detta kränker inte oskuldspresumptionen. Människorättsdomstolen har också konstaterat att rätten att få ett brottsåtal behandlat av domstol inte är absolut. Ett sådant undantag gäller t.ex. ett beslut om att inte väcka åtal, varvid rättegången anses ha tagit slut vid detta beslut (t.ex. Whitey mot Förenade Konungadömet, beslut 26.8.2003 och Kart mot Turkiet, stora sektionen 3.12.2009).

Enligt människorättsdomstolens praxis hör till oskuldspresumptionen bl.a. att inte statens representanter innan skulden har fastställts i en domstol kallar den misstänkte eller åtalade för skyldig eller i övrigt ger sådana uttalanden som till sitt sakinnehåll låter förstå att personen gjort sig skyldig till ett brott. Däremot är det inte mot oskuldspresumptionen att nämna en brottsmisstanke eller att förutsättningarna för att väcka åtal uppfylls (t.ex. Daktras mot Litauen 10.10.2000 och Shuvalov mot Estland 29.5.2012). På motsvarande sätt ansågs att oskuldspresumptionen inte kränktes i fallet Marziano mot Italien (28.11.2002). Undersökningsdomaren hade beslutat att lägga ned förundersökningen betraktande att berättelsen från offret för ett sexualbrott var sann. Undersökningsdomaren konstaterade dock i enlighet med den nationella processlagen att visande av åtalet på grundval av berättelsen inte skulle lyckas med hänvisning till de icke trovärdiga punk-

terna i berättelsen och att en rättegång skulle orsaka det minderåriga offret mera lidande. Människorättsdomstolen ansåg att trots att de använda uttrycken i beslutet beskrevs en misstänkt situation och inte en konstaterad skuld. Sådana beskrivningar om en misstänkt situation kränker inte oskuldspresumtionen i motsats till uttalanden som konstaterar skulden.

På ovan nämnda grund är den föreslagna regleringen om åtalseftergift inte problematisk med hänsyn till lagstiftningsordningen.

Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen tryggas genom lag rätten att få ett motiverat beslut. Om skyldigheten att motivera domstolsavgöranden och förvaltningsbeslut föreskrivs flera lagar på det sätt som beskrevs i den allmänna motiveringen. Om skyldighet att motivera förundersökningsbeslut föreskrivs i den förundersökningslag som träder i kraft vid ingången av 2014.

I gällande lagstiftning finns inget omnämnande om åklagarens skyldighet att motivera sina beslut. Åklagarna motiverar sina beslut enligt de anvisningar som riksåklagaren har utfärdat och inarbetad praxis enligt anvisningarna (RÅ:2007:2-4). Dessa anvisningar har utfärdats såväl i fråga om motivering av beslut om åtalseftergift som om åtalsavgöranden. Riksåklagaren har utfärdat en anvisning om motivering av beslut om begränsning av förundersökningen. Det att åklagarna inte motiverar sina beslut kan inte för tillfället anses som ett missförhållande utan snarare att denna motiveringsskyldighet inte särskilt har nämnts på lagnivå. Detta utgör ett undantag från de i lag föreskrivna skyldigheterna för andra myndigheter.

Riksdagens grundlagsutskott har i sina utlåtanden GrUU 35/2002, GrUU 4/2004 och GrUU 10/2006 tagit ställning till skyldigheten att motivera de beslut som myndigheterna fattat. I utlåtande GrUU 35/2002 rd betonade grundlagsutskottet skyldigheten att motivera beslut som en förutsättning för en rättvis rättegång. Utskottet konstaterade i sitt utlåtande GrUU 4/2004 rd, som gällde motivering av negativa visumbeslut, att givande av motiveringar endast på sökandens begäran inte står i samklang med kraven i grundlagens 21 § på att trygga en rättvis rättegång. I utlåtande GrUU 10/2006 rd ansågs att också ett posi-

tivt tillståndsbeslut med anledning av en ansökan om ordningsvaktstillstånd krävde motivering. Utskottet har i sagda utlåtande dessutom konstaterat att garantierna för god förvaltning inte hindrar att föreskriva mindre undantag från t.ex. rätten att få ett motiverat beslut, om blott undantagen inte ändrar rättegångens ställning som huvudregel och inte i det enskilda fallet äventyrar individens rättsskydd.

Enligt 1 kap. 6 a § 2 mom. i lagförslag 1 ska ett beslut om åtalseftergift motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka avgörandet grundar sig. I 1 mom. i nämnda paragraf föreskrivs om när man ska fatta ett särskilt beslut om åtalseftergift. Enligt 3 punkten fattas ett beslut om åtalseftergift när sakens natur det kräver om någon särskild förutsättning för att väcka åtal saknas.

Ett motiverat beslut fattas i regel inte när myndigheten inte har prövningrätt i ärendet och det i ärendet inte finns rättsliga frågor eller faktafrågor som lämnar rum för tolkning. I dessa ärenden upphör behandlingen i praktiken direkt på grundval av lag. I allmänhet är det fråga om att åklagaren saknar åtalsrätt när målsäganden i ett målsägandebrott inte har framställt en åtalsbegäran eller har återtagit begäran. Den berörda personen ska dock underrättas om beslutet.

Sakens natur kräver dock motivering när saken inte på det sätt som beskrivs ovan är klar eller av särskilda skäl när den berörda personens rättsskydd så kräver.

Motiveringsskyldigheten gäller också ett i 1 kap. 11 a § 1 mom. i lagförslag 1 avsett beslut att inte yrka på förverkande och ett i 9 kap. 7 § i lagförslag 3 avsett beslut om att avstå från att framställa ett straffyrkande mot en juridisk person.

Motiveringsskyldigheten i fråga om ett beslut om att väcka åtal föreskrivs inte särskilt, eftersom det inte är fråga om ett slutligt avgörande.

Bedömning av lagstiftningsordningen

På nämnda grunder kan lagarna godkännas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom regleringen om åtalsuppgörelse till sin natur är

ny och eftersom saken är betydande ur principiell synvinkel är det dock befogat att begära grundlagsutskottets utlåtande om propositionen

Med stöd av vad som anförts ovan förläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 9 § 2 mom. och 5 kap. 2 §,
ändras rubriken för 1 kap., 1 kap. 2 § 2 mom., 6—8 §, 8 a § 2 mom. 8 b, 10, 11 och 11 a §
 samt 12 § 1 mom., av dem 6 § och 12 § 1 mom. sådana de lyder i lag 455/2011, 7, 8, 10 och
 11 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 455/2011, 8 a § 2 mom. och 8 b § sådana de lyder i
 lag 647/2003 och 11 a § sådan den lyder i lag 894/2001, samt
fogas till 1 kap. nya 6 a och 10 a § och till lagen ett nytt 5 b kap. som följer:

1 kap.

Om åtalsrätt och åtalsprövning

2 §

Bestämmelser om förutsättningarna för att väcka åtal finns i 6 § 1 mom. Dessutom iakt-
 tas vad som om målsägandens åtalsbegäran och om andra särskilda förutsättningar för att väcka åtal vad som bestäms någon annan-
 stans i lag.

6 §

Åklagaren ska väcka åtal för ett misstänkt brott, om

- 1) brottet i lag har föreskrivits vara straffbart,
- 2) brottets åtalsrätt inte har preskriberats, och
- 3) det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet.

Även om det finns sannolika skäl till stöd för den misstänktes skuld och de övriga förutsättningarna enligt 1 mom. uppfylls, får åklagaren dock med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse besluta att inte väcka åtal (*åtalseftergift*).

6 a §

Åklagaren ska fatta beslut om åtalseftergift, om han eller hon anser att

- 1) förutsättningarna enligt 6 § 1 mom. för att väcka åtal inte uppfylls,

2) han eller hon med stöd av 6 § 2 mom. meddelar åtalseftergift,

3) målsäganden inte har framställt åtalsbegäran, eller någon annan i 2 § 2 mom. avsedd särskild förutsättning för att väcka åtal inte uppfylls, och sakens natur kräver ett särskilt beslut.

Ett beslut om åtalseftergift ska motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka beslutet grundar sig.

7 §

Åklagaren får meddela åtalseftergift

1) när det misstänkta brottet inte kan väntas medföra strängare straff än böter och det misstänkta brottet som helhet bedömt måste anses vara ringa med hänsyn till dess menlighet eller den misstänktes skuld, sådan den misstänktes skuld framgår av det misstänkta brottet, samt

2) för ett misstänkt brott vid vilket den som misstänks för det inte hade fyllt 18 år och som inte kan väntas medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader, och som snarare kan anses ha berott på oförstånd eller tanklöshet än på likgiltighet för förbud och påbud i lag.

8 §

Kräver ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver inte något annat, får åklagaren,

utöver vad som bestäms i 7 §, besluta om åtalseftergift, om

1) rättegång och straff måste anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan den som misstänks för brott och målsäganden, den misstänktes övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av sin gärning, den misstänktes personliga förhållanden, gärningens övriga följder för den misstänkte, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter,

2) det misstänkta brottet inte, enligt vad som föreskrivs om bestämmande av gemensamt straff och beaktande av tidigare utdömt straff, väsentligt påverkar det totala straffet, eller

3) kostnaderna för en fortsatt behandling av saken skulle stå i uppenbart missförhållande till sakens natur och den förmodade påföljden.

Om två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person står under åtalsprövning och den misstänkte genom erkännande har främjat utredningen av ett eller flera av de misstänkta brotten, får åklagaren besluta att åtal inte väcks för alla de misstänkta brott som åtalsprövningen gäller. Åtal måste dock alltid väckas, om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det.

8 a §

Om den som misstänks för brott är yngre än 18 år, måste åklagaren skyndsamt avgöra om han eller hon ska väcka åtal. Även åtalet ska väckas utan dröjsmål.

8 b §

Om inte ett allmänt intresse kräver något annat, får åklagaren avstå från att yrka på förverkande, om

1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt,

2) en utredning av grunderna för yrkandet eller behandlingen av det vid domstol skulle medföra kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur, eller

3) det besluts om åtalseftergift för det misstänkta brottet med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse.

10 §

Åklagaren får på eget eller en parts initiativ vidta åtgärder för att lägga fram ett domsförslag och för att det ska behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap, om

1) det för det misstänkta brottet inte föreskrivs strängare straff än fängelse i sex år och det inte är fråga om brott som avses i 20 kap. 1, 3–6, 8 a eller 8 b § eller 21 kap. 4, 5 eller 7–15 § i strafflagen, och

2) åklagaren finner att behandlingen av målet i en rättegång som avses i 5 b kap. är befogad med beaktande av sakens natur och de yrkanden som framställs samt de kostnader som behandlingen av målet uppenbart medför och den tid som går åt för behandlingen i å ena sidan i en rättegång som avses i 5 b kap., å andra sidan på det sätt som föreskrivs för åtalsärenden samt andra omständigheter.

Ett domsförslag får läggas fram när

1) den som är misstänkt för brottet i fråga eller svaranden i brottmålet erkänner det misstänkta brottet och samtycker till att saken behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap.,

2) åklagaren och den misstänkte eller svaranden i brottmålet är ense om det brott som tillräknas,

3) målsäganden vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet eller att hon eller hon samtycker till att målet behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap.

I domsförslaget förbinder sig åklagaren att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala enligt 6 kap. 8 a § i strafflagen (39/1889). Åklagaren kan också förbinda sig att i enlighet med 8 § 2 mom. avstå från att väcka åtal för ett eller flera misstänkta brott.

Domsförslaget ska avfattas skriftligt och det ska undertecknas och dateras av parterna. I förslaget ska de uppgifter anges som avses i 2 mom. samt åklagarens förbindelse att yrka på straff i enlighet med den lindrigare straffskalan. Åklagaren kan i domsförslaget uppge sin ståndpunkt i frågan om arten av och storleken på det straff som ska dömas ut. För innehållet i ett domsförslag gäller dessutom i tillämpliga delar vad som i 5 kap. 3 § föreskrivs om stämningsansökan.

10 a §

När åklagaren finner att ett domsförslag om det misstänkta brottet kan läggas fram, ska han eller hon överlägga med den misstänkte eller svaranden i brottmålet om att lägga fram ett domsförslag. Åklagaren ska vid behov utreda om målsäganden samtycker till att målet behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap. Åklagaren kan kalla målsäganden till överläggningen, om det främjar behandlingen av målet i en ovan avsedd rättegång.

Den misstänkte eller svaranden ska förordnas ett biträde för överläggningen, om inte han eller hon uttryckligen vill sköta sitt försvar själv. Också när den misstänkte eller svaranden vill sköta sitt försvar själv ska ett biträde förordnas, om den misstänkte eller svaranden inte klarar av att försvara sig själv eller om han eller hon är under 18 år. I fråga om bitrådets behörighetsvillkor gäller vad som föreskrivs i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken. Trots det som föreskrivs i 2 kap. 1 § 2 mom. ska en försvarare förordnas för en misstänkt eller svarande på hans eller hennes eller åklagarens begäran. Då gäller i övrigt vad som föreskrivs i 2 kap.

När domsförslaget har upprättats, ska åklagaren utan dröjsmål lämna domsförslaget och annat material som betraktas som behövligt till domstolen. Målet blir anhängigt, när domsförslaget kommer in till domstolens kansli.

Om åklagaren redan har väckt åtal för det brott som avses i domsförslaget, ska han eller hon lämna domsförslaget till domstolen innan huvudförhandlingen inleds. Åklagaren ska också lämna underrättelse om domsförslaget till den domstol som behandlar åtalet. Domstolen ska avbryta behandlingen av åtalet. Åklagaren ska efter en lagakraftvunnen dom med anledning av domsförslaget eller vid behov annars underrätta den domstol som behandlar åtalet om huruvida behandlingen av åtalet ska avslutas eller om han eller hon fortsätter att driva åtalet.

Om ett domsförslag inte läggs fram, får sådana utsagor som den misstänkte eller svaranden har avgett i samband en överläggning som avses i denna paragraf inte användas som bevis i ett brottmål.

11 §

Om åklagaren har beslutat att meddela åtalseftergift, får han eller hon återta sitt beslut endast om det enligt ny utredning som har kommit fram i saken framgår att beslutet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

Om åklagaren har beslutat att lägga fram ett domsförslag som avses i 10 §, får han eller hon återta sitt beslut endast om ett erkännande eller samtycke som avses i 2 mom. 1 punkten i nämnda paragraf återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i saken har framgår att grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

En högre åklagare har rätt att ta upp ärendet på nytt enligt vad som föreskrivs särskilt.

11 a §

Ett beslut om att inte yrka på förverkande ska motiveras med iakttagande av 6 a § 2 mom. Beslutet ska delges den som saken gäller så som föreskrivs i 9 §. Dessutom ska 11 § 1 och 3 mom. iaktas.

12 §

Om det efter att åtalet har väckts framkommer en omständighet enligt vilken åklagare hade haft rätt att meddela åtalseftergift med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse, får han eller hon lägga ned åtalet. Nedläggningsbeslutet ska delges enligt 9 §.

5 b kap.

Erkännanderättegång

1 §

Ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i denna lag och i 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011) behandlas vid ett förfarande som avses i detta kapitel utan att det ordnas en huvudförhandling enligt 6 kap. eller i samband med en sådan huvudförhandling (*erkännanderättegång*).

Vid en erkännanderättegång behandlas utöver domsförslaget också övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget.

2 §

En erkännanderättegång ska hållas inom 30 dagar från det att målet blivit anhängigt. Om erkännanderättegången inställs, ska en ny erkännanderättegång hållas inom 30 dagar från den dag då rättegången skulle hållas. Om bristfälligheter eller oklarheter i domsförslaget eller någon annan viktig orsak kräver det, får tidsfristen förlängas.

Åklagaren och svaranden ska vara personligen närvarande vid erkännanderättegången. Svaranden ska ha ett biträde, om inte han eller hon under de förutsättningar som anges i 1 kap. 10 a § 2 mom. sköter sitt försvar själv.

Målsäganden ska ges tillfälle att närvara, om han eller hon har privaträttsliga anspråk som inte drivs av åklagaren men behandlas vid erkännanderättegången. Målsägandens uttalande hindrar dock inte att målet avgörs.

Domstolen sköter om att parterna kallas till erkännanderättegången.

3 §

Vid erkännanderättegången ska, om domstolen inte beslutar annat, i följande ordning

1) åklagaren redogöra för domsförslagets innehåll och för andra omständigheter som har samband med förslaget,

2) domstolen höra med svaranden om han eller hon fortsättningsvis erkänner brottet och samtycker till att målet behandlas vid ett förfarande som avses i detta kapitel och om han eller hon till övriga delar förstår domsförslagets innehåll och betydelse samt sträva efter att försäkra sig om att förslaget motsvarar svarandens avsikt,

3) svaranden ges tillfälle att i övrigt yttra sig om domsförslaget,

4) målsäganden ges tillfälle att yttra sig om domsförslaget,

5) övriga yrkanden behandlas,

6) parterna ges tillfälle att slutföra sin talan.

Domstolen ska övervaka att målet blir behandlat på behörigt sätt och att ingenting som inte hör till målet tas med i behandlingen. Domstolen ska genom frågor avlägsna oklarheter och brister i parternas yttranden.

4 §

Domstolen ska meddela en dom i enlighet med domsförslaget, om

1) svaranden har gett ett erkännande och samtycke som avses i 3 § 1 mom. 2 punkten,

2) det är ställt utom rimligt tvivel att erkännandet är frivilligt och sanningsenligt,

3) domstolen tillräknar brottet i enlighet med domsförslaget,

4) det i övrigt inte finns hinder för att godkänna domsförslaget.

I domen ska dessutom övriga yrkanden som grundar sig på brottet och som har samband med behandlingen avgöras. Domstolen får också fastsätta en förlikning med iakttagande av vad som föreskrivs i 20 kap. i rättegångsbalken.

5 §

Om domstolen inte meddelar en dom som avses i 4 §, avskrivs målet. Domstolen ska dock på yrkande avgöra frågorna om biträdets arvode och andra kostnader som behandlingen av målet har medfört.

Om målet avskrivs, får de utsagor som svaranden har avgett i samband med en överläggning som avses i 1 kap. 10 a § eller med en behandling som avses i detta kapitel inte användas som bevis i ett brottmål.

6 §

Vid en erkännanderättegång iaktas i övrigt vad som föreskrivs om behandling av brottmål.

Ett mål som avses i 7 kap. i denna lag får inte behandlas vid en erkännanderättegång.

Denna lag träder i kraft den

201 .

2.

Lag**om ändring av 2 kap. rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 2 kap. i rättegångsbalken en ny 6 a § som följer:

2 kap.
Om domförhet

6 a §

När brottmål avgörs vid en erkännanderättegång som avses i 5 b kap. i lagen om rättegångsbalken

gång i brottmål är det lagmannen eller en tingsdomare som är tingsrättens ordförande. Tingsrätten är domför också med ordföranden ensam.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

3.

Lag**om ändring av förundersökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 10 kap. 2 § 3 mom. och 11 kap. 1 § 1 mom. samt
fogas till 3 kap. en ny 10 a § som följer:

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §

Begränsning av förundersökningen på grund av erkännande

Om det sker en förundersökning av två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon har främjat utredningen av ett eller flera misstänkta brott genom ett erkännande, får åklagaren, om han eller hon finner det befogat med beaktande av sakens natur och de yrkanden som kan

framställas, de kostnader som behandlingen uppenbart medför och den tid som går åt för den samt andra omständigheter, på framställning av undersökningsledaren bestämma att förundersökning inte ska företas i fråga om alla brott eller att förundersökningen av vissa av brotten avslutas.

Om förundersökningen begränsas med stöd av 1 mom. på grund av ett erkännande, får åklagaren samtidigt på framställning av undersökningsledaren förbinda sig att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala som avses i 6 kap. 8 a § i strafflagen för det misstänkta brott som förundersöks. Åklagaren får ingå en motsvarande förbindelse också när det pågår undersökning av ett misstänkt brott vars utredning den som misstänks

för brott har främjat genom att helt eller till väsentliga delar erkänna brottet.

Om förfarandet i ärendet följer 2 mom., får det ordnas en överläggning mellan åklagaren och den som misstänks för brott samt avfattas ett domsförslag med iakttagande av 1 kap. 10 och 10 a § i lagen om rättegång i brottmål.

Ett beslut om att avstå från förundersökning, eller avsluta en förundersökning, och åklagarens förbindelse att yrka på ett lindrigare straff får återtas endast om ett i 1 mom. avsett erkännande återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i ärendet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

En förundersökning får inte lämnas ogjord eller avslutas och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 3—6, 8 a eller 8 b § eller i 21 kap. 4, 5 eller 7—15 § i strafflagen eller det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning.

10 kap.

Avslutande av förundersökning

2 §

Avslutande av förundersökning

Bestämmelser om avslutande och begränsning av förundersökningen genom undersökningsledarens och åklagarens avgörande finns i 3 kap. 9, 10 och 10 a §.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Förundersökningsbeslut

Det ska fattas ett skriftligt beslut om att en förundersökning inte görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 eller 10 a § och att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning. Detsamma gäller andra liknande förundersökningsbeslut som kan påverka en parts rättigheter, intressen eller skyldigheter.

Denna lag träder i kraft den 201 .

4.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 9 kap. 7 § 3 mom., 25 kap. 9 a §, 35 kap. 7 § och 50 kap. 7, sådana de lyder, 9 kap. 7 § 3 mom. i lag 61/2003, 25 kap. 9 a § i lag 1161/2005, 35 kap. 7 § i lag 769/1990 och 50 kap. 7 § i lag 654/2001, samt
fogas till 6 kap. en ny 8 a §, och till 8 kap. en ny 3 a § som följer:

6 kap.

8 kap.

Om bestämmande av straff**Om preskription**

8 a §

3 a §

Lindring av straffskalan på grund av erkännande

Avbrytande av preskription av åtalsrätt på grundval av domsförslag

Straffet bestäms med iakttagande av en lindrigare straffskala, om gärningsmannen har medverkat till utredningen av sitt brott på det sätt som föreskrivs i 1 kap. 10 och 10 a § och 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) samt i 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011).

När ett straff bestäms enligt 1 mom. får gärningen dömas till högst två tredjedelar av det maximala fängelse- eller bötesstraffet för brottet och lägst det minimum i den straffart som föreskrivs för brottet. Om det föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid, får domstolen döma till böter i stället för fängelse, om det finns särskilda skäl för detta.

I domen ska utöver det utdömda straffet också uppges vilket straff som domstolen skulle ha dömt ut utan ovan avsedd medverkan.

Om preskriptionen av åtalsrätten inte redan har avbrutits med stöd av 3 §, avbryts preskriptionen av åtalsrätten när den brottsmiss-tänkte eller svaranden i ett brottmål under-tecknar ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål.

Domsförslag avbryter inte preskriptionen av åtalsrätten i mål som senare avvisas.

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

7 §

Avstående från straffyrkande

Ett beslut om att avstå från ett straffyrkan-de mot en juridisk person eller att återta ett straffyrkande delges per post eller med iakt-tagande av 11 kap. i rättegångsbalken. På be-slutet tillämpas vad som i 1 kap. 6 a § 2 mom. och 11 § 1 och 3 § i lagen om rät-tegång i brottmål föreskrivs om beslut om åtalseftergift.

25 kap.

Om brott mot friheten

9 a §

Åtgärdseftergift

Vid bortförande av barn får eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om den som misstänks för brott eller gärningsmannen frivilligt har återlämnat barnet, om barnets bästa kräver det eller om rättegång och straff med hänsyn till de orsaker som lett till gärningen måste anses oskäligen.

35 kap.

Om skadegörelse

7 §

Åtgärdseftergift

Vid skadegörelse och lindrig skadegörelse får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om den som misstänks för brott eller

gärningsmannen har ersatt skadan och skadestånd prövas vara en tillräcklig påföljd.

50 kap.

Om narkotikabrott

7 §

Åtgärdseftergift

För bruk av narkotika och andra brott enligt detta kapitel som har samband med bruk av narkotika får, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål eller i denna lag, eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om det misstänkta brottet eller brottet med hänsyn till mängden och typen av narkotika, brukssituationen och omständigheterna även i övrigt bedömt som en helhet måste anses ringa. Eftergift kan också ske i fråga om åtal eller straff, om den som misstänks för brott eller gärningsmannen har sökt vård som godkänts av social- och hälsovårdsministeriet.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

5.

Lag**om ändring av 10 i lagen om riksdagens justitieombudsman**

I enlighet med riksdagens beslut
föres till 10 § i lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002) ett nytt 3 mom. som följer:

10 §

Anmärkning och uppfattning

Om justitieombudsmannens i 1 mom. avsedda avgörande innehåller tillräknande av ett brott, har den som fått en anmärkning rätt att föra avgörandet av skuldfrågan till domstol. Ett yrkande på domstolbehandling ska ges in till justitieombudsmannen skriftligen inom 30 dagar från den dag då anmärkningen

delgavs. Har anmärkningen delgetts per post med brev, anses delgivningen ha skett den sjunde dagen från det brevet sändes, om inte annat visas. Den som fått anmärkningen ska utan dröjsmål underrättas om rättegångens tidpunkt och plats samt om att målet kan avgöras även om han eller hon är frånvarande. Vid behandlingen av målet iakttas i övrigt gällande bestämmelser om rättegång i brottmål.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

6.

Lag**om ändring av 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lag 536/2011, ett nytt 4 mom. som följer.

6 §

Påföljder

Om justitiekanslerns i 1 mom. avsedda avgörande innehåller tillräknande av ett brott, har den som fått en anmärkning rätt att föra avgörandet av skuldfrågan till domstol. Ett yrkande på domstolbehandling ska ges in till justitiekanslern skriftligen inom 30 dagar från den dag då anmärkningen delgavs. Har

anmärkningen delgetts per post med brev, anses delgivningen ha skett den sjunde dagen från det brevet sändes, om inte annat visas. Den som fått anmärkningen ska utan dröjsmål ska underrättas om rättegångens tidpunkt och plats samt om att målet kan avgöras även om han eller hon är frånvarande. Vid behandlingen av målet iakttas i övrigt gällande bestämmelser om rättegång i brottmål.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

Helsingfors den 30 maj 2013

Statsminister

JYRKI KATAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

Bilaga
Parallelltexter

1.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 9 § 2 mom. och 5 kap. 2 §,
ändras rubriken för 1 kap., 1 kap. 2 § 2 mom., 6—8 §, 8 a § 2 mom. 8 b, 10, 11 och 11 a §
samt 12 § 1 mom., av dem 6 § och 12 § 1 mom. sådana de lyder i lag 455/2011, 7, 8, 10 och
11 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 455/2011, 8 a § 2 mom. och 8 b § sådana de lyder i
lag 647/2003 och 11 a § sådan den lyder i lag 894/2001, samt
fogas till 1 kap. nya 6 a och 10 a § och till lagen ett nytt 5 b kap. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 kap.

Om åtalsrätt

Om åtalsrätt och åtalsprövning

2 §

2 §

Har för åtal stadgats särskilda villkor, såsom målsägandens åtalsbegäran eller förordnande eller samtycke av en myndighet, skall dessa villkor iakttas.

Bestämmelser om förutsättningarna för att väcka åtal finns i 6 § 1 mom. Dessutom iakttas vad som om målsägandens åtalsbegäran och om andra särskilda förutsättningar för att väcka åtal vad som bestäms någon annanstans i lag.

6 §

Åklagaren ska väcka åtal om det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet.

6 §

Åklagaren ska väcka åtal för ett misstänkt brott, om

- 1) brottet i lag har föreskrivits vara straffbart,
- 2) brottets åtalsrätt inte har preskriberats, och

3) det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet.

Även om det finns sannolika skäl till stöd för den misstänktes skuld och de övriga förutsättningarna enligt 1 mom. uppfylls, får åklagaren dock med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse besluta att inte väcka åtal (åtalseftergift).

(ny)

6 a §

Åklagaren ska fatta beslut om åtalseftergift, om han eller hon anser att

1) förutsättningarna enligt 6 § 1 mom. för att väcka åtal inte uppfylls,

2) han eller hon med stöd av 6 § 2 mom. meddelar åtalseftergift,

3) målsäganden inte har framställt åtalsbegäran, eller någon annan i 2 § 2 mom. avsedd särskild förutsättning för att väcka åtal inte uppfylls, och sakens natur kräver ett särskilt beslut.

Ett beslut om åtalseftergift ska motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka beslutet grundar sig.

7 §

Åklagaren får besluta att inte väcka åtal (åtalseftergift)

1) när brottet inte kan förutses medföra strängare straff än böter och gärningen, med hänsyn till sin menlighet eller gärningsmannens skuld, sådan den framgår av brottet, skall anses vara ringa bedömd som en helhet, samt

2) för ett brott som begåtts av någon som inte har fyllt 18 år, om det inte kan förutses medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och gärningen snarare kan anses ha berott på oförstånd eller förhastande än på likgiltighet för förbud och påbud i lag.

8 §

Om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får åklagaren, utöver vad som bestäms i 7 §, besluta om åtalseftergift när

1) en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet, hans personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medför för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när

2) brottet inte på grund av vad som stadgas om bestämmande av gemensamt straff eller beaktande av tidigare utdömt straff väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

7 §

Åklagaren får meddela åtalseftergift

1) när det misstänkta brottet inte kan väntas medföra strängare straff än böter och det misstänkta brottet som helhet bedömt måste anses vara ringa med hänsyn till dess menlighet eller den misstänktes skuld, sådan den misstänktes skuld framgår av det misstänkta brottet, samt

2) för ett misstänkt brott vid vilket den som misstänks för det inte hade fyllt 18 år och som inte kan väntas medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader, och som snarare kan anses ha berott på oförstånd eller tanklöshet än på likgiltighet för förbud och påbud i lag.

8 §

Kräver ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver inte något annat, får åklagaren, utöver vad som bestäms i 7 §, besluta om åtalseftergift, om

1) rättegång och straff måste anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan den som misstänks för brottet och målsäganden, den misstänktes övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av sin gärning, den misstänktes personliga förhållanden, gärningens övriga följder för den misstänkte, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter,

2) det misstänkta brottet inte, enligt vad som föreskrivs om bestämmande av gemensamt straff och beaktande av tidigare utdömt straff, väsentligt påverkar det totala straffet, eller

3) kostnaderna för en fortsatt behandling

av saken skulle stå i uppenbart missförhållande till sakens natur och den förmodade påföljden.

Om två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person står under åtalsprövning och den misstänkte genom erkännande har främjat utredningen av ett eller flera av de misstänkta brotten, får åklagaren besluta att åtal inte väcks för alla de misstänkta brott som åtalsprövningen gäller. Åtal måste dock alltid väckas, om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det.

8 a §

Om den som misstänks för brott är yngre än 18 år, skall åklagaren i brådskande ordning avgöra om åtal skall väckas för brottet. Även åtalet skall väckas utan dröjsmål.

8 b §

Om inte ett allmänt intresse kräver något annat, får åklagaren avstå från att yrka på förverkande, om

- 1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt,
- 2) en utredning av grunderna för yrkandet eller behandlingen av det vid domstol skulle medföra kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur, eller
- 3) det beslutas om åtalseftergift för brottet med stöd av 7 eller 8 § eller något annat motsvarande lagrum.

9 §

Beslut om åtalseftergift skall fattas och delges den som eftergiften gäller och målsäganden i så god tid att målsäganden har tillräckligt med tid för att bereda och väcka åtal som avses i 14 §. Delgivningen skall sändas per post eller med iakttagande av vad 11 kap. rättegångsbalken stadgar.

Om allmänna åklagaren anser det behövt, kan han ge den som eftergiften gäller en muntlig anmärkning.

10 §

Har åklagaren med stöd av 7 eller 8 § meddelat åtalseftergift, ska åklagaren föra sitt avgörande av skuldfrågan till domstolen, om den som åtalseftergiften gäller yrkar det. Yrkandet ska skriftligen tillställas åklagaren

8 a §

Om den som misstänks för brott är yngre än 18 år, måste åklagaren skyndsamt avgöra om han eller hon ska väcka åtal. Även åtalet ska väckas utan dröjsmål.

8 b §

Om inte ett allmänt intresse kräver något annat, får åklagaren avstå från att yrka på förverkande, om

- 1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt,
- 2) en utredning av grunderna för yrkandet eller behandlingen av det vid domstol skulle medföra kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur, eller
- 3) det beslutas om åtalseftergift för det misstänkta brottet med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse.

9 §

Beslutet om åtalseftergift ska fattas och delges den som eftergiften gäller och målsäganden i så god tid att målsäganden har tillräckligt med tid för att bereda och väcka åtal som avses i 14 §. Delgivningen skall sändas per post eller med iakttagande av vad som föreskrivs i 11 kap. i rättegångsbalken.

(upphävs)

10 §

Åklagaren får på eget eller en parts initiativ vidta åtgärder för att lägga fram ett domsförslag och för att det ska behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap, om

- 1) det för det misstänkta brottet inte före-

inom 30 dagar från den delgivning som avses i 9 § 1 mom.

När åklagaren har fört sitt avgörande om åtalseftergift till domstolen skall den som eftergiften gäller utan dröjsmål underrättas om tiden och platsen för behandlingen och om att saken kan avgöras även om han är frånvarande. Då saken behandlas skall i övrigt i tillämpliga delar följas stadgandena om rättegång i brottmål.

skrivs strängare straff än fängelse i sex år och det inte är fråga om brott som avses i 20 kap. 1, 3—6, 8 a eller 8 b § eller 21 kap. 4, 5 eller 7—15 § i strafflagen, och

2) åklagaren finner att behandlingen av målet i i en rättegång som avses i 5 b kap. är befogad med beaktande av sakens natur och de yrkanden som framställs samt de kostnader som behandlingen av målet uppenbart medför och den tid som går åt för behandlingen i å ena sidan i en rättegång som avses i 5 b kap., å andra sidan på det sätt som föreskrivs för åtalsärenden samt andra omständigheter.

Ett domsförslag får läggas fram när

1) den som är misstänkt för brottet i fråga eller svaranden i brottmålet erkänner det misstänkta brottet och samtycker till att saken behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap.,

2) åklagaren och den misstänkte eller svaranden i brottmålet är ense om det brott som tillräknas,

3) målsäganden vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet eller att hon eller hon samtycker till att målet behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap.

I domsförslaget förbinder sig åklagaren att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala enligt 6 kap. 8 a § i strafflagen (39/1889). Åklagaren kan också förbinda sig att i enlighet med 8 § 2 mom. avstå från att väcka åtal för ett eller flera misstänkta brott.

Domsförslaget ska avfattas skriftligt och det ska undertecknas och dateras av parterna. I förslaget ska de uppgifter anges som avses i 2 mom. samt åklagarens förbindelse att yrka på straff i enlighet med den lindrigare straffskalan. Åklagaren kan i domsförslaget uppge sin ståndpunkt i frågan om arten av och storleken på det straff som ska dömas ut. För innehållet i ett domsförslag gäller dessutom i tillämpliga delar vad som i 5 kap. 3 § föreskrivs om stämningsansökan.

(ny)

10 a §

När åklagaren finner att ett domsförslag om det misstänkta brottet kan läggas fram, ska han eller hon överlägga med den misstänkte eller svaranden i brottmålet om att lägga fram ett domsförslag. Åklagaren ska

vid behov utreda om målsäganden samtycker till att målet behandlas i en rättegång som avses i 5 b kap. Åklagaren kan kalla målsäganden till överläggningen, om det främjar behandlingen av målet i en ovan avsedd rättegång.

Den misstänkte eller svaranden ska förordnas ett biträde för överläggningen, om inte han eller hon uttryckligen vill sköta sitt försvar själv. Också när den misstänkte eller svaranden vill sköta sitt försvar själv ska ett biträde förordnas, om den misstänkte eller svaranden inte klarar av att försvara sig själv eller om han eller hon är under 18 år. I fråga om biträdets behörighetsvillkor gäller vad som föreskrivs i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken. Trots det som föreskrivs i 2 kap. 1 § 2 mom. ska en försvarare förordnas för en misstänkt eller svarande på hans eller hennes eller åklagarens begäran. Då gäller i övrigt vad som föreskrivs i 2 kap.

När domsförslaget har upprättats, ska åklagaren utan dröjsmål lämna domsförslaget och annat material som betraktas som behövligt till domstolen. Målet blir anhängigt, när domsförslaget kommer in till domstolens kansli.

Om åklagaren redan har väckt åtal för det brott som avses i domsförslaget, ska han eller hon lämna domsförslaget till domstolen innan huvudförhandlingen inleds. Åklagaren ska också lämna underrättelse om domsförslaget till den domstol som behandlar åtalet. Domstolen ska avbryta behandlingen av åtalet. Åklagaren ska efter en lagakraftvunnen dom med anledning av domsförslaget eller vid behov annars underrätta den domstol som behandlar åtalet om huruvida behandlingen av åtalet ska avslutas eller om han eller hon fortsätter att driva åtalet.

Om ett domsförslag inte läggs fram, får sådana utsagor som den misstänkte eller svaranden har avgett i samband en överläggning som avses i denna paragraf inte användas som bevis i ett brottmål.

11 §

Om åklagaren har beslutat att meddela åtalseftergift får han eller hon återkalla sitt beslut endast om det på grund av ny utredning i ärendet framgår att beslutet har grundat sig på uppgifter som i väsentlig grad är ofull-

11 §

Om åklagaren har beslutat att meddela åtalseftergift, får han eller hon återta sitt beslut endast om det enligt ny utredning som har kommit fram i saken framgår att beslutet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller

ständiga eller oriktiga
(ny)

En högre åklagare har rätt att ta upp ärendet på nytt enligt vad som stadgas särskilt.

11 a §

Beslutet om att förverkande inte yrkas skall så som bestäms i 9 § 1 mom. delges den som saken gäller. Dessutom skall vad som bestäms i 10 och 11 § iakttas i tillämpliga delar.

12

Om det efter att åtal har väckts framkommer omständigheter som skulle ha gett åklagaren rätt att enligt 7 eller 8 § meddela åtalseftergift, får åklagaren på denna grund lägga ned åtalet. Nedläggningsbeslutet ska delges enligt 9 § 1 mom.

felaktiga uppgifter.

Om åklagaren har beslutat att lägga fram ett domsförslag som avses i 10 §, får han eller hon återta sitt beslut endast om ett erkännande eller samtycke som avses i 2 mom. 1 punkten i nämnda paragraf återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i saken har framgått att grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

En högre åklagare har rätt att ta upp ärendet på nytt enligt vad som föreskrivs särskilt.

11 a §

Ett beslut om att inte yrka på förverkande ska motiveras med iakttagande av 6 a § 2 mom. Beslutet ska delges den som saken gäller så som föreskrivs i 9 §. Dessutom ska 11 § 1 och 3 mom. iakttas.

12 §

Om det efter att åtalet har väckts framkommer en omständighet enligt vilken åklagare hade haft rätt att meddela åtalseftergift med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse, får han eller hon lägga ned åtalet. Nedläggningsbeslutet ska delges enligt 9 §.

5 kap.

Om väckande av åtal

2 §

Åtal får väckas utan stämning, om brottet är sådant att domstolen har rätt att självmant döma ut straff för det.

(ny)

(upphävs)

5 b kap.

Erkännanderättegång

1 §

Ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i denna lag och i 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011) behandlas vid ett förfarande som avses i detta kapitel utan att det ordnas en huvudförhandling enligt 6 kap. eller i samband med en sådan huvudförhandling (erkännanderättegång).

Vid en erkännanderättegång behandlas ut-

över domsförslaget också övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget.

2 §

En erkännanderättegång ska hållas inom 30 dagar från det att målet blivit anhängigt. Om erkännanderättegången inställs, ska en ny erkännanderättegång hållas inom 30 dagar från den dag då rättegången skulle hållas. Om bristfälligheter eller oklarheter i domsförslaget eller någon annan viktig orsak kräver det, får tidsfristen förlängas.

Åklagaren och svaranden ska vara personligen närvarande vid erkännanderättegången. Svaranden ska ha ett biträde, om inte han eller hon under de förutsättningar som anges i 1 kap. 10 a § 2 mom. sköter sitt försvar själv.

Målsäganden ska ges tillfälle att närvara, om han eller hon har privaträttsliga anspråk som inte drivs av åklagaren men behandlas vid erkännanderättegången. Målsägandens utevaro hindrar dock inte att målet avgörs.

Domstolen sköter om att parterna kallas till erkännanderättegången.

3 §

Vid erkännanderättegången ska, om domstolen inte beslutar annat, i följande ordning

1) åklagaren redogöra för domsförslagets innehåll och för andra omständigheter som har samband med förslaget,

2) domstolen höra med svaranden om han eller hon fortsättningsvis erkänner brottet och samtycker till att målet behandlas vid ett förfarande som avses i detta kapitel och om han eller hon till övriga delar förstår domsförslagets innehåll och betydelse samt sträva efter att försäkra sig om att förslaget motsvarar svarandens avsikt,

3) svaranden ges tillfälle att i övrigt yttra sig om domsförslaget,

4) målsäganden ges tillfälle att yttra sig om domsförslaget,

5) övriga yrkanden behandlas,

6) parterna ges tillfälle att slutföra sin talan.

Domstolen ska övervaka att målet blir behandlat på behörigt sätt och att ingenting som inte hör till målet tas med i behandlingen. Domstolen ska genom frågor avlägsna

oklarheter och brister i parternas yttranden.

4 §

Domstolen ska meddela en dom i enlighet med domsförslaget, om

- 1) svaranden har gett ett erkännande och samtycke som avses i 3 § 1 mom. 2 punkten,
- 2) det är ställt utom rimligt tvivel att erkännandet är frivilligt och sanningsenligt,
- 3) domstolen tillräknar brottet i enlighet med domsförslaget,
- 4) det i övrigt inte finns hinder för att godkänna domsförslaget.

I domen ska dessutom övriga yrkanden som grundar sig på brottet och som har samband med behandlingen avgöras. Domstolen får också fastsälla en förlikning med iakttagande av vad som föreskrivs i 20 kap. i rättegångsbalken.

5 §

Om domstolen inte meddelar en dom som avses i 4 §, avskrivs målet. Domstolen ska dock på yrkande avgöra frågorna om biträdets arvode och andra kostnader som behandlingen av målet har medfört.

Om målet avskrivs, får de utsagor som svaranden har avgett i samband med en överläggning som avses i 1 kap. 10 a § eller med en behandling som avses i detta kapitel inte användas som bevis i ett brottmål.

6 §

Vid en erkännanderättegång iakttas i övrigt vad som föreskrivs om behandling av brottmål.

Ett mål som avses i 7 kap. i denna lag får inte behandlas vid en erkännanderättegång.

Denna lag träder i kraft den 201 .

2.

Lag**om ändring av 2 kap. rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 2 kap. i rättegångsbalken en ny 6 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om domförhet

(ny)

6 a §

När brottmål avgörs vid en erkännanderättegång som avses i 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål är det lagmannen eller en tingsdomare som är tingsrättens ordförande. Tingsrätten är domför också med ordföranden ensam.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

3.

Lag**om ändring av förundersökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 10 kap. 2 § 3 mom. och 11 kap. 1 § 1 mom.
samt
fogas till 3 kap. en ny 10 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

(ny)

10 a §

*Begränsning av förundersökningen på grund
av erkännande*

Om det sker en förundersökning av två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon har främjat utredningen av ett eller flera misstänkta brott genom ett erkännande, får åklagaren, om han eller hon finner det befogat med beaktande av sakens natur och de yrkanden som kan framställas, de kostnader som behandlingen uppenbart medför och den tid som går åt för den samt andra omständigheter, på framställning av undersökningsledaren bestämma att förundersökning inte ska företas i fråga om alla brott eller att förundersökningen av vissa av brotten avslutas.

Om förundersökningen begränsas med stöd av 1 mom. på grund av ett erkännande, får åklagaren samtidigt på framställning av undersökningsledaren förbinda sig att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala som avses i 6 kap. 8 a § i strafflagen för det misstänkta brott som förundersöks. Åklagaren får ingå en motsvarande förbindelse också när det pågår undersökning av ett misstänkt brott vars utredning den som misstänks för brott har främjat genom att helt eller till väsentliga delar erkänna brottet.

Om förfarandet i ärendet följer 2 mom., får det ordnas en överläggning mellan åklagaren och den som misstänks för brott samt avfattas ett domsförslag med iakttagande av 1 kap. 10 och 10 a § i lagen om rättegång i brottmål.

Ett beslut om att avstå från förundersökning, eller avsluta en förundersökning, och åklagarens förbindelse att yrka på ett lindrigare straff får återtas endast om ett i 1 mom. avsett erkännande återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i ärendet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

En förundersökning får inte lämnas ogjord eller avslutas och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 3–6, 8 a eller 8 b § eller i 21 kap. 4, 5 eller 7–15 § i strafflagen eller det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning.

10 kap.

Avslutande av förundersökning

2 §

Avslutande av förundersökning

Bestämmelser om avslutande och begränsning av förundersökningen genom undersökningsledarens och åklagarens avgörande finns i 3 kap. 9 och 10 §.

2 §

Avslutande av förundersökning

Bestämmelser om avslutande och begränsning av förundersökningen genom undersökningsledarens och åklagarens avgörande finns i 3 kap. 9, 10 och 10 a §.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Förundersökningsbeslut

Det ska fattas ett skriftligt beslut om att en förundersökning inte görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 § och

1 §

Förundersökningsbeslut

Det ska fattas ett skriftligt beslut om att en förundersökning inte görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 eller

att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning. Detsamma gäller andra liknande förundersökningsbeslut som kan påverka en parts rättigheter, intressen eller skyldigheter.

10 a § och att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning. Detsamma gäller andra liknande förundersökningsbeslut som kan påverka en parts rättigheter, intressen eller skyldigheter.

Denna lag träder i kraft den 201 .

4.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 9 kap. 7 § 3 mom., 25 kap. 9 a §, 35 kap. 7 § och 50 kap. 7, sådana de lyder, 9 kap. 7 § 3 mom. i lag 61/2003, 25 kap. 9 a § i lag 1161/2005, 35 kap. 7 § i lag 769/1990 och 50 kap. 7 § i lag 654/2001, samt
fogas till 6 kap. en ny 8 a §, och till 8 kap. en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

Om bestämmande av straff

(ny)

8 a §

Lindring av straffskalan på grund av erkännande

Straffet bestäms med iakttagande av en lindrigare straffskala, om gärningsmannen har medverkat till utredningen av sitt brott på det sätt som föreskrivs i 1 kap. 10 och 10 a § och 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) samt i 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011).

När ett straff bestäms enligt 1 mom. får gärningen dömas till högst två tredjedelar av det maximala fängelse- eller bötesstraffet för brottet och lägst det minimum i den straffart som föreskrivs för brottet. Om det föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid, får domstolen döma till böter i stället för fängelse, om det finns särskilda skäl för detta.

I domen ska utöver det utdömda straffet också uppges vilket straff som domstolen skulle ha dömt ut utan ovan avsedd medverkan.

8 kap.

Om preskription

(ny)

3 a §

Avbrytande av preskription av åtalsrätt på grundval av domsförslag

Om preskriptionen av åtalsrätten inte redan har avbrutits med stöd av 3 §, avbryts preskriptionen av åtalsrätten när den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål undertecknar ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål.

Domsförslag avbryter inte preskriptionen av åtalsrätten i mål som senare avvisas.

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

7 §

7 §

Avstående från straffyrkande

Avstående från straffyrkande

Ett beslut att avstå från att yrka straff för en juridisk person eller att återta ett straffyrkande delges den juridiska personen med posten eller med iakttagande *i tillämpliga delar av vad som bestäms* i 11 kap. rättegångsbalken. På beslutet tillämpas *på motsvarande sätt* vad som i 1 kap. 10 och 11 § lagen om rättegång i brottmål (689/1997) bestäms om beslut om åtalseftergift. *I de fall som avses i 1 kap. 10 § 1 mom. i nämnda lag skall åklagaren i stället för sitt avgörande av skuldfrågan till domstolen föra frågan om det finns någon grund för att bestraffa den juridiska personen.*

Ett beslut om att avstå från ett straffyrkande mot en juridisk person eller att återta ett straffyrkande delges per post eller med iakttagande av 11 kap. i rättegångsbalken. På beslutet tillämpas vad som i 1 kap. 6 a § 2 mom. och 11 § 1 och 3 § i lagen om rättegång i brottmål *föreskrivs* om beslut om åtalseftergift.

25 kap.

Om brott mot friheten

9 a §

Åtgärdseftergift

Vid bortförande av barn får eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om gärningsmannen frivilligt har återlämnat barnet, om barnets fördel kräver det eller om rättegång och straff med hänsyn till de orsaker som lett till gärningen bör anses oskäligen.

9 a §

Åtgärdseftergift

Vid bortförande av barn får eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om *den som misstänks för brott eller* gärningsmannen frivilligt har återlämnat barnet, om barnets *bästa* kräver det eller om rättegång och straff med hänsyn till de orsaker som lett till gärningen *måste* anses oskäligen.

35 kap.

Om skadegörelse

7 §

Åtgärdseftergift

Vid skadegörelse och lindrig skadegörelse får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om gärningsmannen har ersatt skadan och skadestånd prövas vara en tillräcklig påföljd.

7 §

Åtgärdseftergift

Vid skadegörelse och lindrig skadegörelse får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om *den som misstänks för brott eller* gärningsmannen har ersatt skadan och skadestånd prövas vara en tillräcklig påföljd.

50 kap.

Om narkotikabrott

7 §

Åtgärdseftergift

För bruk av narkotika och andra brott enligt detta kapitel som har samband med bruk av narkotika får, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller i denna lag, eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om brottet med hänsyn till mängden och typen av narkotika, brukssituationen och omständigheterna även i övrigt bedömt som en helhet måste anses ringa. Eftergift kan också ske i fråga om åtal eller straff, om gär-

7 §

Åtgärdseftergift

För bruk av narkotika och andra brott enligt detta kapitel som har samband med bruk av narkotika får, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål eller i denna lag, eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om *det misstänkta brottet eller* brottet med hänsyn till mängden och typen av narkotika, brukssituationen och omständigheterna även i övrigt bedömt som en helhet måste anses ringa. Eftergift kan också ske i fråga om åtal

70

Gällande lydelse

RP 58/2013 rd

Föreslagen lydelse

ningsmannen har sökt vård som har godkänts av social- och hälsovårdsministeriet.

eller straff, om *den som misstänks för brott eller* gärningsmannen har sökt vård som godkänts av social- och hälsovårdsministeriet.

Denna lag träder i kraft den *201* .

5.

Lag**om ändring av 10 i lagen om riksdagens justitieombudsman**

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 10 § i lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002) ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

10 §

Anmärkning och uppfattning

Om justitieombudsmannen i ett ärende som omfattas av justitieombudsmannens laglighetskontroll anser att en övervakad har förfarit lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet, men justitieombudsmannen anser att åtal dock inte behöver väckas eller disciplinärt förfarande inledas i ärendet, kan justitieombudsmannen ge den övervakade en anmärkning för framtiden.

Om det finns orsak, kan justitieombudsmannen delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver eller uppmärksamgöra den övervakade på de krav som god förvaltningssed ställer eller på synpunkter som främjar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna.

(ny)

Föreslagen lydelse

10 §

Anmärkning och uppfattning

Om justitieombudsmannen i ett ärende som omfattas av justitieombudsmannens laglighetskontroll anser att en övervakad har förfarit lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet, men justitieombudsmannen anser att åtal dock inte behöver väckas eller disciplinärt förfarande inledas i ärendet, kan justitieombudsmannen ge den övervakade en anmärkning för framtiden.

Om det finns orsak, kan justitieombudsmannen delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver eller uppmärksamgöra den övervakade på de krav som god förvaltningssed ställer eller på synpunkter som främjar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna.

Om justitieombudsmannens i 1 mom. avsedda avgörande innehåller tillräknande av ett brott, har den som fått en anmärkning rätt att föra avgörandet av skuldfrågan till domstol. Ett yrkande på domstolbehandling ska ges in till justitieombudsmannen skriftligen inom 30 dagar från den dag då anmärkningen delgavs. Har anmärkningen delgetts per post med brev, anses delgivningen ha skett den sjunde dagen från det brevet sändes, om inte annat visas. Den som fått anmärkningen ska utan dröjsmål underrättas om rättegångens tidpunkt och plats samt om att målet kan

72
Gällande lydelse

RP 58/2013 rd
Föreslagen lydelse

avgöras även om han eller hon är frånvarande. Vid behandlingen av målet iakttas i övrigt gällande bestämmelser om rättegång i brottmål.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .

6.

Lag**om ändring av 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet**

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 6 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lag 536/2011, ett nytt 4 mom. som följer.

Gällande lydelse

6 §

Påföljder

Om en tjänsteman, en offentligt anställd arbetstagare eller någon annan som sköter ett offentligt uppdrag har handlat lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sina skyldigheter, kan justitiekanslern ge personen i fråga en anmärkning för framtiden, om justitiekanslern anser att det inte finns orsak att väcka åtal. Också myndigheter och andra institutioner kan ges en anmärkning.

Om ärendets beskaffenhet kräver det, kan justitiekanslern fästa personens, myndighetens eller institutionens uppmärksamhet vid det förfarande som lag och god förvaltnings sed kräver.

Om ett allmänt intresse kräver det, skall justitiekanslern vidta åtgärder för rättande av lagstridiga eller felaktiga beslut eller förfaranden.

(ny)

Föreslagen lydelse

6 §

Påföljder

Om en tjänsteman, en offentligt anställd arbetstagare eller någon annan som sköter ett offentligt uppdrag har handlat lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sina skyldigheter, kan justitiekanslern ge personen i fråga en anmärkning för framtiden, om justitiekanslern anser att det inte finns orsak att väcka åtal. Också myndigheter och andra institutioner kan ges en anmärkning.

Om ärendets beskaffenhet kräver det, kan justitiekanslern fästa personens, myndighetens eller institutionens uppmärksamhet vid det förfarande som lag och god förvaltnings sed kräver.

Om ett allmänt intresse kräver det, skall justitiekanslern vidta åtgärder för rättande av lagstridiga eller felaktiga beslut eller förfaranden.

Om justitiekanslerns i 1 mom. avsedda avgörande innehåller tillräknande av ett brott, har den som fått en anmärkning rätt att föra avgörandet av skuldfrågan till domstol. Ett yrkande på domstolbehandling ska ges in till justitiekanslern skriftligen inom 30 dagar från den dag då anmärkningen delgavs. Har anmärkningen delgetts per post med brev, anses delgivningen ha skett den sjunde dagen från det brevet sändes, om inte annat visas. Den som fått anmärkningen ska utan dröjsmål ska underrättas om rättegångens tidpunkt och plats samt om att målet kan avgöras även om han eller hon är frånvarande.

74

Gällande lydelse

RP 58/2013 rd

Föreslagen lydelse

Vid behandlingen av målet iakttas i övrigt gällande bestämmelser om rättegång i brottmål.

Denna lag träder i kraft den _____ 201 .